

ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA VE HAYATI

Özgür ERBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN

2009

Her Hakkı Saklıdır.

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Özgür ERBULUT

ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA
VE HAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. İbrahim A YKUN

ERZURUM-2009

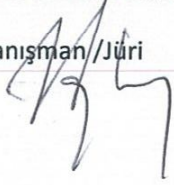
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Tarih Anabilim Dalının Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

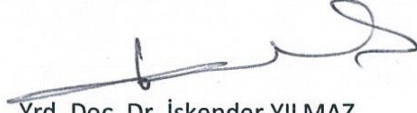
Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN

Danışman/Jüri

Yrd. Doç. Dr. İskender YILMAZ

Jüri

Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir./...../.....

Prof Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
III. SELİM VE NİZAM-I CEDİD	1

BİRİNCİ BÖLÜM**1. ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA’NIN HAYATI VE KİŞİLİĞİ**

1.1. Hayatı	5
1.2 Kişiliği.....	5
1.3 Kabakçı İsyanına Kadar Alemdâr Mustafa Paşa	6
1.3.1 Alemdâr’ın Rusçuk ayanı olması	6
1.3.2 Alemdâr’ın Rusçuktaki faaliyetleri.....	9
1.3.3 Alemdâr’ın Rus savaşındaki faaliyetleri ve vezir olması.....	10

İKİNCİ BÖLÜM**2. KABAKÇI İSYANI VE ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA**

2.1 Kabakçı isyanının başlaması.....	15
2.2 IV. Mustafa’nın Padişahlığı ve devrin olayları	21
2.3 Kabakçı isyanı sırasında ordunun hâli	23
2.4 Alemdâr ve Rusçuk yaranının İstanbul’a yolculuğu	25
2.4.1 Rusçuk yaranının bir araya gelmesi.....	25
2.4.2 Rusçuk yaranının İstanbul hazırlıkları.....	26
2.4.3 Sultan Mustafa taraftarlarının Sultan Selim’i öldürme planları ve Behiç Efendi’nin İstanbul’daki faaliyetleri	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALEMDÂR'IN İSTANBUL'A GELİŞİ, SARAY BASKINI VE ALEMDÂR'IN SADRAZAM OLMASI

3.1 Ordu erkânının Edirne'de toplanması ve ordunun İstanbul'a hareket etmesi	33
3.2 Kabakçı Mustafa'nın öldürülmesi	35
3.3 Alemdâr'ın ordu ile İstanbul'a gelmesi	36
3.4 Alemdâr'ın İstanbul'daki faaliyetleri	37
3.5 Alemdâr ile Sadrazam Mustafa Paşa'nın arasının açılması.....	38
3.6 Saray baskını ve Sultan Selim'in ölümü.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Sultan Mahmut'un Sadrazamı Alemdâr Mustafa Paşa'nın Faaliyetleri

4.1 Alemdâr Mustafa Paşa'nın sadrazam olması	45
4.2 Sultan Selim'in katillerin cezalandırılması, yeni tayin ve aziller.....	46
4.3 Anadolu ve Rumeli ayanlarının İstanbul'a çağırılması ve Sened-i İttifakın imzalanması.....	47
4.4 Yeniçeri Ocağının düzene sokulması ve Sekban-ı Cedid Ocağının kurulması	50
4.5 Ocak Esamelerinin satın alınması	53
4.6 Tersanenin nizama sokulması	54
4.7 Alemdâr Mustafa Paşa'nın ölümü	55
4.7.1 Alemdâr'ın sonunu hazırlayan olayların sebepleri	55
4.7.2 Alemdâr'ın uyarılara kulak asmaması ve yalnız kalması	57
4.7.3 Yeniçerilerin harekete geçmesi ve Babı Ali'yi basmaları.....	58
4.7.4 Alemdâr'ın cesedinin bulunması	62
4.7.5 Rusçuk yaranının Sonu	63

SONUÇ	65
KAYNAKÇA	68
EKLER	
EK 1 http://tr.wikipedia.org/wiki/Alemdâr_Mustafa_Pasa	72
EK 2 SENED-İ İTTİFAK	73
EK 3 C.S. 470	81
EK 4 Alemdâr'ın kemiklerinin Zeynep Sultan Camiine nakli.....	83
EK 5 BOA. HH. DH. İD 33/19.....	84
EK 6 BOA. HH. 56/2582.....	86
EK 7 Alemdâr Mustafa Paşa Destanı.....	89
ÖZGEÇMİŞ	93

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA VE HAYATI****Özgür ERBULUT****DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN****2009 – SAYFA: 93****Jüri : Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN****Yrd. Doç. Dr. İskender YILMAZ****Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN**

Osmanlı yenileşme hareketlerinin başlangıcı sayılan III. Selim dönemi, gerici bir ayaklanma ile son buldu. İsyancılar pek çok yeni düzenleme ile birlikte birçok Nizam-ı Cedidçiyi de ortadan kaldırdılar. Fakat orduda bulunan Nizam-ı Cedidçilerin bir kısmı başlarına gelecekleri anlayarak canlarını kurtarmak için Rusçuk Ayanı Alemdâr Mustafa Paşa'ya sığındılar. Alemdâr ve kendisine sığınan kişiler, tarihe “Rusçuk Yaranı” olarak geçmiştir. Bu cemiyetin amacı Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmektir. Bunu gerçekleştirmek için ilk önce Alemdâr ve askerini İstanbul'a geçirmek gerekiyordu. Bu niyetle çalışmalara başlayan Rusçuk yaranı, Sultan Mustafa ve adamlarını kandırarak Alemdâr'ın İstanbul'a gitmesini sağladılar. Planlarının ilk aşamasını zararsız bir şekilde tamamlayan yaranlar, İstanbul'a geldiler. İstanbul'da bir süre kaldıktan sonrada Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmek için sarayı bastılar. Fakat Sultan Mustafa, Saltanatını devam ettirmek için Sultan Selim'in ve Şehzade Mahmut'un ölüm fermanını verdi. Bunları öldürmek için harekete geçen katiller Sultan Selim'i öldürdüler. Ancak Şehzade Mahmut'u ellerinden kaçırdılar. Sultan Selim'in öldürülmesi üzerine Alemdâr, Sultan Mustafa'yı tahtan indirerek Şehzade Mahmut'u tahta geçirdi. Sultan Mahmut'ta onu kendine sadrazam yaptı. Sadrazam olan Alemdâr Mustafa Paşa ilk iş olarak epeyden beri Osmanlı merkezi yönetimine zarar veren ayanlar meselesine el attı. Tarihe Sened-i İttifak olarak geçen ve Osmanlı tarihinde eşi benzeri olmayan bu belgeyi meydana çıkardı. İmzalanan bu ittifak senediyle padişah ve ayanlar bir birlerinin egemenliklerini tanıdılar. Fakat bu sened her iki tarafında hoşnutsuzluğu nedeniyle yürürlüğe girmeden tarih sahnesinden silindi. Alemdâr Mustafa Paşa ise kısa bir süre Sadrazamlık makamında kaldıktan sonra çıkan yeniçeri isyanıyla hayatını kaybetti.

Anahtar Kelimeler: Alemdâr Mustafa Paşa, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmut, Rusçuk Yaranları, Sened-i İttifak, Kabakçı Mustafa İsyanı, Sekban Ocağı

ABSTRACT**MASTER THESIS****ALEMDÂR MUSTAFA PASHA AND HIS LIFE****Özgür ERBULUT****Supervisor: Assist. Yrd. Doç İbrahim AYKUN****2009 – PAGE: 93****Jury : Assist. Prof. Dr. İbrahim AYKUN****Assist. Prof. Dr. İskender YILMAZ****Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN**

The era Selim the third, which is considered as the beginning of the movement of the innovation of the Ottoman Empire, was brought to an end by a reactionary revolt. The rebels eliminated a lot of Nizam-ı Cedids by means of several new regulations as well. But some of the Nizam-ı Cedids, who were in the army at present, realized what would happen to themselves in the future, so they sought refuge from Alemdâr Mustafa Pasha of Ruscuk's Ayan to save their lives. Alemdâr and the people sought refuge from him goes down in history as "Ruscuk's yaran (society)" The aim this society was to reenthroned Sultan Selim. In order to accomplish it, the first thing to do was to transport Alemdâr and his troops to Istanbul. With the aim of this attempt, Ruscuk society succeeded in deceiving and in having Alemdâr go to Istanbul by Sultan Mustafa and his men. The Groups who completed the early stage of their plan without suffering any loss arrived to Istanbul. After staying in Istanbul for a while, they raided the Palace to reenthroned Sultan Selim. But Sultan Mustafa approved the death decree of Sultan Selim and Shahzadah (the Prince) to maintain his sultanate. The killers who began to act killed Sultan Selim but Shahzadah Mahmut succeeded in slipping out of their hands. Due to the death of Sultan Selim, Alemdâr dethroned Sultan Mustafa and enthroned Shahzadah Mahmut, so Sultan Mahmut appointed Alemdâr as his grand vizier. Alemdâr Mustafa Pasha, who became the grand vizier, began to deal with Chief men's matter which had been giving harm to the Ottoman central government for a long time. He brought out a matchless document in the history of Ottoman which went down in history as "Charter of Alliance". Padishah and the Chief men recognized the sovereignty of each other by means of endorsing the decree. But the decree went out of existence before being put into effect owing to dissatisfaction of the both sides. Alemdâr Mustafa Pasha lost his life in Janissary's mutiny after holding the post of the grand vizier.

Key Words: Alemdâr Mustafa Pasha, Selim the third, Mustafa, Mahmut the second, Ruscuk Groups, Charter of Alliance, Kabakçı Mustafa's Mutiny, Sekban Association.

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin 600 yıllık tarihi boyunca birçok değerli devlet adamı gelip geçmiştir. Bunlardan birisi de Alemdâr Mustafa Paşa'dır. Hazırlamış olduğumuz bu tezde Alemdâr Mustafa Paşa çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

Tez giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler de kendi aralarında ara başlıklara ayrılmaktadır. Giriş bölümünde, III. Selim'in tahta geçmesi ve yapmış olduğu bazı yeniliklerden ve tahtan indirilmesine yol açan bazı olaylardan bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Alemdâr'ın hayatı ve kişiliği ve Kabakçı İsyanına kadar faaliyetleri; İkinci bölümde, Kabakçı isyanı ve Alemdâr ve yaranların İstanbul'a gelmek için yapmış oldukları faaliyetler ele alındı. Üçüncü bölümde ise Alemdâr'ın Saray baskını ve Sultan Selim'in ölümünden bahsedildi. Dördüncü bölümünde ise Alemdâr ve yaranların İstanbul'daki faaliyetlerinden ve Alemdâr'ın ölümünden söz edildi.

Bana bu çalışma boyunca samimi yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr İbrahim AYKUN'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
C.	: Cilt
C.S.M.	: Cevdet Saray
Çev.	: Çeviren
D.H.İD	: Dâhiliye İdare
Ed.	: Editör
HH	: Hattı hümayûn
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.B.E	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.O.E.M.	: Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
TTK	: Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

III. Selim ve Nizam-ı Cedid

Osmanlı yenileşme hareketlerinin önemli isimlerinden biri olan III. Selim, I. Abdülhamid'in¹ Özi Kalesi'nin Rusların eline geçtiğini duyduğunda felç geçirerek ölmesinden sonra 28 Mart 1789'da tahta geçmiştir. Sultan Selim, padişah olduğunda yirmi sekiz yaşında idi.

Halk arasında Sultan Selim'in, Hz Ali'nin burcundan olduğuna ve onun Osmanlı İmparatorluğuna tekrar fetihler devrini başlatacağına, Kanuni Sultan Süleyman'ın adaletini getireceğine inanılıyordu. Devlet adamları I. Abdülhamit'i ihtiyar ve bilgisiz görüyorlardı. Selim'i ise genç, bilgili, hareketli bir hükümdar olarak gördüklerinden ona çok güveniyorlardı². Halk ve devlet adamlarının böyle düşünmesinin sebebi ise çok açıktı. Çünkü yıllardır süren savaşlar sonunda büyük mağlubiyetler halk ve devlet adamları arasında bir kurtarıcı gereksinimi doğurmuştu. Onlar da kendilerini bu sıkıntılı günlerde kurtaracak kişi olarak Sultan Selim'i seçmişler ve bütün umutlarını ona bağlamışlardı.

Fakat yeni padişah tahta geçer geçmez birçok sorunla karşı karşıya kaldı. İki- üç yıldan beri Rusya ve Avusturya ile savaş devam etmekteydi. Savaşlar sonunda Osmanlı Devleti mağlup olarak, 1791 yılında Avusturya ile Zıştovi antlaşması ve Rusya ile de 1792'de Yaş antlaşması yapmak zorunda kaldı. III. Selim bu mağlubiyetlerin sebebini Avrupa'nın gerisinde kalmış olan ordu olarak görüyordu. Yeniçeriler duraklama devri de dâhil olmak üzere yapılan savaşlarda büyük başarılar elde edilmesini sağladı. Fakat zamanla bozulmaya başlayarak, eskisi gibi talim yapmamaya, evlenmeye ve askerlik dışında mesleklerle meşgul olmaya başladılar. Savaşlarda ise bozgunculuk yapmaya, düşman askerinden kaçmaya hatta zaman zaman asıl işleri olan savaşmayı bırakıp yağma yapmaya bile başladılar. Yeniçerilerin bu tutumları padişahın düşüncelerinde ne kadar haklı olduğunu göstermekteydi. Sultan Selim, tahta çıkmadan önce Avrupa'daki yenilikleri takip ediyordu. Daha şehzadeligi döneminde kafasında kapsamlı bir ıslahat planı oluşturmuştu. Tahta geçer geçmez de bunları uygulamaya çalıştığını görmekteyiz. Böylece Nizam-ı Cedid adı altında yeniliklere başlandı. Aslında Nizam-ı Cedid ile birlikte geniş kapsamlı bir yenilik yapılmak istenmişti. Fakat Nizam-ı Cedid sadece

¹ İ. Hami Danişment, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1972, C. V, s. 57-67.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, Ankara 1999, C.V, s. 14.

askeri alanda yapılan yeniliklere verilen bir isim olarak kalmış ve devletin diğer kurumlarına ve Osmanlının sosyal yapısına sirayet edememiştir.

Sultan Selim, devlet adamlarının ıslahatlar hakkında görüşlerin almak için onlardan layihalar istemiştir. Bu layihalardan üç farklı görüş ortaya çıktı. Birinci kısımdakiler, mevcut olan askeri kurumların olduğu gibi kalması ve bunların nizama sokulması taraftarıydı. İkinci kısımdakiler, mevcut askeri kurumların tamamen ortadan kaldırıp Avrupa usulüne göre yeni bir ordu kurulmasından yanaydılar. Üçüncü kısımdakiler ise mevcut olan askeri sistemdeki askerlerin tekrar Kanuni Sultan Süleyman devrindeki nizamlarla düzenlenmelerini ve Avrupa usulüne göre eğitilmelerinden yanaydılar ³. Böylece layihaları verenler üçe bölünmüştü ve tarihçiler tarafından birinci kısımdakiler muhafazacı, ikinciler devrimci, üçüncüler ise uzlaştırmacı olarak adlandırılmışlardır.

Sultan Selim bu üç görüşü birleştirerek ilk önce mevcut olan asker ocaklarında düzenlemeye gitti. Yeniçeri ocağına haftada birkaç gün eğitim ve öğretim mecburiyeti getirilirken bunun dışındaki ocaklara (Lağımcı, Topçu ocağı vs) savaş eğitimi ve öğretimi mecburi kılınmıştır. Fakat tembelliğe alışmış olan yeniçeriler, kısa sürede kendilerine mecburi tutulan eğitimi terk etmişlerdir. Daha sonraki süreçte Nizam-ı Cedid adı altında bir ordu teşkil edilmiştir. Ancak bu ordu yeniçerilerin korkusu nedeniyle 1793 yılında Bostancı ocağına bağlı sayılarak Bostancı Tüfengcisi Ocağı namıyla adlandırılmıştır ⁴.

Başlangıçta Nizam-ı Cedid için Levent Kışlası yapılmışken daha sonra ocağa katılanların sayısı artığından Üsküdar'a da bir kışla yaptırılmıştır ⁵. 1796'da çıkarılan yeni bir kanunname ile Nizam-ı Cedid'in İstanbul 'da bulunan kışlaları dışında Anadolu 'da da kışlalar yapılmasına karar verilmiştir. Anadolu'da Cabbar-zade Süleyman, Konya Valisi Kadı Abdurrahman Paşa ve Hacı Ahmet oğlunun öncülüğünde Nizam-ı Cedid kışlaları yapılmaya başlanmıştır.⁶ Nizam-ı Cedid'in masrafları çok fazlaydı. Bu sebeple İrad-ı Cedid adı altında bağımsız bir hazine kuruldu ve bu hazinenin hesaplarını kontrol etmek içinde İrad-ı Cedid defterdarlığı oluşturuldu. İrad-ı Cedid hazinesinin gelirleri

³ Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 63; Yaşar Yücel, Ali Sevim, *Türkiye Tarihi IV, Osmanlı Dönemi (1730-1861)*, Ankara 1992, s. 162; Karal, *Selim III'ün Hattı Hümayunları (Nizam-ı Cedid 1789- 1807)*, Ankara 1946, s. 36- 37.

⁴ Kemal Beydilli- İlhan Şahin, *Mahmud Raif Efendi Ve Nizam-ı Cedid'e Dair Eseri*, Ankara 2001, s. 60.

⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, İstanbul 1993, C. IV, s. 2065.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdâr Mustafa Paşa*, İstanbul 1942, s. 62.

arasında gümrük vergileri, tütün, kahve, şarap, ipek, pamuk, yün ve Nizam-ı Cedid için konulmuş yeni vergiler bulunmaktaydı ⁷.

Nizam-ı Cedid ilk başarısını Napolyon'a karşı Akka önlerinde almıştır. Halk ve devlet adamları arasında büyük bir sevinç yaratan bu zafer kuruluş aşamasındaki Nizam-ı Cedid için çok önemliydi. Bundan cesaret alan Sultan Selim Nizam-ı Cedid'i Anadolu'dan sonra Rumeli'de de açmaya kara vererek Anadolu'da Nizam-ı Cedid'in önderliğini yapan Kadı Abdurrahman Paşa'yı İstanbul'a çağırmıştır. Rumeli'de bulunan ayanların Kadı Abdurrahman Paşa'nın hareketinden ürkmeleri için Kadı Paşa'nın devam etmekte olan Sırp isyanını bastırmak için geldiği söylenmiştir. Yusuf Ziya Paşa'nın yerine sadrazam olan Hafız İsmail Paşa esasen Nizam-ı Cedid düşmanı idi ve Kadı Paşa'nın hükümet üzerinde nüfuzunun artmasından da hoşlanmıyordu. Bu sebeple Rumeli'de bulunan ayanlara el altından haber göndererek Kadı Abdurrahman Paşa hepinizin kökünü kazımaya geliyor, Sırp seferi bahane demiştir. Bunun üzerine Rumeli ayanları bir araya gelerek Kadı Paşa'ya karşı asker toplamaya başlamışlardır. Buraya asker gönderenler arasında Alemdâr Mustafa Paşa'da bulunmaktaydı. Vaziyetin çok kötü bir hal aldığı görülen Sultan Selim Kadı Paşa'yı geri çekmiştir. Tarihte buna ikinci Edirne Olayı denilmektedir ⁸. Bu ise Nizam-ı Cedid karşıtlarını şımartmış ve Nizam-ı Cedid'e karşı daha açık bir şekilde muhalefet yapmalarına fırsat tanımıştır.

Bu olaydan sonra bir muhalefet havasının oluştuğunu gören Sultan Selim, bazı Nizam-ı Cedid düşmanlarını çeşitli görevler getirmiştir. Mesela Pehlivan Ağa'yı yeniçeri ağası yapmıştır. Bu ufak değişikliklerle işleri yoluna koyduğunu düşünen Sultan Selim devlet işlerine devam etmiştir. Fakat olaylar görüldüğü gibi değildi: Yeniçeriler, Nizam-ı Cedid'in kendilerinin yerini alacağından endişe ederken halk da paranın alım gücünün düşmesi ve İrad-ı Cedid hazinesi için konulan yeni vergiler sebebiyle iyice yoksullaşmıştı. Halk böyle yokluk içinde yaşarken Nizam-ı Cedid taraftarı devlet adamlarının zevk ve sefa içindeki görüntüleri halkı çileden çıkarıyor, onları Nizam-ı Cedid'e karşı düşmanca tavır almalarına neden oluyordu. Diğer taraftan

⁷ Ahmet Refik Altınay, *Kabakçı Mustafa*, İstanbul 2005, s. 42; Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 70; Yücel-Sevim, *Türkiye Tarihi IV*, s. 165.

⁸ Birinci Edirne vakası 1703 yılında Sultan II. Mustafa'nın bir darbeyle tahtan indirilerek yerine III. Ahmet'in geçirilmesiyle meydana gelmiştir. Sultan Mustafa, Şeyhülislam Fezullah Efendi'nin etkisiyle İstanbul'u terk edip Edirne'de yaşamaya başlamıştı. Bu sırada cebeciler maaşlarını alamadıkları için kazan kaldırdılar onları bastırması gereken yeniçerilerinde onlara katılmasıyla isyan daha da büyümüştür. İsyanın sonunda Şeyhülislam Fezullah Efendi canından olurken Sultan II. Mustafa'da tahtından olmuştur. Olayın Edirne'de gerçekleşmesinden dolayı bu olay tarihlerimize birinci Edirne vakası olarak geçmiştir. Sina Akşin, *Zirveden Çöküşe Osmanlı Tarihi (1600-1908)*, İstanbul 2005, C. 2, s.49-52.

Şehzade Mustafa da Sultan Selim'i tahtan indirerek kendisini tahta geçirmek için planlar yapıyordu ⁹. Fransa'nın çıkarları için İstanbul'un karışmasını gerektiğini düşünen Fransız sefiri Sebastiyani yeniçerilere, “*Yeniçeri ocağı kaldırılacak hepiniz Nizam-ı Cedid olacaksınız.*” diyerek onları galeyana getiriyordu ¹⁰.

Mustafa Nuri Paşa yazmış olduğu Netayic'ül Vukuat adlı eserinde Sultan Selim'in deneyimli devlet adamlarını dinlememesi ve yanlış kararlar alması sonucunda istenmeyen bazı olayların meydana geldiğini bahsederek bu olayları şöyle sıralamıştır: Sultan Selim, devlet adamlarının tüm uyarılarına rağmen Fransızlarla anlaşma yapmış, anlaşmanın hemen sonrasında ise Fransızlar Mısır'ı işgal etmişlerdir. Fransızların Mısır işgalinin etkileri henüz geçmek üzereydi ki Sultan Selim, yine bütün uyarılara kulak asmayarak hatta İngilizlerin baskısına aldırmadan tekrar Fransızlarla anlaşmıştır. Bunun üzerine İngilizler, İstanbul Boğazını gemilerle abluka altına almış, Ruslar ise Hotin ve Bender kalelerini ele geçirmişlerdir. Halk ve devlet adamları yaşanan bu olayların sorumlusu olarak Sultan Selim'i görmüşler ve onun aleyhine dönmüşlerdir ¹¹.

Bütün bu olayların sonucunda Sultan Selim ve Nizam-ı Cedid aleyhine saray içinde ve saray dışında büyük ve güçlü bir düşman kitlesi oluşmuştur. Artık bu kitle, Sultan Selim'in boş bir anını kollayarak isyan için fırsat beklemeye başlamışlardır. Bekledikleri bu fırsat da ordunun Rusya üzerine sefere çıkmasıyla doğmuştur. Ordunun başında sefere çıkan Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa'nın yerine kendisini Nizam-ı Cedid yanlısı olarak tanıtan aslen tam bir Nizam-ı Cedid düşmanı olan Köse Musa Paşa sadaret kaymakamı olmuştur. Yine Nizam-ı Cedid düşmanı Şeyhülislam Ataullah Efendi'nin Musa Paşa ile işbirliği olayların daha hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Bu iki Nizam-ı Cedid düşmanı, kalelerde bulunan yamakları kullanarak Kabakçı Mustafa isyanını çıkarıp Sultan Selim'i tahtan indirerek 29 Mayıs 1807'de IV Mustafa'yı tahta geçirmişlerdir. Kabakçı Mustafa isyanı asıl konumuzla alakalı olduğu için onu ilerleyen sayfalarda daha geniş bir şekilde ele alacağız.

Olayların böyle cereyan etmesi Rusçuk'ta basit bir ayan olan Alemdâr Mustafa Paşa'nın hayatını da tamamen değiştirmiştir. Şimdi Alemdâr'ın İstanbul'a gelişi, sadrazam oluşu ve ölümüyle sonuçlanan olaylar dizisine bir göz atalım.

⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2070.

¹⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2071.

¹¹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat, Kurumları Ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, Ankara 1992, C. III-IV, s. 215.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA’NIN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

1.1 Hayatı

1765¹² tarihinde doğan Alemdâr Mustafa Paşa’nın hayatı hakkında pek fazla bilgi olmamakla birlikte Alemdâr’ın, Hacı Hasan Ağa adlı Rusçuk yeniçerisinin oğlu olduğu ve Alemdâr’ın Rusçuklu ya da Hotinli olduğuna dair rivayetler vardır¹³. Bütün kaynakların hemfikir olduğu konu ise Alemdâr’ın yeniçeri Kırkkıncı Bölüğün yoldaşlarından olduğudur. Alemdâr Mustafa Paşa, ‘ALEMDÂR’ ismini ise katılmış olduğu bir Rus seferinde bölüğün bayraktarlığını yapmasından dolayı almıştır¹⁴.

1.2 Kişiliği

Alemdâr Mustafa Paşa’nın okuması ve yazması yoktu. Fakat ileriye gören bir insandı. İlk başlarda Sultan Selim’in yenilik hareketlerine muhalefet etmiş hatta Edirne vakasında Tekirdağ’a Dağdeviren Oğlu’na Kadı Paşa’ya karşı asker göndermişti. O devirde sürekli halde Ruslarla savaş halindeydik, Alemdâr da sınırlarda olması sebebiyle sürekli düşmanla temas halindeydi. Cephede bulunan askerin özellikle de yeniçerilerin bozgunculuğunu, düzensizliğini, savaş sanatlarındaki bilgisizliklerini bizzat görüyor, düşmanların ne kadar üstün olduğunu anlıyor, mutlak askeri alanda yenilikler yapılması gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle Sultan III. Selim’in

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Alemdâr Mustafa Paşa’nın 1795 yılında doğduğunu söylemektedir. Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 40; Fakat Kalost Arapyan ve Hayrettin Ziya Taluy Alemdâr Paşa öldüğünde kırk dört yaşında olduğu söylüyorlar o halde Alemdâr 1764 ‘de doğmuştur. (Kalost Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa’nın Hayatı ve Kahramanlıkları*, Ankara 1943, s.19); (Hayrettin Ziya Taluy, *Yurt İçin Alemdâr Mustafa Paşa*, Ankara 1945, s.56); Ç. Çağatay Uluçay, Alemdâr’ın 1750 yılında doğduğunu söylemektedir. (Ç. Çağatay Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, İstanbul 19579, s. 3).

¹³ İsmail Hakkı. Rusçuklu ya da Hotinli olduğunu söylerken (Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 40.) ;Cevdet Paşa Rusçuklu olduğunu (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. V, s. 2268.); Arapyan ise Hotinli olduğunu söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 3); Lamartine ise Alemdâr’ın Bulgaristan ve Arnavutluğu ayıran yaylalarda bir çobanın oğlu olarak dünyaya geldiğini söylüyor. (Alphonse de Lamartine, *Düşerken (Türkiye Tarihi)*,C. VII, s. 1813); Ali Seydi de Alemdâr’ın Arnavut asıllı olduğunu söylüyor. (Ali Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, İstanbul 1329, s 46).

¹⁴ Ahmet Cevdet Paşa, tarih vermeyerek Alemdâr’ın Sultan Mustafa devrin de meydana gelen bir Rus seferinde Bayraktarlık yaparak “Alemdâr” diye şöhret olduğunu söylüyor. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet* C. V, s. 2268); İsmail Hakkı, Hayrettin Ziya Taluy ve Ç. Çağatay Uluçay, Alemdâr’ın katıldığı Rus seferinin 1768 yılında olduğunu ve Alemdâr’ın bu seferde bölüğünün bayraktarlığını yaparak ’Alemdâr’ olarak şöhret bulduğunu söylüyorlar. Fakat Alemdâr’ın 1768’de 3–4 yaşında olduğu düşünülürse bu pek muhtemel değildir.(Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 40); (Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 10); (Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 3).

yeniliklerini canı gönülden desteklemeye karar vermiştir ¹⁵. Alemdâr sert yaratışlı bir insandı. Onun kişiliği hakkında Mehmet Süreyya şöyle demektir:

“Gayet mert ve cesur, Asker yetiştirmeye kadir. Cömert yoldaş uğruna can vermekten çekinmeyen bir insandı. Halk arasında methedilir ve yeniçeri arasında hatırı sayılırdı ¹⁶.”

Daha öncede söylediğimiz gibi Alemdâr Mustafa Paşa'nın hayatı ve kişiliği hakkında pek kısıtlı bilgi bulunmaktadır. Bu sebeple onu yapmış olduğu faaliyetler geçeceğiz.

1.3 Kabakçı isyanına kadar Alemdâr Mustafa Paşa

1.3.1 Alemdâr'ın Rusçuk ayanı olması

Osmanlı merkezi yönetiminin bozulmasıyla ve tımar sitemini hemen hemen ortadan kalkması sonucunda vilayetlerde ve kazalarda “**Ayan**” adı verilen bir nevi Avrupa'daki derebeylere benzer kurumlar Osmanlı devletinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar eyaletin ileri gelenlerinden olup nüfuzları buldukları bölgede çok fazlaydı. Merkez tarafından atanan valilerin emrinde olması gereken bu ayanlar onların emirlerini dinlemiyorlar hatta bazı yerlerde eyaletin merkezine bile valileri sokmuyorlardı.

O devrinde Anadolu'nun ileri gelen ayanları şunlardı: Çorum, Yozgat ve çevresi Çapanoğlu hanedanı, Manisa ve etrafı Kara Osman oğulları, Bolu ve çevresi Hacı Ahmet oğlu İbrahim, Bilecik ve etrafı Kalyoncu Ali ve Kalyoncu-zade Mustafa bulunmaktaydı. Rumeli'de ise: Silistre ve Deli orman bölgesi Yılık oğlu Süleyman, İbrail tarafları Nazır Ahmet Ağa, Rusçuk, Tırnova ve civarı Tirsinikli İsmail, Vidin ve civarı Pazvant oğlu, Edirne ve çevresi Dağdeviren oğlu Mehmet bulunmaktaydı.

Alemdâr'ın bulunduğu Rusçuk ve civarı Tirsinikli oğlu İsmail Ağa'nın kontrolündeydi. Alemdâr da Tirsinikli oğlunun hizmetinde bulunmaktaydı. Arapyan Efendi Tirsinikli İsmail'in Alemdâr' çok güvendiğini ve güven neticesinde de önce onu kendine hazinekar daha sonrada ordusuna bayraktar yapmıştır diyor ¹⁷. Tirsinikli oğlu

¹⁵ Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 87.

¹⁶ Mehmet Süreyya, *Sicilli Osmanî Yahut Tezkere-i Meşahşiri Osmaniye*, İstanbul 1998, C. IV/III, s. 38.

¹⁷ Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 3.

Pazvant oğlu Osman isyanı sırasında Pazvant'ın Rusçuk'a girmesini engelledi. Hükümet de Pazvant oğluna karşı Tirsinikli İsmail Ağa'yı desteklenmiştir. Tirsinikli'nin Pazvant oğlu isyanındaki bastırmadaki başarısından dolayı Silistre valisi Gürcü Osman Paşa, Tirsinikli'ye Kapıcılık başı verilmesini hükümetten rica etmiş, hükümette bu isteği uygun görerek Tirsinikli'ye Kapıcı başı rütbesini vermiştir¹⁸.

Fakat Tirsinikli'nin amacı başkaydı, o Deliorman ve Silistre'yi istila etmek istiyordu. Bu isteğini engel olacak bir kişi vardı, o da bu bölgeler sahip olmak isteyen Yılık oğlu Süleyman Ağa idi. Bu sıralarda Tirsinikli oğlunun nüfuzu altında bulunan Hezargrad'ın ayanı Hacı Ömer Ağa ölmüştü. Tirsinikli, Hezargrat ayanlığına o sıralarda Tırnova'da vekil bulunan Alemdâr Mustafa'yı getirilmesini hükümetten istemiştir. Hükümet bu teklifi kabul etmek istememiş ve birkaç yıl oyalamıştır. Fakat sonra mecbur kalarak Alemdâr'ın Hezargrat ayanlığını onaylamıştır¹⁹. Böylece Alemdâr 1807 yılında Hezargrat ayanı olmuştur.

Hükümet, Tirsinikli oğlu ile Yılık oğlu Süleyman'ın Deliorman ve Silistre için yapmış oldukları mücadelenin sona ermesini istiyordu. Çünkü bu sırada Pazvant oğlu isyanını iyice alevlenmişti. Bu nedenle iki ayan zoraki bir şekilde barıştırıldı. Pazvant oğlunun adamlarından Manav İbrahim birçok yeri yağma etmiş ve Totrakan'a çekilmişti. Hezargrat ayanı Alemdâr ve maiyetinde bulunan Pehlivan Ağa Totrakan'da Manav'ı kuşatarak, Manav ve çetesini ortadan kaldırmışlar ve böylece devleti büyük bir gaileden kurtarmışlardı. Adamlarının bu başarılarından dolayı Tirsinikli, hükümetten Eflak Voyvodası Konstantin vasıtasıyla Alemdâr'a, Kapıcıbaşılık ve Pehlivan Ağa'ya da hassa Silahşorluğu verilmesini istedi²⁰. Hükümette bunu uygun görerek onaylamıştır. Böylece Alemdâr Kapıcıbaşılık rütbesi almıştır.

Tirsinikli oğlu bu isyanı bastırdıktan sonra planına kaldığı yerden devam etmeye başladı. Önce Yılık oğlunun elinde bulunan Deliorman ve Dobrice'yi ele geçirdi. Birçok adamını Balçık, Kovarna, Maçin ile Balkan Dağları'na doğru gönderdi. Tirsinikli'nin esas amacı Edirne'ye kadar olan bölgeyi kendi hâkimiyeti altına almaktı. Hükümet bu istila hareketine karşı aciz durumdaydı ve yapacak hemen hemen hiçbir şeyleri yoktu. Tirsinikli oğlu planını tam anlamıyla icra edemedi Edirne olayı patlak verdi. Tirsinikli

¹⁸ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 11.

¹⁹ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 16; Kalost Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 3.

²⁰ BOA. HH, 56/ 2582; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 21.

bir miktar askerini Edirne'ye Kadı Abdurrahman Paşa'ya karşı Dağdeviren oğlu Mehmet Ağa'ya gönderdi. Ayrıca Tirsinikli oğlu Rumeli'de bulunan diğer ağaları Kadı Paşa'ya karşı birlik olmak için teşvik etti.

III. Selim'in olayın daha büyümesini engellemek için Kadı Abdurrahman Paşa'yı geri çekmesiyle Edirne vakası son buldu. Bu Tirsinikli'nin yarım kalmış olan işine devam etmesine imkan verdi. Tirsinikli oğlu İsmail Ağa, zevk düşkün bir insandı Rusçuk'ta bulunan çiftliğinde sürekli eğlenceler düzenlerdi. Yine bu eğlencelerin birinde çalılıkların arasında gizlenen biri tarafından vurulmuştur²¹. Böylece çıkarabileceği korkulan büyük bir gaileden Osmanlı devleti kurtulmuştur.

Tirsinikli İsmail Ağa'nın öldüğünü duyan Alemdâr Mustafa yanına kırk bin civarında askeride alarak Hezargrad 'tan Rusçuk'a doğru hareket etti. Alemdâr'ın Rusçuk'a doğru hareket etmesine Rusçuk halkının Alemdâr'ı Rusçuk'a daveti de şüphesiz etkili olmuştur²².

Alemdâr'ın Rusçuk'a yerleştiği sıralarda hükümette de Tirsinikli İsmail'in ölümüyle onun nüfuzu altında olan yerlerin kime verileceğine dair toplantı yapılıyordu. Bu toplantı sonunda Alemdâr'ın Rusçuk Ayanı olması, Tirsinikli İsmail'in kontrolünde olan Tırnova'nın da ilaveten iltizamları ona verilmesi ve Silistre Eyaletine de Bekir Paşa'nın göndermesi kararlaştırılmıştır. Bu karar bir telhisle Sultan Selim'e bildirilmiştir²³.

Hükümet, toplantı sonunda Silistre'ye Bekir Paşa'yı göndermek istediğini söylememişti. Fakat Bekir Paşa gitmeyince onun yerine Laz Ahmet Paşa gönderilmek istendi o da olmayınca Hotin muhafızı Mehmet Paşa görevlendirildi. Böylece Mehmet Paşa, Silistre de Alemdâr ile Yılık oğlu Süleyman arasında bir denge unsuru olacaktı²⁴. Hükümet bu kararları alıyordu fakat bunları uygulayacak güce sahip değildi.

²¹ Arapyan, Tirsinikli'nin düşmanlarının biri tarafından düzenlendiği eğlence gecelerinden birinde öldürüldüğünü ve Alemdâr'ın sadrazam olduktan sonra Tirsinikli'yi öldüreni Manisa'da buldurarak öldürttüğünü söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 3); Efdalüddin Bey, Tirsinikli oğlunu çok çapkın biri olduğundan bahsettikten sonra mahiyetinde bulunan Süleyman Ağa'nın dillere destan bir karısı olduğunu ve Tirsinikli'nin ona göz koyarak ele geçirdiğini, bunu duyan Süleyman Ağa'nın çiftliğe gelerek Tirsinikli'yi vurduğunu söylüyor. (Efdalüddin Bey, *Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası, Alemdâr Mustafa Paşa maddesi*, S. 7-12, s. 600); Abdurrahman Şeref de Tirsiniklinin Edirne olayı sırasında ihanetinden dolayı idam edildiğini belirtmektedir. (Abdurrahman Şeref, *Tarih-i Devlet-i Osmaniye*, İstanbul 1318, Cilt. 2, s. 274).

²² BOA. HH, 253/ 14401A.

²³ BOA. HH, 55/ 2526; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 45-48.

²⁴ BOA. HH, 63/ 2771; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 49-50.

Hükümet, bu şekilde bir çıkarıp bir toplar iken Yılık oğlunun adamlarından Gâvur Hasan Yenipazar'a saldırdı. Bunun üzerine Alemdâr da adamlarından Satı oğlunu Silistre'ye Yılık oğlunun üzerine gönderdi. Alemdâr'ın gönderdiği askerinin baskısına direnemeyen Yılık oğlu kaçarak İbrail'e sığındı. Bunu duyan Alemdâr, yanına bir miktar asker alarak İbrail'e Yılık oğlunu muhasaraya giderken, kuvvetlerinden bir kısmını Gâvur Hasan üzerine, diğer bir kısmı da Selvi Ayan'ı Hasan üzerine gönderdi²⁵. Alemdâr'ın bu ani hareketi İstanbul'u telaşa düşürdü. Alemdâr'ın yalnızca Rusçuk ayanı olması için çalışan hükümet, gelişen bu olaylar karşısında bazı tedbirler almak istedi²⁶ ise de Rusçuk Ayanlığının yanında Silistre, Aydos ve İslimiye'nin de onun nüfuzu altına girmesini kabul etmek zorunda kaldı.

Bayraktar Silistre ayanlığına bu saldırılarda büyük başarı gösteren adamlarından Satı oğlunu getirdi ve ona verdiği emirle Silistre içerisine valinin girmesine izin verdirdi. Bayraktar Mustafa'nın bu tavrı ve Boğdan Voyvodalığı görevinden alınan Aleksandr Marvozi'nin Alemdâr hakkındaki olumlu düşüncelerini İstanbul'a söylemesi hükümetin Alemdâr hakkındaki düşüncelerinin değişmesine sebep oldu ve bunun üzerine Alemdâr'a Kapıcıbaşılık rütbesine ilaveten Mirahur-u evvel payesi verildi²⁷.

1.3.2 Alemdâr'ın Rusçuk'taki faaliyetleri

Alemdâr okumamış bir insandı fakat iyi bir asker ve ziraatçıydı. Bu meziyetlerinin yanı sıra Alemdâr iyi bir yöneticiydi. Kimi nereye ne zaman göndereceğini ne tür önlemler alacağını çok iyi biliyordu.

Alemdâr; Rusçuk ayanı olunca ilk işi şehrin surlarını kuvvetlendirmek oldu. Daha sonra herhangi bir Rus saldırısına karşı Tuna kenarında bulunan Yergöğü'ne birçok asker ve mühimmat gönderdi. Ordusunu birçok yeni askerle takviye etmiş, Rusçuk'un her yerine çeşmeler yaptırmış, çayları, dereleri ıslah ettirerek kurak yerleri sulatmıştır²⁸. Böylece savaştan ve kuraklıktan kaçan halkın geri dönmesiyle Rusçuk'un nüfusu artmıştır.

²⁵ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 53.

²⁶ BOA. HH, 56/ 2580; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 213-217.

²⁷ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S.7-12 s. 601; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 55.

²⁸ Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 4-5.

1.3.3 Alemdâr'ın Rus savaşındaki faaliyetleri ve vezir olması

Alemdâr'ın Rus savaşlarındaki faaliyetlerine geçmeden önce o devre kadar yaşanan Osmanlı- Rus savaşlarına kısaca bir göz atmak yerinde olacaktır.

Knezlikler şeklinde dağınık halde bulunan Ruslar Korkunç İvan zamanında birleşmeye başladılar. İvan'dan sonra gelen I. Petro Rusları Avrupa da söz sahibi yapmak istiyor ve bunun gerçekleşmesi için Karadeniz ve Kırım'a sahip olması gerektiğini biliyordu. Ayrıca I. Petro, Rusların Ortodoks mezhebinden olmalarından dolayı bütün Ortodoksları kendi hâkimiyetleri altına almak istiyordu. Fakat Petro'nun bu emelleri gerçekleştirme yolunda karşısında güçlü bir Osmanlı devleti bulunuyordu. Petro amacına ulaşmasa da ondan sonra gelenler bu amaçlar uğrunda çalışmışlardır.

Rusya ile Osmanlı devleti III. Selim dönemine kadar birçok savaş yapmıştır. Bu savaşlarda Rusya kendisine müttefik olarak sürekli Avusturya'yı seçmiştir. Avusturya ile beraber bir Balkan politikası gütmeye başlamışlardır. Bu politikaya **Panslavizm** denilmekteydi. Panslavizm'in amacı Balkanlar da bulunan Slav halkları Rusya'ya bağlamaktı. Bunu amaçlayan Rusya, Avusturya ile ittifaklar yaparak Osmanlılar ile birçok savaşa girişmişlerdir. Bu savaşların bazıları şunlardır:

1682–1683 ikinci Viyana kuşatmasının başarısızlığından sonra ortaya çıkan kutsal ittifaka Ruslar da dâhil olmuştur. Ruslar, Osmanlı devletine karşı savaşarak Azak kalesini ele geçirmişler ve böylece ilk kez 1699 yılında Karadeniz'e çıkmaya hak kazanmışlardır. 1711 de yapılan Prut savaşında Osmanlı devletine yenilmişler ve tekrar Azak kalesini Osmanlı'ya vermek zorunda kalmışlardır. 1736–1739 yılları arasında Rusların Kırım'a saldırımları sonucu bir Osmanlı – Rus savaşı çıkmış ve Ruslar yine Avusturya ile ittifak yapmıştır. Fakat bu ittifak Osmanlı karşısında hezimete uğramıştır. 1739 da Ruslarla yapılan Belgrat barışıyla, Karadeniz de donanma bulundurmamak şartıyla Azak kalesi geri verilmiştir. 1768–1774 Osmanlı- Rus savaşı Rusların Lehistan iç işlerine karışması sonucu çıkmıştır. Bu savaş, Osmanlı devleti için büyük toprak kaybına yol açan **Küçük Kaynarca** antlaşmasıyla son bulmuştur. Bu anlaşmayla Kırım bağımsız olmuştur. Bu sıralarda Rusya'nın başında II. Katerina bulunmaktaydı. Katerina'nın amacı Osmanlı devletini tamamen ortadan kaldırarak Akdeniz'e kadar uzanmaktı. Bunun içinde Katerina Grek projesi adı altında bir proje geliştirdi. Bu projeye göre Ruslar İstanbul'u ele geçirecekler ve burada Grek devlet kuracaklardı.

Kurdıkları bu devletin başına da Katerina'nın torunu Konstantin'i geçirecekti. Bu amaç doğrultusunda Kırım' da karışıklıklar çıkararak Kırım'ı ele geçirdiler. Osmanlı ise bir Müslüman toprağının Rusların eline geçmesini kabullenmeyerek gücü olmadığı halde Ruslara savaş açmıştır. Bu savaş 1787–1791 yıllar arasında sürmüştür. Savaşın sonunda Osmanlı devleti yenilerek 1792'de **Yaş** anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Bu anlaşma ile Dinyester nehri iki devlet arasında sınır olarak kabul edilmiştir²⁹.

Üçüncü Selim tahta çıktığında Ruslarla ilişkiler böyle devam etmekteydi. Bu sırada Napolyon'un Mısır'ı işgali bütün dengeleri alt üst etmişti. Bu karmaşadan kurtulmak için bir çıkış yolu arayan Osmanlı devleti, eski düşmanı olan Rusya ile Fransa'ya karşı ittifak yaptı. Fakat bu ittifak Napolyon'un Fransa'ya geçerek imparator olması ve Avrupa coğrafyasına yeni bir şekil vermek için bir dizi savaflara girişmesiyle son buldu. Napolyon'un esas amacı İngilizleri alt etmektir. Fakat İngilizlerin bir ada devleti olması ve güçlü bir donanmaya sahip olmaları Napolyon'un elini kolunu bağıyordu. Bu sebeple güçlü bir kara ordusuna sahip olan Napolyon, İngilizlere bir şey yapamayacağını anlayınca bu ordusuyla Avrupa içlerine doğru hareket etti. Balkanlara kadar ilerledi. Venedik ve Ceneviz devletlerini ortadan kaldırarak Osmanlı devletiyle komşu oldu. Napolyon buradan Ruslara yöneldi. Rusları iki ateş arasında bırakmak içinde İstanbul'da bulunan Fransız sefiri Sebastiyani'yi kullanmaya başladı. Sebastiyani, Osmanlı hükümetini Ruslara karşı kışkırtmaya başladı. Fakat Osmanlı devleti Fransa'nın bu hareketine kuşku içinde bakmaktaydı. Çünkü henüz kısa bir süre önce Napolyon Mısır'ı işgal etmiş, şimdi de ittifak çağrısında bulunuyordu. Bu olay yüzünden bir süre tereddüt içerisinde kalan Osmanlı devleti, Napolyon'un Avrupa devletlerine karşı almış olduğu üst üste birkaç galibiyet sebebiyle tekrar Fransızların ittifak çağrısına sıcak bakmaya başladı. İngiltere ve Rusya bu yakınlaşmayı pek hoş görmeyerek Osmanlı devletini kesin bir dille uyardılar ise de bir netice elde edemediler. İngiltere bu konuda ne kadar ciddi olduğunu göstermek için donanma ile boğaza geldi ve İstanbul'u kuşattı. İstanbul da herkes İngilizlerin kuşatması sebebiyle telaşa düştü. Fransız sefiri Sebastiyani boşuna telaş ediyorsunuz, birkaç parça gemi ile bir şey yapamazlar karadan asker gelmedikten sonra bize bir şey olmaz sözleriyle İstanbulluları uyandırmaya çalıştı. Sebastiyani'nin sözlerini İstanbul hükümetini ve halkını içinde düşükleri korku batağından uyandırdı ve boğazda bulunan gemiler karşı hazırlığa sevk

²⁹ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)*, Ankara 1997, s.14-22.

etti. Hazırlıkların farkına varan İngiliz donanması istediklerini elde edemedi gizlice kaçtı. Bu sırada Rus taraftarı olan Eflak ve Bogdan Beyleri bir isyan hazırlığında oldukları düşünüldüğü için görevlerinden alındılar. Ruslar, bu beylerin kendilerine sorulmadan neden görevden alındıklarını sorarak, tekrar göreve iade edilmeleri için bir ultiatom verdiler. Rusların ciddi olduğunu anlayan Osmanlı devleti bu beyleri tekrar görevlerine iade etti.

Osmanlı devleti sorunu bu şekilde hallettiğini düşünürken Ruslar, aniden 10 Kasım 1806 da Dinyester nehrini geçerek Eflak ve Bogdan'ı işgal ettiler. Zahir ve levazım eksikliğinden dolayı Bender ve Hotin kalelerini, ardından da Kili ve Akkerman kaleleri Rusların eline geçti.³⁰ Rusların anlaşılmaz ve ani saldırısı karşısında Osmanlı devleti hemen savaşa girmekte tereddüt ediyordu. Osmanlıların bu tereddüdü Napolyon'un Jena zaferiyle son buldu. Bu zaferden önce ve sonra Napolyon'un Sultan Selim'e Ruslara karşı kendisiyle birlikte savaşa girmesi için sürekli mektup yollaması ve Sebastiyani'nin baskısı sonucu Osmanlı devleti, 20 Aralık 1806'da Ruslara savaş ilan etti³¹.

Ruslar, Kili ve Akkirman kalelerinden sonra İsmail kalesine doğru harekete geçtiler. Rusların hareketini işiten Alemdâr, adamlarından Pehlivan Ağayı İsmail kalesini korumakla yükümlü olan Kasım Paşa'ya gönderdi. İsmail kalesinin içinde bulunan halk ve askerlerin kurtulma umutları bitmek üzereyken Pehlivan Ağa'nın gelmesiyle tekrar umutlandılar. Pehlivan Ağa ve Kasım Paşa Ruslara karşı çok iyi direndiler. Ruslar, İsmail kalesini ele geçiremeyeceklerini anlayınca geri çekildiler. Bu başarıdan sonra hükümet, Kasım paşa'ya vezirlik ve Gazi unvanı verirken Pehlivan Ağa'nın Alemdâr'ın adamı olması sebebiyle Alemdâr vasıtasıyla çeşitli hediyeler göndermiştir³².

Bu sırada Kara Yorgi önderliğinde Sırlar ayaklanmıştı. Devlete hep sorun çıkaran Pazvant oğlu kendini affettirmek amacıyla bu isyanı bastırmak için harekete geçtiği sırada öldü. Pazvant oğlundan boşalan Tuna boyu ve Silistre eyaleti için bir valiye gerek duyuldu. Bu olayı görüşmek üzere bir meclis toplandı. Buralar için vali olarak Alemdâr Mustafa düşünülmüyordu. Fakat kendisinin bu görevi kabul etmeyeceği

³⁰ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S.7-12, s. 602; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 58.

³¹ Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 91.

³² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2032.

ihtimaline karşı hemşerisi Mehmet Emin Behiç Efendi Baş muhasebeci payesiyle Tuna yalısı mubayaacısı olarak Alemdâr'ı ikna etmek için gönderildi. Alemdâr ilk başta Behiç efendinin bu teklifini kabul etmek istemedi; ancak Behiç Efendi ikna yeteneğini kullanarak Alemdâr'ı ikna etmeyi başardı. Böylece Alemdâr Silistre valisi ve Tuna seraskeri olarak vezir oldu ³³.

Alemdâr, vezir olduktan sonra Ruslar, Rusçuk' a saldırdı. Fakat Alemdâr Mustafa Paşa onları bozarak geri çekilmeye mecbur bıraktı. Buradan bir netice elde edemeyen Ruslar Yergöğü saldırdılar. Alemdâr Yergöğü gelerek bir kez daha Rusları geri çekilmeye mecbur bıraktı. Bunun üzerine Ruslar bu başarısızlıklarını silmek için Bükreş'e gidip Sırlarla birleşip büyük bir karışıklık çıkarmak istedilerse de yine Alemdâr'ın müdahalesiyle geri çekilmek zorunda kaldılar. Alemdâr Mustafa Paşa Ruslara karşı Bükreş de yapmış olduğu çatışmada ele geçirdiği birkaç tane top ile 45 civarındaki savaş esirini İstanbul'a gönderdi ³⁴. Esirler ile topların İstanbul'a gelişi halk arasında büyük sevinç uyandırmıştı.

Alemdâr'ın bu başarıları sürerken, İstanbul hükümeti tarafından Ruslara karşı kesin bir başarı elde etmek için orduyu hümayun hazırlanmaya başlandı. Hazırlanan ordu, İstanbul'dan hareket ederek Edirne'ye geldi. Alemdâr'ın ordunun hareketinden hiçbir şüphe duymaması için Alemdâr'ın yanında bulunan Ebu Bekir Ağa ile Behiç Efendi Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa tarafından orduya davet edildiler. Ebu Bekir Ağa'ya Mirahur-u evvel ve Behiç Efendi'ye de Baş muhasebecilik payesi verilmiştir ³⁵. Bunları tekrar, ordunun gelişinden dolayı herhangi bir rahatsızlık duymasına gerek olmadığını Alemdâr'a bildirmeleri için Rusçuk'a gönderdiler.

Bundan sonra ordu Edirne'den ayrılarak Rus cephesine doğru harekete geçti. Ebu Bekir Ağa ve Behiç Efendi Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa komutasındaki ordunun hareket amacının sadece Ruslara karşı olduğunu, başka bir amaç taşımadığını ifadeleri Alemdâr Mustafa'ya ilettiler. Anlatılanlarını makul bulan ve yapılan tayinlerden memnun olan Alemdâr Mustafa Paşa, yanına bir miktar asker alarak Prevadi'de orduyu karşıladı. Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa, Alemdâr'ı çok sıcak karşıladı ve ona Liva-i

³³ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2039; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S.7-12, s. 603; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 57; Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, Ankara 2003, s. 115; M. Rasim Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, İstanbul 1953, s. 19.

³⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2039.

³⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2062; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 685; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 60-61.

şerif seraskerliği payesi verdi ³⁶. Bunun üzerine Alemdâr da ordu için gerekli olan zahirenin tedariki hizmetini üzerine aldı. İki tarafı da memnun eden bu olaydan sonra Alemdâr Rusçuk'a geri dönmüştür.

³⁶ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2062; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 686; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 61; Yusuf Akçura, *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda)*, İstanbul 1940, s. 143; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 22.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KABAKÇI İSYANI VE ALEMDÂR MUSTAFA PAŞA

2.1 Kabakçı isyanının başlaması

Osmanlı devleti, Kabakçı isyanından önce de birkaç tane daha gerici ayaklanma yaşamıştır. İlk gerici ayaklanma, 20 Mayıs 1622 yılında II. Osman'ın (Genç Osman) öldürülmesi ile başlamıştır. Genç Osman, disiplinsizliklerini bildiği ve Hotin seferinde başarısızlıklarını bizzat kendi gözleriyle gördüğü yeniçeriler yerine, Anadolu da bulunan sekbanlardan bir ordu kurmayı düşünüyordu. Bunu gerçekleştirmek için, hacca gitme bahanesiyle Anadolu'ya geçecek ve sekbanlardan oluşan bir ordu ile tekrar İstanbul'a gelerek yeniçerileri ortadan kaldıracaktı. Fakat deneyimsiz olan Genç Osman çok acele ederek, düşüncelerini bazı devlet adamlarına açması ve bunların da yeniçerilere söylemesi sonucu yeniçeriler tarafından çıkarılan bir isyan neticesinde öldürülmüştür. Bu isyan, yeniçerilerin padişahı öldürecek kadar ileri gidebileceklerini göstermiştir.

Bir sonraki gerici ayaklanma ise III. Ahmet devrinde yani Lale devri olarak bildiğimiz, Pasarofça anlaşmasıyla başlayan barış dönemidir. Osmanlı'da ilk yenilikleşme hareketlerinin başlangıcı sayılan, Osmanlı'nın batıyı tanımaya ve anlamaya çalıştığı bir dönem olan Lale Devri, 28 Eylül 1730 tarihinde Patrona Halil isyanıyla son bulmuştur. Üç gün süren isyan sonunda Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa idam edilmiş ve III. Ahmet tahtan indirilerek yerine I. Mahmud geçirilmiştir.

Osmanlı devletindeki bu gerici hareketlerin genel nedenleri olarak fetihlerin son bulması, paranın değerinin düşmesiyle alım gücünün azalması, yeterli niteliklere sahip olmayan padişahların başa geçmesi, ulema ve devlet adamlarının arasındaki nüfuz mücadelesini sayabiliriz. Bu gibi sebeplerin sonucun da bazen yeniçeriler bazen de ulema ve devlet adamları karşılıklı işbirliği içerisinde isyan etmişlerdir. Daha çok ta faal rol oynayan yeniçeriler olmuştur. Kabakçı isyanının da ulema ve devlet adamları yeniçerilerin Rus seferinde bulunmaları sebebiyle askeri güç olarak Boğazlar da bulunan yamakları kullanmışlardır. Ayrıca Kabakçı isyanını ortaya çıkaran yukarıda saydığımız temel sebeplerin dışında o döneme has bazı sebepler de bulunmaktadır. Bu sebepleri şöyle maddeleştirebiliriz:

1. Şehzade Mustafa'nın saltanatı ele geçirmek için devlet adamlarını ve yeniçerileri el altından kışkırtması.
2. II. Edirne vaksından sonra Sultan Selim'in pasif tavrı ve Nizam-ı Cedidçilere yeni görevler vermesi.
3. Nizamı Cedid için kurulan İrad-ı Cedid hazinesi için konulan yeni vergilerin halka ağır gelmesi.
4. Nizam-ı Cedid taraftarı devlet adamlarının lüks yaşamı, fakirlik içinde yaşayan halkı kızdırması.
5. Yeniçerilerin, Nizam-ı Cedid'in onların yerini alacağından korkması ve onlardan bu sebeple nefret etmesi.³⁷
6. İstanbul'da bulunan yabancı devletlerin sefirlerinin Babı Ali'yi kendi isteklerine göre hareket etmesini sağlamak için yeniçerileri kışkırtmaları.

Bu gibi nedenler III. Selim'in kurmuş olduğu Nizam-ı Cedid ordusuna karşı düşmanlığına yol açmıştır. Sultan Selim, II. Edirne vakasından sonra Nizam-ı Cedide karşı fark ettiği muhalefeti yumuşatmak için bazı atamalar yapmıştır. Bunlar, Yeniçeri Ağası İbrahim Hilmi Paşa'nın Sadrazam, Rumeli Kadı askeri Şerif-zade Mehmet Ataullah Efendi'nin Şeyhülislam yapılmasıdır. Ancak tayinler Nizam-ı Cedide olan düşmanlığı azaltmamış aksine daha da artırmıştır. Bu sırada Rusya'ya savaş açılmasıyla birlikte on beş bin kişilik derme çatma bir orduyla İstanbul'dan ayrılan Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa, yerine sadaret kaymakamlığına Köse Musa Paşa'yı bırakmıştır.

Köse Musa Paşa ve Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi, Padişaha kendilerini yenilik taraftarı olarak tanıtmışlardı. Aslında ikisi de Nizam-ı Cedid düşmanı idiler ve Şehzade Mustafa ile işbirliği halindeydiler. Amaçları Sultan Selim'i tahtan indirip, Şehzade Mustafa'yı tahta çıkarmaktı. Bu iki şahıs ordunun İstanbul'dan ayrılmasından faydalanarak yamaklarla anlaşmışlardır.

³⁷ Yeniçeriler, Nizam-ı Cedid'ten ne kadar nefret ettiklerini şu cümleden anlayabiliriz: “ Bizlere göre kâfir olmak ve kefare memleketine gitmek ise Nizam-ı Cedid olmaktan ehvendir.” Ömer İşbilir, Nizam-ı Cedid'e Dair Bir Risale Zebir-i Kuşmani Fi ta'rif-i Nizam-ı İlhami, Ankara 2006, s. 60.

Bu iki şahıs için Cevdet Paşa şunları söylemektedir:

“*Ataullah Efendi yalancı bir topal, Musa Paşa fesatçı ve köse biri olmakla görünüşte birbirine benzer kişilerdi. Bu iki fesadın bir bozgun çıkaracağı belliydi. Hele Musa Paşa, Hazreti Musa zamanında Samri diye tanınmış fesatçı ve bozguncu bir kimse olan Musa'nın yerine gelmiş kötü bir kimseydi*³⁸ .”

Köse Musa Paşa, yeniçeriler Tuna boyuna sevk olduktan sonra Boğaz kalelerini korumak için Anadolu'dan bir miktar asker getirtti. Bunlar Nizam-ı Cedid askeriyle birlikte talim yapacaklar ve aylıklarını İrad-ı Cedid hazinesinden alacaklardı³⁹. Köse Musa Paşa, yamaklara İngiliz Mahmud Efendi Nizam-ı Cedid elbisesi giydirmesi için gönderdi. Fakat yamakların yanına daha önce göndermiş olduğu bir memurla Nizam-ı Cedid elbisesi giyerseniz dinden çıkarsınız, giymezeniz, sürülürsünüz hatta Nizam-ı Cedid askeri sizi öldürür diyerek onları kışkırttı⁴⁰. Yamaklar, Nizam-ı Cedid elbisesi giydirmek için gelen İngiliz Mahmud Efendi'ye “*Biz kuloğlu kuluz eba-an-ced yeniçeriyiz, Nizam-ı Cedid elbisesi giymeyiz*”⁴¹ dediler ve Mahmud Efendi'nin onları yatıştırmak için sözler sarf etmeye başladığında üzerine çullanarak onu öldürdüler.

Ertesi gün Büyük Dere Çayırın da başlarında Kastamonulu Kabakçı Mustafa. Arnavut Ali, Bayburtlu Süleyman, Bekir Çavuş, Çilli ve İbiş gibi ileri gelenlerle toplandılar⁴² ve bazı kararlar aldılar. Bu kararları uyacaklarına dair kılıç atlayarak yemin ettiler⁴³. Almış oldukları kararlar şunlardı:

1. İş bitinceye kadar şarap içmemek
2. Fakir fukaraya hiçbir şekilde zarar vermemek
3. Müslüman ve Hıristiyan'ın malına, ırzına dokunmamak
4. Bu kararlara karşı gelenleri hep birlikte ortadan kaldırmak

³⁸ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2072.

³⁹ Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 61.

⁴⁰ Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 21; Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 81; Yücel-Sevim, *Türkiye Tarihi IV*, s. 170.

⁴¹ Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 62; Fahri Ç. Derin, “*Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi*”, Belleten, C. XXXVIII, No: 151, Temmuz 1974, s. 384; Yücel-Sevim, *Türkiye Tarihi IV*, s. 170.

⁴² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2075; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 63-64; George Oğulokyan Ruznamesi, *1806-1810 İsyancıları III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdâr Mustafa Paşa*, İstanbul 1972, s. 3.

⁴³ Kılıç atlamak bir çeşit yeniçeri yeminiydi. Üstünden atladığın kılıç eğer sözünde durmazsan boynuna insin anlamına gelmekteydi. Böyle verilen sözün tutulması temin ediliyordu. Bkz. Ebu Bekir Efendi, *Vaka-i Cedid*, s. 152.

5. Et meydanına giderek Kur'ana göre hareket etmek ve arzuları yerine getirilmedikçe dağılmamak ⁴⁴.

İsyancılar bu kararları aldıktan sonra Kabakçı Mustafa'yı kendilerine başkan seçtiler. Kalabalığı gören halk evlerine kapanmış, esnaf ise dükkânlarını kapatmıştı. Kabakçı Mustafa, halkı kendi yanına çekme için amacımız sadece Nizam-ı Cedidi ortadan kaldırmak başka niyetimiz yoktur, Müslümanların ve kendini ocaklı sayanların yanlarına gelmesini istedi ⁴⁵. Kabakçının bu sözlerinden sonra Nizam-ı cedit düşmanları Kabakçının yanındaki kalabalığa karışırken esnaflarda dükkânlarını açmıştır.

Olanlar Babı Ali tarafından duyulunca bir meclis oluşturuldu. Asileri yatıştırmak ve dağıtmak için Bostancıbaşı Şakir Efendi bunların üzerine gönderildi. Bostancıbaşı Şakir Efendi Kalender Bahçesi'ne kadar gidebilmiş daha fazla gidemeyeceğini anlayınca Bebek'te kalmıştır. Bunun üzerine yamakların çoğu Laz olması sebebiyle yirmi beşlerin mütevellisi olan aslen Laz olan Kazancı Hacı Mustafa Ağa bunları teskin etmek için gönderilmiştir. Kazancı Hacı Mustafa Ağa asileri teskin etmek şöyle dursun onları daha da cesaretlendirmiştir ⁴⁶. Saraya geri dönen Hacı Mustafa Ağa, asilerin İngiliz Mahmud Efendiyi öldürdükleri için çok üzgün olduklarını, af dilediklerini ve Boğaz'da bulunan Nizam-ı Cedit askerinin oradan kaldırılmasını istediklerini söyledi. Bunun üzerine Nizam-ı Cedit askeri boğazlardan çekilerek Levend Çiftliğine gönderildiler. Asilerin, Boğazlar da bulunan Nizam-ı cedit korkusu böylece ortadan kalmış oldu. Devlet ileri gelenleri de asilerin isteklerinin son bulduğunu düşünerek rahat bir nefes aldılar.

Sultan Selim, olaylardan habersiz bir şekildeyken musahip ağalardan biri gelişen olayları ona anlatmış, olanları duyan padişah inanmayarak en güvendiği adamı Sır kâtibi Ahmet Efendi'yi çağırılmış ve olanları sormuştur. Ahmet Efendi, olanların doğru olduğunu ve Bostancıbaşı'nın hepsinin cezasını verdiğini söylemiştir. Bunun üzerine Sultan Selim sinirlenmiş, içindeki şüpheyi gidermek için de Bostancıbaşı'nı çağırarak

⁴⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2075; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s.64; Oğulukyan, *1806-1810 İsyancıları*, s. 3; Derin, "Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi", s. 388-389; Akçura, *Osmanlı Devletinde Dağılma Devri*, s. 146.

⁴⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kabakçı Mustafa İsyanına Dair Yazılmış Bir Tarihçe ve Amedci Mustafa Reşid Bey'in İbrahim Paşa'ya Mektubu*, 23-24 Sayılı Belleten'den ayrı basım, Ankara 1942, s. 255.

⁴⁶ Cevdet Paşa, Kazancı Hacı Mustafa Ağa'nın bakırcılıkla uğraşarak iyi para kazandığını fakat Nizam-ı Cedit'in ileri gelenlerinin almış oldukları kararların onun ticaretine dokunması sonucu Nizam-ı cedit düşmanı olduğunu ve bu yüzden asileri cesaretlendirdiğini söylüyor. Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2076.

aynı şeyleri ona da sormuştur. İsyancıların baskısı nedeniyle Bostancıbaşı da Sır kâtibin söyledi şeyleri aynen tekrarlamıştır⁴⁷. Bunun üzerine Sultan Selim rahatlamıştır.

Bu sırada isyancılar topçuların yanına gelmişlerdi. Topçular bu asi grubunu dağıtmak istiyordu bunun farkında olan asiler onlardan çok korkuyorlardı. Topçuların asilere karşı tutumunu öğrenen Köse Musa Paşa gizlice haber göndererek bu iş cümlenin ittifakıyladır karşı koymayın dedi⁴⁸. Bunun üzerine önce Topçular ve daha sonra da Cebeci ocağı asilere katılmıştır. Kabakçı ve etrafındakiler yanlarına yeni gelenlerle beraber Et meydanının da toplandılar. Kalabalık asi grubunun Et meydanının da toplandığı haberi saraya kadar ulaşınca Sultan selim büyük bir telaşa düşerek asilerin ne istediğini öğrenmek için Et meydanına adamlar gönderdi. Asilerin, Nizam-ı Cedid'in kaldırılmasını istedikleri Sultan Selim'e bildirildi, bunun üzerine Padişah bir hattı Hümayunla Nizam-ı Cedid'in kaldırıldığını ilan etti. Şeyhülislam Ataullah Efendi asi grubuna Nizam-ı Cedid'in kaldırıldığını söyledi. Bunun üzerine asilerin büyük bir çoğunluğu işlerinin bitiğini düşünerek dağılmaya başladılar. Kalabalığın dağıldığını gören eşkıya takımı telaşa düşerek daha işimiz bitmedi yoldaşlar dağılmayın dediler. Ataullah ve Köse Musa Paşa tarafından gönderilen⁴⁹ içinde on bir kişinin⁵⁰ ismi bulunan bir kâğıdı çıkararak bunları isteriz dediler.

Sultan Selim asilerin bu isteklerini de yerine getirerek listede isimleri olanları meydana gönderdi. Meydan gönderilenleri asiler vahşi şekillerde öldürdüler. Asiler her ne kadar Nizam- Cedid'in kaldırıldığını bilseler de Nizam-ı Cedid askerinden hala

⁴⁷ Oğulokyan, *1806–1810 İsyancıları*, s. 4.

⁴⁸ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2076; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 219; Karal, *Osmanlı Tarihi*, s. 82; Bayram Doğan, *Mustafa Necip Efendi Tarihi*, Ankara Üniversitesi, S.B.E, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001, s. 33.

⁴⁹ Tayyar-zade Ahmet Ata Efendi, *Tarih-i Ata*, C. III s. 43

⁵⁰ İstenilen kişiler şunlardı; İbrahim Nesim Efendi, Bahriye Nazırı Hacı İbrahim Efendi, Rikab-ı Hümayun Kethüdası Memiş Efendi, Reisülküttap Emimi Ebu Bekir Efendi, Valide Kethüdası Yusuf Ağa, saray ricalinden; Ser kâtip Ahmet Efendi, Mübayenci Ahmet Efendi, Bostancıbaşı Şakir Efendi ve Müderris Kaptan Naibi Lütfullah Efendi. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2080; (Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, *CİLT. III-IV*, s. 219); (Derin, *"Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi"*, s. 393); (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 131); (Sipahi Çataltepe, *19. Yüzyıl Başlarında Avrupa Dengesi ve Nizam-ı Cedid Ordusu*, İstanbul 1997, s. 248); (Adil Şen, *III. Selim'in Hayatı ve Dönemindeki İslahat Hareketleri*, Erciyes Üniversitesi, S.B.E, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1996, s. 120); (Mustafa Baydar, *Kabakçı Mustafa İsyanı*, İstanbul, 1954, s. 1); Oğulokyan yazmış olduğu ruznamede, istenilen devlet adamlarının isimlerini saydıktan sonra, bazı gayr-i Müslimlerinde öldürmek istendiğini söylüyor. Bunlar *"Şapçı Musi, Çelebi Todoraki, Nizam ustası Ekmekçi Artin ve Düz oğlu Çelebi idiler. Bunlar canlarının kurtarmak için Kazancı Hacı Mustafa 'ya müracaat ettiler ve canlarını kurtardılar"* diyor. (Oğulokyan, *1806–1810 İsyancıları*, s. 8); Cevdet Paşa, yukarıda söylediğimiz Et meydanındaki kalabalık on bir kişinin isimlerinden bahsederken birinin gelip içinde on kadar gayr-i Müslim'in bulunduğu bir kâğıdı Kabakçıya uzatarak bunları da idam edin dediğini söylüyor. Bu isimler; sarraflardan Yahudi Samatov ve Şabcı; Ermenilerden sarraf Tungur oğulları Kilabioğlu gibi on kişi bulunmaktaydı. Cevdet Paşa, Kabakçının bu isimleri yeniçeri kâtiplerinden Ali Efendi'ye göstererek bunları paralayalım mı diye sorduğunu ve Ali Efendi'nin de bunlar herkesin işine yarar tüccardır bunları suçsuz yere katletmek olmaz dediğini bunun üzerine Kabakçının da bu kâğıdı veren adama kızmış ve onu oradan kovmuş olduğunu söylüyor. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2094).

korkuyorlardı. Tam bu sırada yaşanan olay asilerin Nizam-ı Cedid askerinden ne kadar korktuğunu gözler önüne seriyordu. Teslimi istenen İbrahim Kethüda, Et meydanına getirilirken büyük bir gürültü koptu, kalabalık, meydanı Nizam-ı Cedid askeri bastı sanarak korkudan kaçışmaya başladı. Fakat kısa bir süre sonra bu gürültünün sebebinin İbrahim kethüdanın getirilmesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır⁵¹. Bu olayda gösteriyor ki eğer Sultan Selim Nizam-ı Cedid askerini kullanmış olsaydı asiler çil yavrusu gibi dağılacaktı.

İsyancıların bu on bir kişiyi almalarına rağmen halen dağılmamaları üzerine ne istedikleri soruldu. Onlar da İrad-ı Cedid hazinesinin de kaldırılmasını istediklerini söylediler. Bunun üzerine İrad-ı Cedid hazinesi de kaldırıldı. Fakat isyancılar yine dağılmadılar ve Sultan Selim'in çocuğunun olmadığını eğer saray da bulunan Şehzadelere bir şey olursa Osmanlı hanedanının sonunun geleceğini iddia ederek Şehzadelerin kendileri tarafından korunmalarını talep ettiler. Bu istek Sultan Selim'i çok üzdü. Çünkü Şehzadelere zarar vermek aklının bir ucundan bile geçmiyordu. Fakat buna rağmen Şehzadeleri onlara teslim edeceğini söyledi. Bunu üzerine Padişah'ın Baş İmamı "**Aygır İmam**" diye tanınan Hafız Derviş Mehmet Efendi ile sekban başlarından Osman Ağa saraya gelerek şehzadeleri teslim aldılar.

Şehzadelerin tesliminden sonra kalabalık dağılmayarak gerçek niyetlerini ortaya koymaya başladılar. Bundan sonra bu padişaha güven olur mu diye tartışmaya başladılar. Şeyhülislam'ı yanlarına çağırdılar ve dediler ki; "*Kendisi devlet işlerini bırakıp zevk ve sefaya daldı, başa getirdikleri fakire fukaraya zulüm yapıyorlar böyle bir padişah hilafete uygun mu?*" diye sordular⁵². Şeyhülislam Ataullah Efendi, uygun değildir diyerek Şeyhülislam fetvasını verdi. Kalabalığa "*Sultan Mustafa'yı İster mi siniz?*" diye soruldu. Binlerce kişi hep bir ağızdan isteriz diye bağırdı⁵³. Böylece IV. Mustafa padişah olmuş, isyancılar emellerini ulaştırmışlardır⁵⁴.

⁵¹ Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 35; Derin, "*Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi*", s. 396.

⁵² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2087-2088; Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 83; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 76; Şen, III. Selim'in Hayatı, s. 121-122; Akçura, *Osmanlı Devletinde Dağılma Devri*, s.151; Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1728; Derin, "*Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi*", s. 403; Güler Çiçek-Kemal Çiçek-Cem Oğuz, *Osmanlı Hanedanı*, Ankara 1999, C. XII, s. 144.

⁵³ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2090; Uzunçarşılı, *Kabakçı Mustafa İsyanına Dair Yazılmış Bir Tarihçe*, s. 258.; Oğulokyan, *1806-1810 İsyanları*, s. 10; Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1729.

⁵⁴ Oğulokyan ve Cabi Ömer Efendi, Sultan Mustafa'nın tahta çıkmak istemediğini Fakat Sultan Selim'in zorlamasıyla tahta çıktığını söylüyorlar. Fakat diğer kaynakların da gösterdiği gibi Sultan Mustafa'nın Kabakçı isyanının da bizzat parmağı olduğunu bilinmektedir. Öyle ise Sultan Mustafa'nın, Sultan Selim'in zoruyla tahta çıktığı kabul edilemez.(Oğulokyan, *1806-1810 İsyanları*, s. 10-11);(Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 140).

2.2 IV. Mustafa'nın Padişahlığı ve devrin olayları

Kaçakçı isyanı sonucunda 27 yaşında tahta geçen IV. Mustafa. I. Abdülhamid'in oğludur. Sultan Mustafa padişah olmuştu ama devlet idaresinde hiçbir güce malik değildi. İsyân sırasında olduğu gibi devletin bütün iradesi yine asilerin elindeydi. Asiler ilk iş olarak geriye kalan Nizam-ı Cedidçileri ortadan kaldırmaya ve asi başlarını ödüllendirmeye başladılar.

Bahriye Nazırı Hacı İbrahim Efendi, Sır-kâtip Ahmet Efendi öldürüldü. Hatta ulemadan olmasına rağmen ulema sınıfından çıkarılıp başka bir göreve getirilen Unkapanî Abdullatif Efendi öldürülmüştür. Asiler Edirne vakasında fetva veren Şeyhülislam Salih-zade Esat Efendi'nin de öldürülmesini istedilerse de Şeyhülislam Ataullah Efendi araya girerek buna engel olmuştur. Bunların dışında asiler, Nizam-ı Cedid Defterdarı olan Ahmet Efendi'yi de, öldürmek istemişler, onun bu işe yeni girdiğini söyleyerek çok ricada bulunması ve kendisinin evvelce yeniçeri kışlasının yapılmasına nezaret etmesinden dolayı affetmişlerdir.

İsyandan sonra elebaşılar çeşitli görevlere getirilmişlerdir. Kabakçı Mustafa Turnacıbaşı rütbesiyle Rumeli kaleleri nezaret ve ağalığına, sergerdelerden Arnavut Ali Anadolu kaleleri nezaret ve ağalığına, Memiş Haseki tekaüdlüğü payesi ve Bayburtlu Süleyman Ağa da Tersane-i amire sancak kaptanlığına tayin edilmiştir. Bunların yanında bulunan çavuşlara ellişer, kırkar akçe verildikten sonra yamaklara da yirmişer akçe istenmesi üzerine Sekban Başu Arif Ağa, “ *Bakın ağalar şuan devletimiz savaş halindedir ve devletin hazinesi boştur, ben bunlara maaş bağlayamam*” demiş⁵⁵ ve böylece devlet hazinesini büyük bir külfetten kurtarmıştır. Fakat maaş bağlatmadığı yamaklar Arif Ağa'ya kin bağlamışlardır.

Her ne kadar Nizam-ı Cedid kaldırılmış ve padişah isyancıları ödüllendirmiş ise de asiler, Padişahın kendilerini cezalandıracağından ve yeniden Nizam-ı Cedid'i getireceğinden şüphe ediyorlardı. Sultan Mustafa ve devlet ricali de sürekli asilerin devlet işlerine karışmasından korkuyorlardı. İki taraf da birbirine güvenememesinden dolayı Osmanlı tarihinde eşine zor rastlanır “Hüccet-i Şerriye” adı altında bir hüccet imzalamışlardır⁵⁶.

⁵⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2092-2093.

⁵⁶ Hüccet-i Şerriye'nin aslı için Bkz. Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 145-147; Doğan, *Mustafa Necip Efendi Tarihi*, s. 54-55.

Bu hücceti şöyle maddeleştirebiliriz⁵⁷ :

1. Devletin ileri gelenleri Nizam-ı Cedid ve İrad-ı Cedid adı altında yapmış oldukları yeniliklerle Hristiyan devlet kurallarıyla Müslüman halkı yönetmeye çalıştılar. Bu yüzden ordu ocakları devlet kin bağıladı.
2. Bazı devlet adamları padişahı kandırarak kendi özel çıkarları için devleti sömürmüşler. Ocak, bu sömüre düzenini yıkmak için padişahı indirip yerine yeni padişahı başa geçirmiş ve böylece devlet, terk etmiş olduğu düzene tekrar döndürülmüştür.
3. Ulema arasında dinimize aykırı davranana izin verilmesi ve devlet adamlarının şeriata aykırı tavır ve davranışları ordu tarafından engellenir.
4. Ordu mensupları kendi görevleri dışında devlet işlerine karışmayacaklardır. Padişahta onları cezalandırmayacağına söz verir.

Bu hüccet başta Sultan Mustafa, şeyhülislam, devlet ricali ve ordu ileri gelenleri tarafından imzalanarak tasdik edilmiştir. İki nüsha yapılan hüccetin bir nüshası sarayda diğeri ocakta kalacaktı. Bu hüccet sayesinde padişah rahat hareket edebilecekken ocak da herhangi bir cezalandırma korkusu olmadan yaşayabilecekti.

Halk kendilerine yeni bir vergi yükü getiren İrad-ı Cedid Hazinesinin ortadan kalmasından ve Sultan Mustafa ise hüccetin imzalanmasından sonra devletin kontrolünün kendisine geçeceğinden dolayı sevinmişlerdi. Fakat bu sevinç kısa sürdü. Çünkü asiler isyan sırasında olduğu gibi devlet işlerine karışmaya devam ediyorlardı. Halk da İstanbul'da gezen zorba ve kabadayların elinde kalmıştı. Arapyan Efendi o devirdeki İstanbul'u şöyle anlatıyor:

“ Asiler günden güne azıtıyorlardı, devlet ricali bunlara bir şey yapamıyordu. Asiler yalnız تنها yerler de değil kalabalık çarşılarda bile gelip geçen mallarını gasp ediyorlardı. Yoksulluk iyice artmış, insanlar yiyecek ekmek bulamıyorlardı. Bu kabil yoksulluklar cinayetler gittikçe çoğalıyordu. Birçok adamlar yerlerini terk ediyor köylere, adalara kaçıyorlardı. Çalgılar, sazlar, davullar susmuş neşe ve zevk ortadan

⁵⁷ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1973, s. 118.

kalkmıştı. Herkes derdine, sefaletine yanyor, bu hali görmedikleri için ölümlere kipte ediyorlardı ⁵⁸.”

Asilerin başı Köse Musa Paşa, kendisine muhalif olan devlet adamlarını öldürtmüş ve öldürülen devlet adamlarının hazineye aktarılması gereken mallarına el koymuştu. Böylece zenginliğini bir kat daha artırmıştı. Çok kurnaz olan Köse paşa, asilere ve padişaha güvenmiyordu ve bu sebeplerle yaşlılığının öne sürerek kendisini görevden aldırttı ⁵⁹ ve Bursa'ya gönderildi. Yerine Çavuşbaşı Şehsuvâr-zade Hamdullah Efendi vezirlik rütbesiyle sadrazam kaymakamı oldu.

Bu sıra da Sultan Mustafa'nın imzalamış olduğu hüccete rağmen asilerin elinde ne kadar aciz olduğunu gösteren bir olay meydana gelmiştir. Padişah, Şeyhülislam Ataullah Efendi'yi görevden alarak yerine Sami-zade Ömer Hulusi Efendi'yi Şeyhülislam yapmıştır. Fakat Ataullah Efendi asilere rüşvet vererek yirmi dört saat içinde tekrar görevine iade edilmiştir ⁶⁰. Asiler devlet adamları, devlet kararlarının böyle hiçe sayılmasını ört bas etmek için Ömer Hulusi Efendi'yi kendi isteğiyle istifa ettiğini, bu nedenle tekrar Ataullah Efendi'yi Şeyhülislamlığa getirildiğini söylemişlerdir. Yaşanan olay çok açık bir şekilde göstermiştir ki Padişah ve devlet adamları, zorbaların elinde kukladan farkları yoktu. Padişahın sözü saray dışarısına geçmez olmuştu.

2.3 Kabakçı isyanı sırasında ordunun hâli

Sultan Selim, isyan sırasında isyancılara karşı Nizam-ı Cedid askerini kullanmayı önerenleri ret cevabı verirken çok garip bir şekilde Şehzade Mustafa taraftarı ve Nizam-ı Cedid düşmanı olarak bildiği orduda bulunan yeniçeri Ağası Pehlivan İbrahim Ağa'yı görevden almak için Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem İbrahim Hilmi Paşa'ya bir emir göndermiştir ⁶¹. Emri duyan Pehlivan Ağa yeniçerileri Sadrazama karşı kışkırtmaya başlamıştır. Yeniçeri Ağasının bu kışkırtmaları sonucunda büyük bir olay çıkacağını düşünen ordu erkânı bir toplantı düzenleyerek Pehlivan Ağa'nın görevde kalmasına karar vermişlerdir. Böylece ordu da çıkması muhtemel bir olay önüne geçilmiştir. Fakat Pehlivan Ağa, İstanbul'da yaşananları duyunca kendisi de başkentteki zorbaların

⁵⁸ Arapyan, *Rusçuk Ayamı Mustafa Paşa*, s. 6.

⁵⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2107.

⁶⁰ Ata Efendi, *Tarih-i Ata*, C. III, s. 44-45.

⁶¹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül-Vukuat*, C. III-IV, s. 220-221; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 687; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 65.

yaptığını ordu da yapmak istemiş, tekrar yeniçerileri kışkırtmaya başlamıştır. Kışkırtmalar sonucunda galeyana gelen yeniçeriler Sadrazam Hilmi Paşa'nın çadırını kurşunlamışlardır. Olayların buralara kadar varması sonucu can güvenliği kalmayan Sadrazam Hilmi Paşa, kaçarak Alemdâr Mustafa Paşa'ya sığınmıştır. Sadrazamın gitmesiyle orduda söz ayağa düşmüş, Yeniçeriler, aralarında “onlar İstanbul'daki Nizam-ı Cedidçileri öldürdüler biz de buradakileri öldürelim” diye konuşmaya başlamışlar ve harekete geçmişlerdir. Ordu da nizam, dirlik ve düzen kalmamış, birçok zorba türemiştir. Ordunun bu karışık halini duyan Alemdâr Mustafa Paşa, yanına on beş bin kadar askerle Silistre'ye geçmiştir. Alemdâr'ın ordugâha gelmesiyle zorbarlar sinmiş ve ordu yeniden nizama girmiştir ⁶².

Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa'nın ordudan kaçtığı İstanbul'da duyulunca ordunun başına Serdar-ı Ekrem ve Sadrazam olarak Anadolu valisi ve Akdeniz Kumandanı Çelebi Mustafa Paşa görevlendirilmiştir. Eski Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa'da bu olaydan sonra emekli edilerek Şumnu'da oturmasına izin verilmiştir ⁶³. Yeni Sadrazam orduya geldiğinde Alemdâr'ın askerini görüp hayran kalmış bu askerin kendi komutasında olduğunu zannederek, kendisini Rus seferinde göstermek için bu askerlerin büyük bir fırsat olduğunu düşünmüştür. Fakat Alemdâr Mustafa ayrıldıktan sonra o askerin Alemdâr'ın olduğunu görünce çok bozulmuştur. Sadrazam, güler yüzle iş görmeye alışmış olan Alemdâr'a çok soğuk davranmıştır. Hilmi Paşa'nın yerine kendisinin Sadrazam olacağını düşünen Alemdâr da Çelebi Mustafa Paşa'nın sadrazam olduğunu duyunca hayal kırıklığına uğramış ve yeni sadrazamın kendisine soğuk tavrı nedeniyle yanına eski mektupçu Tahsin Efendi'yi de alarak Rusçuk'a geri dönmüştür.

Sultan Mustafa Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'dan orduda bulunan Nizam-ı Cedidçilerin sürülmesini ya da öldürülmelerini istemiştir. Ancak sadrazam, padişaha göndermiş olduğu telhiste, Refik Efendi'nin azlinin uygun olmadığını, Tahsin Efendi'nin Alemdâr Mustafa Paşa'nın yanında olduğu, diğer Nizam-ı Cedidçi Ramiz Efendi'nin de Kavala'ya sürüldüğünü bildirmiştir ⁶⁴.

⁶² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2101; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 689; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 69; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 29.

⁶³ Musa Kılıç, *Kabakçı Mustafa İsyanı*, Ankara Üniversitesi, S.B.E.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , Ankara 2003, s. 154.

⁶⁴ BOA. HH. 1324/53523; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 70-72.

2.4 Alemdâr ve Rusçuk yaranının İstanbul'a yolculuğu

2.4.1 Rusçuk yararı bir araya gelmesi

Alemdâr, Sadrazama kızarak Rusçuk'a çekilmiş ve orduya yardımı kesmişti. Bu sırada ordu da çıkan bir isyan neticesinde Pehlivan Ağa öldürüldü. Pehlivan Ağa'nın sayesinde hayat da kalan bazı Nizam-ı Cedid taraftarları canlarını kurtarmak için Alemdâr Mustafa Paşa'ya sığındılar. Bunlar Alemdâr ile bir araya gelerek tarihe "**Rusçuk Yararı**" olarak geçen bir cemiyet kurmuşlardır. Bu cemiyetin amacı Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmektir. Rusçuk Yararı şunlardır: Silistre Valisi ve Tuna seraskeri Rusçuklu Alemdâr Mustafa Paşa, Mustafa Refik, Mehmet Sait Galip, Abdullah Ramiz, Mehmet Tahsin ve Mehmet Emin Efendilerdir ⁶⁵.

Alemdâr, Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın Silistre'ye gelmesiyle yanına Tahsin Efendi'yi de alıp Rusçuk'a gitmiştir. Ordu da karışıklık çıkıp Pehlivan Ağa'nın öldürülmesiyle sıranın kendisine geldiğini anlayan Refik ve Galip Efendiler Rusçuk'a Alemdâr'ın yanına gitmişlerdir. Ramiz Efendi, Pehlivan Ağa'nın yeniçeri ağası olarak görev yapmasını istemediği için Kavala'ya sürgüne gönderilmek istenmiştir. Fakat Tahsin Efendi aracılığıyla Alemdâr, Ramiz Efendi'nin kendi maiyetinde olmasını Livayı Şerif Kaymakamı Bekir Paşa'dan rica etmiş o da bu isteği kabul etmiştir ⁶⁶. Zaten Alemdâr'ın Kapı Kethüdası Mehmet Emin Behiç Efendi ile birlikte Rusçuk Yararı böylece bir araya gelmiş oluyorlardı.

Rusçuk Yaranının amacı daha da önce söylediğimiz gibi Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmektir. Yapmış oldukları toplantılarında Alemdâr'ı sürekli halde tahrik ediyorlardı. Bu tahrikler sonucunda galeyana gelen Alemdâr "*Abe..! Söyleyin görelim o işi... gidelim mi İstanbul'a ka(dar)*" demiş ⁶⁷, Diğer Rusçuk Yararı da buna pek memnun olmuşlardı.

⁶⁵ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 82; Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 45; Taluy, *Yurt İçin Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 31; Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 87; Yücel-Ali, *Türkiye Tarihi IV*, s. 173.

⁶⁶ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 70.

⁶⁷ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 692; Ebu Bekir Efendi, Vaka-i Cedid adlı eserinde Fransız Sefiri Sebastiyani'nin Rusçuk'a gelerek Alemdâr'ı Sultan Selim'i kurtarması için teşvik ettiğini söylüyor. (Ebu Bekir Efendi, *Vaka-i Cedid*, s. 161); Arapyan Efendi ise Sultan Selim'i kurtararak tekrar tahta çıkarma fikrinin Alemdâr Mustafa Paşa tarafından ortaya atıldığını ve bu konunun ordu ricali tarafından tartışıldığını söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 6).

2.4.2 Rusçuk yaranının İstanbul hazırlıkları

Rusçuk Yaranı, İstanbul'a gidebilmek için Alemdâr Mustafa Paşa ile Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın arasının düzeltilmesi gerektiğini biliyorlardı. Bu çok kolay olacaktı; çünkü İstanbul Hükümeti, Rus cephesinde Alemdâr'ın kuvvetinden başka doğru dürüst bir kuvvet olmadığını bildiğinden biran evvel Alemdâr ile Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın arasının düzelmesini istiyorlardı. Rusçuk Yaranı, Alemdâr ile Çelebi Mustafa Paşa'nın arasının yaptıktan sonra Sultan Mustafa'nın güvenini kazanmayı düşünüyorlardı. Bu sıralarda Çarhacı Ali Paşa'nın Ruslara mağlup olması İstanbul'da büyük bir telaşa yol açmıştır. Bu olayla İstanbul, Rus cephesinde Ruslara karşı Alemdâr'ın askerinden başka bir kuvvetin olmadığını daha iyi anlamış ve her ne olursa olsun Alemdâr ile Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın arasının düzelmesi için Çelebi Mustafa Paşa'ya bir emir göndermiştir. Bu emir neticesinde Alemdâr ile sadrazamın arası düzelmiş gibi oldu ise de bu sadece görünüşte olmuştur.

Napolyon'un Ruslarla bir dizi savaştan sonra Tilsit anlaşmasını imzalaması, hem Osmanlı devleti hem de Ruslar için anlaşma yapma zorunluluğu ortaya çıkarmıştır. Fransa, Rusya ile Osmanlı devleti arasında bir anlaşma yapılması için arabuluculuk yapmış ve bu arabuluculuğun etkisiyle bir anlaşma yapılmıştır. Ruslar ile yapılacak bu anlaşma için tecrübeli bir kişiye ihtiyaç vardı. Alemdâr'ın yanında bulunan eski Reisülküttap Galip Efendi bu iş için uygun görülerek Rusya ile barış için gönderilmiştir. Galip Efendi, Ruslarla 1807 Ağustosunda Yergöğü civarında İslabozya'da dokuz aylık bir ateşkes anlaşması yapmıştır. Bu anlaşmayla Ruslar, Eflak ve Boğdan'ı boşaltarak Dinyester ötesine geçecek ve Osmanlı kuvvetleri de Tuna'nın gerisine çekilecekti⁶⁸. Böylece Yarandan biri Sultan Mustafa'nın hükümetinde aktif hale gelmiştir. Bu anlaşma neticesinde ordunun Edirne'ye dönmesi gerekiyordu. Fakat İstanbul'da bulunan asilerin başı olan Şeyhülislam Atullah Efendi ve Sadaret kaymakamı Köse Musa, ordunun Edirne'ye gelmesine izin vermeyerek ordunun Şumlu'ya kadar gelmesine izin vermişlerdir⁶⁹.

Rusçuk yaranı, planlarını uygulamaya başlayarak önce Refik Efendi'yi ailesini görmesi bahanesiyle İstanbul'a gönderdiler. Refik Efendi, İstanbul'a uğramadan evvel orduya uğramıştır. Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa, Refik Efendi'yi çok sıcak

⁶⁸ Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 94.

⁶⁹ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 80-81.

karşılıyarak onu Reisülküttap yapmıştır. Yine zaten ailesini görmek için İstanbul'a gitmekte olan Refik Efendi'yi bazı devlet işlerini görmesi için Babı Ali'ye göndermiştir. Ordudan hareket eden Refik Efendi, saraya gelerek burada Sultan Mustafa'nın yakın adamlarından Hazine Vekili Nezir, Hazine Kâhyası Ebe Selim ve Çuhadar Fettah Ağa ile irtibata geçmiştir. Refik Efendi'nin amacı, Sultan Mustafa'nın en çok güvendiği bu adamlara, Alemdâr'ın Sultan Mustafa'ya ne kadar sadık olduğuna inandırmaktır. Bu amaçla onlarla konuşmaya başlayarak Şeyhülislam Ataullah'ın görevden alınıp yirmi dört saat içinde tekrar nasıl göreve döndürüldüğünü örnek göstererek, saltanat makamının devlet işlerinde ne kadar aciz kaldığını, saltanatın zorbalara elinde bir oyuncak olduğunu göstermeye çalışmıştır. Refik Efendi'nin bu sözleri yaşanan olaylar karşısında aciz kalan bu zavallı saray ricalinin kalplerini dağlamıştır. Hepsisi bir ağızdan peki bu zorbalara karşı ne yapabiliriz diye sormuşlardır. Refik Efendi Alemdâr'ı çeşitli sözlerle övdükten sonra *“padişahımızın Rusçuk'ta güçlü dirayetli bir veziri varken bu zorbalara neden boyun eğsin Alemdâr Mustafa Paşa, Sultan Mustafa'nın bir emriyle çıkar gelir bu zorbaları ortadan kaldırır”* demiştir. Refik Efendi'nin bu sözleri adamları tarafından Sultan Mustafa'ya aktarılmıştır. Sultan Mustafa söylenen bu sözlerle karşılık olarak *“ Ocaklı uyuşur gibi oldu, sairleri dahi oldukça bir suret buldu, bu tedbir şimdilik tehir olsun ”*⁷⁰ diyerek Alemdâr'ın İstanbul'a gelmesine müsaade etmemişse de Refik Efendi sözleri saray adamları arasında kalıcı bir etkiye yol açmıştır.

Bu sırada Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa, Alemdâr'ı zor kullanarak yola getirmek amacıyla onun düşmanlarından olan Yılık oğlu Süleyman gibi kimseleri Edirne'ye çağırmıştır⁷¹. Bunu duyan Alemdâr Mustafa Paşa av bahanesiyle bir miktar askeriyle Edirne'ye doğru hareket etmiştir. Alemdâr'ın bu ani hareketi sarayda duyulunca İstanbul'da büyük bir telaş yaşanmış, olayın iç yüzü ortaya çıkınca Padişah, derhal Çelebi Mustafa'ya bir emir göndererek, Yılık oğlu ve sairinin Edirne'den uzaklaştırılmasının istemiştir. Bu olay görünüşte araları düzelmiş gibi görünen Alemdâr ile Çelebi Mustafa Paşa'nın arasını daha da açmıştır. Meydana gelen durum İstanbul kadar Yaranı da telaşa düşürmüştür. Çünkü onlar biliyorlardı ki eğer Alemdâr ile Sadrazamın arası düzelmezse onların İstanbul'a gitme işi yatacağı. Bu sebeple derhal

⁷⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2123-2124; Efdalüddin Bey, Alemdâr Mustafa Paşa, S. 7-12, s. 735; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 88-89.

⁷¹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2186; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 96; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 27.

Alemdâr ile sadrazamın arasını düzelmek için harekete geçmişler, ordu da bulunan Refik Efendi'yi devreye sokmuşlardır. Refik Efendi, ordunun kötü durumundan sadrazama söz ettikten sonra eğer Alemdâr'ın askeri ve zahire yardımı olmazsa ordu için durumunun daha kötü olacağından bahsederek Çelebi Mustafa Paşa'yı, Alemdâr ile aralarının düzelmesi için ikna etmeye çalışmıştır. Zaten İstanbul'da Sadrazama bu konuda baskı yapıyordu. Refik Efendi'nin haklı sözleri ve İstanbul'un baskısı neticesinde Sadrazam, Refik Efendi'ye peki Alemdâr ile aramızı nasıl düzeltiriz diye sormuş, Refik Efendi de, Alemdâr'ın itimadını kazanmış birini göndeririz böylece Alemdâr'ın gönlünü alırız demiştir. Refik Efendi'nin aklından geçen kişi Rusçuk yaranından Behiç Efendi idi. Sadrazamın kimi gönderebiliriz sorusuna da onun ismini vermiş ve Alemdâr'ın hemşerisi olan Behiç Efendi'nin ağzı laf yapan ve ikna yeteneği kuvvetli biri olduğunu söylemiştir. Refik Efendi'nin sözlerini makul bulan Sadrazam "haklısın Behiç Efendi'yi çağıralım Alemdâr'a gönderelim" demiştir. Sadrazamın huzuruna gelen Behiç Efendi Refik Efendi ile daha önce yaptıkları plan gereği önce naz yapmış, danışıklı dövüşten haberi olmayan zavallı Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa, Behiç Efendi'ye "*Eğer bu iş halledersen seni defterdar yaparım*" demiştir⁷². Bunun üzerine Behiç Efendi işi kabul edip Rusçuk'a Alemdâr'ın yanına gitmiş ve tekrar orduya gelerek sadrazama Alemdâr'ı ikna ettiğini söylemiştir. Sadrazam da söz verdiği gibi onu defterdar yapmış ve bazı işler için İstanbul'a göndermiştir.

2.4.3 Sultan Mustafa taraftarlarının Sultan Selim'i öldürme planları ve Behiç Efendi'nin İstanbul'daki faaliyetleri

Sultan Mustafa'nın adamları, yönetimde aciz kalmalarının ve halk tarafından sevilmemelerinin sebebi olarak zorbalığın tahakkümü altında bulunmalarını değil de Sultan Selim'in hayatta bulunması görüyorlardı. Bunlar, eğer Sultan Selim, biran evvel ortadan kalkarsa halk Sultan Mustafa'yı seveceğini ve saltanatın tamamen kontrollerine geçeceğini düşünüyorlardı⁷³. Aralarında tartıştıktan sonra konuyu Sultan Mustafa'ya açmışlar, onun iznini aldıktan sonra, kendi yandaşları Köse Musa Paşa'nı da görüşünü almışlardır. Duyduklarına hayli şaşırıp paşa, işin ne kadar tehlikeli olduğunu anlayarak

⁷² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2186; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 97-98.

⁷³ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2181; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 736; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 88-89; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 34; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 25-26.

kendisini kurtarmak için “öncelikle ordu erkânından bu işin için izin alınmalıdır, eğer ordunun izni alınmazsa bu iş olmaz” diyerek topu orduya atmıştır ⁷⁴. Sultan Mustafa taraftarları, Köse Musa Paşa’nın kendilerini başlarından attığını düşünerek Sultan Selim’in düşmanı olarak bilinen Tayyar Mahmud Paşa’yı İstanbul’a getirerek Köse Musa Paşa’nın yerine sadaret kaymakamı yapmışlardır ⁷⁵.

Sultan Mustafa’nın yandaşları, Tayyar Mahmud Paşa’yı sadaret kaymakamı yaptıktan sonra işlerin yoluna girdiğini düşünerek Nezir Ağa’yı orduya harçlık götürmek bahanesiyle Edirne’ye gönderdiler. Nezir Ağa’nın asıl maksadı ordu erkânının, Sultan Selim’in katli hakkında fikrini almak ve bu konuda onları ikna etmektir. Nezir Ağa ilk önce Serdar-ı Ekrem Çelebi Mustafa Paşa ile görüşmüş, İstanbul’da saray ve devlet erkânının Sultan Selim’in öldürülmesi konusunda hemfikir olduklarını söylemiştir. Çelebi Mustafa Paşa bu konuya sıcak bakmış ancak diğer ordu ricaliyi de görüşmesini tavsiye etmiştir. Bunun üzerine Nezir Ağa, İstanbul’da daha önce görüşmüş olduğu ve Sultan Mustafa taraftarı olarak bildiği Reisülküttap Refik Efendi’ye konuyu açmıştır. Refik Efendi, duyduklarına çok şaşırılmış ama renk vermeyerek Nezir Ağa’yı Sadaret Kethüdası Osman Efendi’ye göndermiştir. Nezir Ağa ayrılır ayrılmaz gizlice durumu ve alınacak tedbirleri hem Osman Efendi’ye hem de Rusçuk Yaranına bildirmiştir. Nezir Ağa, Sadaret kethüdasının yanına gelerek onları anlatmış o da ocak erkânının olurlarını almadan bu işe başlanmaz diyerek onu ocaklının yanına göndermiştir. Osman Efendi de Nezir Ağa’nın yanından ayrılır ayrılmaz yeniçeri ağası ve ocaklıya durumu bildirerek şunları söylemiştir:

“ Sultan Osman hadisesinden beri üzeriniz de olan lekeyi henüz silemediniz, maazallah bu işe muvafakat edersiniz ocağınız ebedi lanet mazhar ve gazab-ı ilahi ile zir ü zeber olacağı mukarrerdir” ⁷⁶

diyerek onları tahrik etmiştir.

Nezir Ağa ocağa gelip de hadiseyi anlatınca hep bir ağızdan:

⁷⁴ Daha önce söylediğimiz gibi Köse Musa Paşa Bursa’da oturmak şartıyla görevden alınmış ve yerine Çavuşbaşı Şehsuvâr-zade Hamdullah Efendi getirilmişti. Fakat Hamdullah Efendi’nin icraatlarından memnun olunmayarak tekrar Köse Musa Paşa Sadaret kaymakamı olmuştur.

⁷⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2182; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 7-12, s. 736; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 89; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 94; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic’ül-Vukuat*, C. III-IV, s. 223; Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 165; Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1735.

⁷⁶ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2183; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 91; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 35; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 26.

“ Hala yediğimiz ekmek ve giydiğimiz kısvet Sultan Selim Efendimizin asar-ı inayeti ve devr-i saltanatının feyizli bereketidir. Maazallahü Teâlâ bir kılına dokunmak şöyle dursun tarafına fena bakanların hasmı canıyız, hal’ edilmeleri zamirimizin değilken nasılsa kazara oldu hele dediğimiz bu madde kale değil kalbe bile getirilemez ⁷⁷. ”

Demeleri üzerine Nezir Ağa, istediği desteği alamayarak geri dönmüştür. Böylece Sultan Mustafa taraftarlarının elinde tek çözüm olarak Alemdâr Mustafa kalmıştır.

Sultan Selim’in öldürülme planlarını duyan Yaran telaşa düşmüşlerdir. Hele Sultan Selim’in düşmanı olarak bilinen ve bu maksatla sadaret kaymakamlığına getirilen Tayyar Mahmud Paşa’nın hala sadaret kaymakamlığın da bulunması onların telaşını bir kat daha arttırmıştır. Bunun için Yaran Çelebi Mustafa Paşa’yı Tayyar Paşa’ya karşı kışkırtmaya başlamışlardır. Yaran Çelebi Mustafa Paşa’ya eğer Tayyar Paşa bir ay daha sadaret kaymakamlığın da kalırsa sadrazam olur ve bu nedenle biran evvel İstanbul’dan uzaklaştırılmalıdır diyerek Sadrazamı tahrik etmişlerdir ⁷⁸.

Bu sıra da bir kadın meselesi yüzünden yamaklar ve yeniçeriler arasında bir kavga çıkmış, bir yamak kavgadan canını kurtarmak için Fatih Camiine sığınmıştır. Olayları duyan Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi, kesinlikle bu kaçağa yardım edilmemesine emir vermiştir. İçerde bulunan kaçağın sürekli halde dışarı ateş etmesine kızan Ataullah Efendi, kaçağa ateş edilmesine izin vermiştir. Açılan ateş sonucu kaçak öldürülmüştür. Fakat o devirlerde kutsal yerlere böyle saldırılar yapılmaz ve buralar sığınanlara dokunulmazdı. Ataullah’ın emri ile yapılan bu çirkin ve seviyesiz saldırı Onun halk ve hükümet üzerindeki nüfuzunun azalmasına neden olmuştur ⁷⁹. Bundan faydalanmak isteyen Tayyar Paşa hareket geçerken, Tayyar Paşanın kendisine karşı harekete geçtiğini duyan Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi, eğer Tayyar Paşa bir süre daha sadaret kaymakamı olarak kalırsa düşmanı olan Cabbar-zade’nin isyan edeceğini öne sürerek Padişah’a baskı yapmaya başlamıştır ⁸⁰. Daha fazla baskıya dayanamayan padişah

⁷⁷ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2183. ; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 91-92; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 35; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 26.

⁷⁸ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2183.

⁷⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2184; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 105; Reşad Ekrem Koçu da tarihi gerçeklere dayandırarak yazmış olduğu romanın da Şeyhülislam Topal Ataullah Efendi’nin nüfuz kaybetmesine yol açan bu olayı romansı bir dille anlatıyor. Reşad Ekrem Koçu, *Kabakçı Mustafa Bir Serserinin Romanlaştırılmış Hayatı*, (*Laz Sofrası Vakası Bölümü*), İstanbul 2001, s. 137-143.

⁸⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2184; Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 105, Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 92.

Tayyar Paşa'yı görevden alarak onun yerine Eğinli Hacı Mustafa Efendi'yi görevlendirmiş, Tayyar Paşa'yı da Dimetoka'ya göndermiştir⁸¹.

İstanbul'da bunlar olurken daha önce bahsettiğimiz gibi Yaranın bazıları da çeşitli görevlere getirilmiştir. Behiç Efendi, Alemdâr'ı razı ettiği için Çelebi Mustafa Paşa tarafından Defterdar yapılmıştı. Refik Efendi Reisülküttap olmuş ve kürk giydirilmiştir⁸². Refik Efendi daha sonra orduda bulunan Osman Efendi'nin yerine kethüda olmuş ve onun yerine de Galip Efendi Reisülküttap olmuştur⁸³. Bunun dışında Rusçuk Yaranından Tahsin Efendi de Çavuşbaşı olmuştur. Bu tayinlerle birlikte Rusçuk Yaranının ordudaki gücü epeyce artmıştır. Yapılan bu tayinlerden sonra Alemdâr'ın yanında Rusçuk Yaranından sadece Alemdâr'ın akıl hocası olarak tanınan Ramiz Efendi kalmıştır.

Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa, Behiç Efendi'yi İstanbul'a bazı işleri halletmesi için göndermiştir. Behiç Efendi'nin İstanbul'a gönderilmesi Yaran arasında sevinçle karşılanmıştır. Çünkü daha önce Refik Efendi İstanbul'a gitmiş ve her ne kadar Alemdâr'ın İstanbul'a gelmesi için izin alamamışsa da, bazı olumlu etkiler bırakmıştı. Behiç Efendi, Refik Efendi'nin gittiği yoldan giderek Sultan Mustafa'nın yakın adamlarından Fettah ve Nezir Ağalar ile görüştü. Alemdâr'ın Sultan Mustafa'nın uğruna canını bile verebileceğini söyledikten sonra koskoca Osmanlı Devleti'nin bir takım zorbaların elinde ne hale geldiğini, saltanatın acizliğinden dem vurarak onları tahrik etmiştir. Refik Efendi'den de Alemdâr'ın Sultan Mustafa'ya ne kadar sadık olduğunu duyan Fettah ve Nezir Ağalar, Behiç Efendi'ye güvenerek “evet dediklerin doğrudur fakat senin paşan söylediğin kadar Padişahımıza sadık ise önce Sultan Selim'i ortadan kaldırsın” demişlerdir⁸⁴. Behiç Efendi soğukkanlılığının bozmayarak “*Evet ağalar*

⁸¹ Cevdet Paşa, Tayyar Paşa'nın sürgüne giderken Alemdâr ile görüştüğünü ve başına gelenlerin hepsinin Serdar-ı Ekrem tarafından icra edildiğini ona anlattığını söylüyor. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2192); Cevdet Paşa'dan faydalanan Ahmet Refik Altınay ise Tayyar Paşa'nın Alemdâr ile görüştüğünü ve Tayyar Paşa'nın da Yaranın planından haberi olduğunu, eğer Sadrazam görevden alınmazsa Sultan Selim'i yeniden tahta geçirmenin mümkün olmadığını söylediğini söylüyor. (Altınay, *Kabakçı Mustafa*, s. 105–106); Lamartine' de Tayyar Paşa'nın Rusçuk'a gelerek İstanbul'da olanları uzun uzadıya Alemdâr'a anlattığını ve Sultan Selim ve Şehzade Mahmud'un hayatlarının tehlike altında olduğundan söz ettiğini söylüyor. (Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1754-1755); Yayla İmamı Tarihi'nde de Tayyar Paşa'nın Alemdâr'ın yanına gelip İstanbul'daki zulümlerden bahsettiğini söylüyor. (Yayla İmamı Tarihi, s. 102); İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise Tayyar Paşa'nın Alemdâr'a Serdar-ı Ekrem'in kötülüklerinden bahsettiğinden sonra Alemdâr Mustafa Paşa'nın, Tayyar Paşa'ya Varna muhafızlığının verilmesini hükümetten istediğini söylüyor. (Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 93).

⁸² BOA. HH. 1362/5372-1364/53903-1357/53186; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 85.

⁸³ BOA. HH. 1362/53758; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 95; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 225.

⁸⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2188; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 224; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 98; Özgen, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 28; Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 13.

haklısınız, Sultan Selim hayat da oldukça Efendimiz Sultan Mustafa rahat etmeyecektir. Lakin bildiğiniz gibi ordu ve Rumeli ayanları bu işin görülmesine karşıdırlar ve ayrıca Napolyon ile Sultan Selim arasındaki dostluğu sizler de bilmektesiniz, Sultan Selim tahtan indirildiğini de Napolyon'un ne kadar bozulduğunu Fransız sefiri Sebastiyani aracılığıyla örgendiniz. Eğer şuan Sultan Selim'e bir şey olursa Alimallah Fransa ile aramız açılır; Ancak sıra ona da gelecek elbet Alemdâr Mustafa Paşa'nın gücü ona da yeter” dedikten sonra sözlerini şu sözcüklerle bitirmiştir.

“ Şevketli Efendimizin kudretli bir kölesi böyle sıkıntılı bir zaman da hizmete talip olurken rağbet etmemek sonradan pişmanlığa sebep olur. Burasını düşünmek lazımdır ⁸⁵. ”

Pişmanlık kelimesin etkisinde kalan ağalar ne yapmak gereklidir diye Behiç Efendi'ye sormuşlardır. *“Sizin kudretli köleniz Alemdâr Mustafa Paşa'nın İstanbul'a gelmesi yeterlidir. Bunun için de Efendimiz Sultan Mustafa'nın bir hattı Hümayun vermesine gerek yoktur, bir tahrirat yazsanız yeterlidir. Fakat bu konuşulanlar kesinlikle aramızda kalsın, eğer zorbarlar ve ocaklı tarafından duyulursa ortalık karışır”* demiştir. Bunun üzerine ağalar da hiç kimseye konuşulanlar hakkında bir şey söylemeyeceklerine dair söz verdikten sonra Fettah Ağa, Alemdâr'ın İstanbul'a gelmesi için gerekli olan tahriratı Behiç Efendi'ye vermiştir.

Alemdâr'a İstanbul'a geliş izni alan Behiç Efendi, orduya döner dönmez burada bulunan Rusçuk Yaranından Refik, Galip ve Tahsin Efendilerle İstanbul'da olanları görüşmüş ve tahriratı onlara gösterdikten sonra durumu Rusçuk'a Alemdâr'a ve Ramiz Efendi'ye bildirerek tahriratı onlara da göndermiştir.

⁸⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2189.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALEMDÂR VE YARANIN İSTANBUL'A GELİŞİ VE SARAY BASKINI

3.1 Ordu erkânının Edirne'de toplanması ve ordunun İstanbul'a hareket etmesi

Ordunun ileri gelen görevlerini alarak ordu da nüfuz sahibi haline gelen Yaran, bu nüfuzlarına dayanarak Alemdâr'ı önce Edirne'ye sonra da buradan İstanbul'a geçirmek için kolları sıvamışlardır.

Ordu da bulunan Rusçuk Yaranı, Alemdâr'ı Edirne'ye getirmek ve Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'yı kandırmak için çeşitli sözler sarf etmeye başlamışlardır. Yaran hep bir ağızdan "Rusya ile anlaşma sona erdi, fakat ordu henüz hazır değil, erzak ve paraya ihtiyaç vardır ama bu ihtiyaçları karşılaması gereken devlet hazinesi hemen hemen boştur. Ordunun ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanamayacağı açıktır. Ordu bu ihtiyaçlar için Alemdâr Mustafa Paşa'ya muhtaçtır" demişlerdir. Sadrazamda onların sözlerini haklı bulmuş, fakat kendisinin Alemdâr'ı zorla yola getirmek için Yılık oğlu ve sairlerini Edirne'ye çağırdığı aklına gelmiştir. Sadrazam, İstanbul'un müdahalesi ile Alemdâr'la aralarının görünürde düzeldiğini bildiği için Alemdâr'a pek güvenemiyordu. Yaran, Sadrazam'ın bu endişesinin farkına vararak Alemdâr Mustafa Paşa'nın her şeyi unuttuğunu ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak istediğini söyleyerek onu ikna etmişlerdir. Bunun üzerine sadrazam Çelebi Mustafa Paşa Alemdâr'ın Edirne'ye gelmesini izin verdi. Zaten hazır olan Alemdâr yanına bir miktar asker alarak Edirne'ye ordugâha gelmiştir.

Alemdâr, Edirne'ye gelince Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa ile aralarında sanki hiçbir şey olmamış gibi sıcak davranmıştır. Sadrazam da onun bu sahte tavrına inanmıştır. İstanbul hükümeti, Alemdâr'ın Edirne'ye geldiğini duyunca, geliş nedenini sadrazamdan sormuştur. Sadrazam da, başkente korkulacak bir şey olmadığını Alemdâr'ın Rus seferini görüşmek için geldiğini söylemiştir. Fakat İstanbul, yapılan açıklamayı makul bulmayarak durumu yerinden görmesi için Sultan Mustafa'ya yakın olan Tebdil Hasekisi Bağdatlı Hacı Ali'yi Edirne'ye göndermiştir. Edirne ile İstanbul arasında bu görüşmeler devam ederken bir yandan da Yaran Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'yı İstanbul'a gitmesi için ikna etmeye çalışıyorlardı. Yaran, devlet hazinesinin boş olduğunu, savaşın ne zaman çıkacağını belli olmadığını, bu sebeplerle burada beklemenin anlamsız olduğunu, boş yere para harcamamak için İstanbul'a dönülmesi

gerektiği gibi sözlerle Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'yı kandırmayı başardılar⁸⁶. Bu sözler üzerine Çelebi Mustafa Paşa ordunun İstanbul'a hareketini saraya bildirmek istemiş ise de⁸⁷ Rusçuk Yaranı, buna karşı çıkmışlar, ordunun hareketinin İstanbul tarafından duyulmasıyla kurulacak meşveret meclisinde zorbalarm başı olan Şeyhülislam Ataullah ve adamlarının ordunun İstanbul'a gelmesine müsaade etmeyeceğini söylemişlerdir. Sadrazam da onların sözlerini haklı görerek ordunun hareketini İstanbul'a bildirmemiştir.

İstanbul'a hareket kararının gizli tutulması da karara bağlanmıştır Mecliste bulunan Alemdâr'da bu karar üzerine: “*Öyleyse ben de beraber gelip Efendimizin yüzünü göreyim ve ayaklarına yüz süreyim*”⁸⁸ demiştir. Alemdâr'ın bu sözlerini diğer Yaran da desteklemişlerdir. Yaran, böylece bir oldubittiyle Alemdâr'ın ordu ile İstanbul'a hareket etmesini sağlamışlardır.

Ordu hareket etmeden evvel yol güzergâhında bazı önlemler de alınmıştır. İstanbul'a kadar olan çeşitli gidiş noktalarını tutulmuş, ordudan İstanbul'a, İstanbul'dan da orduya gidiş gelişler kontrol altına alınmıştır. Alemdâr'ın Edirne'ye neden geldiğini öğrenmek için İstanbul'dan gönderilen Tebdil Hasekisi Bağdatlı Hacı Ali İstanbul'a gönderilmeyerek yanlarında tutulmuştur. Ordunun hızlı hareket etmesi için ağırlıkları bırakılmıştır. Ordunun hareketi çok ani olmuştur. Bu işe görevli memur ve yazıcılar bile hayret etmişlerdir. Hatta bu görevlilerin bir kısmı ordunun hareket etmeyeceğinden o kadar emindiler ki “*Ordu İstanbul'a hareket etmez sen kendini pabucu büyüğe okut*” demişlerdir⁸⁹. Mensuplar arasında bu şekilde konuşmalar sürerken, ordu birinci konaklama yerine ulaşmıştır.

⁸⁶ Lamartine, Rusçuk Yaranı tarafından sarf edilen bu sözlerin Alemdâr Mustafa Paşa tarafından sarf edildiğini ve Alemdâr'ın İstanbul'a gidelim şu zorbalara derslerini verelim dediğini söylüyor. (Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1760); Arapyan da kurulan mecliste Alemdâr'ın III. Selim'i tekrar tahta geçirmek için ordu erkânını kışkırttığını ve hatta Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın da Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmek isteyenlerin arasında olduğunu söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 7).

⁸⁷ M. Çağatay, Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın ordunun İstanbul'a doğru hareket ettiğini saraya bildirdiğini söylüyor. (Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s.15); İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise ordunun hareketinin gizli tutulduğunun ancak ordu İstanbul'a girmeden bir gün evvel Nezir ve Fettah Ağalara ordunun İstanbul'a gireceğini ve yanlarında Alemdâr Mustafa Paşa'nın da bulunduğunu haber verildiğini söylüyor. (Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 113).

⁸⁸ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2194; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 112; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül-Vukuat*, C. III-IV, s. 225.

⁸⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2194.

3.2 Kabakçı Mustafa'nın öldürülmesi

Alemdâr ve Yaran, nihayet emellerine ulaşarak İstanbul'a doğru harekete geçmişlerdir. Yaran, planın bundan sonraki aşamalarında her hangi bir sorun çıkmasını istemediklerinden, İstanbul'a ulaştıklarında kendilerine bir gaile çıkaracağını düşündükleri Kabakçı Mustafa'yı ortadan kaldırmak için Pınar Hisarı Ayanı Hacı Ali'yi onun üzerine göndermişlerdir⁹⁰.

Hacı Ali Ağa, adamlarıyla gizli bir şekilde Kabakçı Mustafa'nın evini sarmışlar ve içeri ansızın girerek *"hakkında emir var"* diyerek, yatak odasında kafasını kesmişlerdir⁹¹. Hacı Ali Ağa, Kabakçıyı öldürdükten sonra onun mal varlığını yağmalamış ve kesik başını Çorlu konağında bulunan orduya göndermiştir. Kendisi de yanına askerlerini de alarak Fener'de boş bir kaleye geçmiş ve yapılması muhtemel olan her hangi bir saldırıya karşı savunma durumuna geçmiştir. Oğulukyan bundan sonra gelişen olayları şöyle anlatıyor:

"Diğer kalelerin ağaları olup bitenden haberdar olunca Fener'e gelerek Hacı Ali'ye "Dayımızın başını kestin varlığının talan ettin ise de ne yapalım Padişah emridir. Yalnız şu fermanı göster de biz de görelim" dediler. Ayan : " Sizin anlayacağınız şey değil bilmenize lüzum yoktur" deyince içlerinden birkaç kişi şehre inerek olup bitenleri Şeyhülislama ve hükümet emri ile yapıp yapılmadığını sormuşlardır. Şeyhülislam: " hükümetin bundan haberi yoktur. Onlara Kırçali derler ve daima böyle işlere yaparlar"

⁹⁰ Cevdet Paşa, Alemdâr'ın ordu harekete geçmeden iki gün evvel Pınar Hisarı Ayanı Hacı Ali'yi Kabakçıyı öldürmesi için gönderdiğini söylüyor. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2194); Arapyan Efendi ise Alemdâr'ın ordunun Edirnekapı'ya gelmesiyle Hacı Ali'yi kabakçıya karşı gönderdiğini söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayamı Mustafa Paşa*, s. 8); Efdalüddin Bey, Alemdâr'ın Pınar Hisarı Hacı Ağa ile Fener bölgesini çok iyi bilen, Fener dizdari olan Ketenci oğlunu Kabakçı'nın idamı için gönderdiğini ve Ketenci oğlunun Hacı Ali'ye kılavuzluk ettiğini söylüyor. (Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18, s. 845); Lamartine ise ordunun hareket halindeyken Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın Hacı Ali Ağa'yı çağırarak onu Kabakçı'yı idam etme görevi verdiğini ve Boğaziçi'ndeki tüm bataryaları kumanda etmesi için ona bir ferman verdiğini söylemektedir. (Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1761); Başbakanlık Osmanlı arşivlerin de Cevdet tasnifin de bulunan bir belge de sadrazama Kabakçı Mustafa'nın idamının ordu tarafından mı gerçekleştirildiği sorulmuş. Sadrazam da vermiş olduğu cevapta bu işin ordu tarafından icra edildiğini ancak yamaklar bunu duyarsa büyük olaylar çıkarabilecekleri öne sürülerek ordu İstanbul'a gelene kadar bunun gizli tutulmasının istenmiştir. O halde bu belgeden İstanbul Hükümetinin ordunun İstanbul'a doğru geldiğinden haberi olduğu ve Kabakçı Mustafa'nın idamının sadece Alemdâr isteği ile değil Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın isteği ve bilgisi dâhilinde gerçekleştirildiğini anlaşılmaktadır. (C.S.M. 9a/470).

⁹¹ Oğulukyan, Kabakçı Mustafa'nın evi basıldığı sırada uykuda olduğunu evini saranların davranmayın Padişahın emri vardır, Kabakçı'yı isteriz dediklerini duyunca uyanarak pencereden kaçıp yan taraf da bir hamamcının evine saklandığını ve bu sebeple gelenler Kabakçı Mustafa'yı bulamadıklarını, bunun üzerine de evi basanların Kabakçı'nın karısını tehdit ederek yerini ondan öğrenip onu öldürdüklerini söylüyor. (Oğulukyan, *1806-1810 İsyanları*, s. 24); Diğer kaynakların aksine N. Lorga ise Kabakçı Mustafa'nın başının kesilerek değil hançer darbeleriyle öldürüldüğünü söylemektedir. (Nicolae Lorga, *Osmanlı Tarihi*, (1774-1912) , C. V, Ankara 1948, s. 182).

cevabın vermiş. Bunun üzerine tabyalılar: “Bu işlere tahammülümüz yoktur, gidip dövüşeceğiz” deyince Efendi : “Size emrimdir, dövüşün ve korkmayın, çünkü devletin bundan haberi yoktur” deyip tabyaların yardım isteklerini de “tayınınızı göndeririz, siz ancak adam bulmaya bakın” cevabını vermiştir⁹²”.

Bunun üzerine tabyalılar Hacı Ali üzerine yürüyerek onu buldukları kalede muhasara ederek top atışına tuttular ise de herhangi bir netice elde edemediler.

Arapyan Efendi de bundan sonra gelişen olayları hakkında şu bilgileri vermektedir Hacı Ali Ağa ve adamları çoktan beri boş ve harap bir kaleye sığındılar, bunların buraya geldiğini gören çok sayı da yamak onları sararak top atışına tuttu. Yamaklar, onları altı gün kadar muhasara ettiler fakat bir netice elde edemediler. Bu sıra da Alemdâr Mustafa Paşa askerleriyle beraber şehir surlarına geldi ancak adamları yorgun olduğu için Hacı Ali'ye yardım gönderemedi. Bunun üzerine Hacı Ali Ağa'da adamlarını cesaretlendirerek dışarı çıktı beş yüz kişiyi öldürüp Davutpaşa'ya Alemdâr'ın yanına gitti⁹³.

Kabakçı Mustafa'nın ortadan kalkmasıyla İstanbul'a gelmekte olan Alemdâr Mustafa Paşa ve Yaran için büyük bir sorun bertaraf edilmiş, böylece de İstanbul'da Yaranın önünü kesecek kimse kalmamış oluyordu.

3.3 Alemdâr'ın ordu ile İstanbul'a gelmesi

Bütün İstanbul Kabakçı Mustafa'yı kimin öldürdüğü konuşurken, ordunun İstanbul'a geldiği ve yanlarında da Alemdâr Mustafa Paşa'nın olduğu duyulmuştur. Bu ani hareketi ve alınacak tedbirleri görüşmek üzere Şeyhülislam Ataulah'ın konağında bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda ordunun İstanbul'a girişini engellemek için bir hattı hümayun göndermek fikrini ileri sürerken kimileri de kapıları kapayıp elimiz de bulunan askerle orduya karşı duralım onları İstanbul'a sokmayalım diye uçuk kaçık fikirler ileri sürmüşlerdir. Fakat ordunun iki gün için de İstanbul'da olacağı duyulunca adet gereği olarak sancağı şerifi davet için adam göndermekten başka çareleri de kalmamıştır. Bu davet için Hazine Vekili Nezir Ağa orduya gönderilmiştir.

⁹² Oğulkyan, *1806-1810 İsyamları*, s. 25.

⁹³ Arapyan, *Rusçuk Ayamı Mustafa Paşa*, s. 7-8.

Ertesi gün ordunun İstanbul'a gelmeye başlamasıyla onları karşılama merasimi için Davutpaşa civarındaki İncirli Çiftliğine Sadrazam Kaymakamı Eğinli Hacı Musa Paşa ile Şeyhülislam Ataullah Efendi, kazaskerler ve devlet ricali gitmiştir. Orduyu karşılamaya gelenler önce Serdar-ı Ekrem Çelebi Mustafa Paşa ile görüşmüşler ve buradan da hoş geldin demek için Alemdâr Mustafa'nın çadırına geçmişlerdir. Alemdâr bu çeşit merasimlerden anlamadığı için Rusçuk Yaranı nasıl davranacağını konusunda kendisini bilgilendirmişlerdir. Alemdâr onların söylediklerini yaparak gelenleri bir adım öne çıkararak karşılamış. Şeyhülislam Ataullah Efendi de, Alemdâr'a hürmet için biraz geri de oturmak isteyince Alemdâr: *"Buyurun Efendi, buyurun sizler hem başı büyük hem de işi büyük zümredensiniz, size itibar göstermeye herkes mecburdur"*⁹⁴ diyerek ısrar etmiştir ve onu başköşeye oturtmuştur. Şeyhülislam Ataullah Efendi bu söze pek bozulmuş ise de ses çıkaramamıştır. Orada bulunanların bazıları da bu sözden büyük bir mana çıkararak olayların sonunu beklemeye başlamışlardır. Alemdâr'ın gelişi bütün İstanbul tarafından duyulunca, bu işlere akli yetenler, Rumeli'nin en büyük ayanı olan Alemdâr'ın sadece Padişahı görmeye İstanbul'a gelmeyeceğini işin içinde bir bit yeniği olduğunu düşünmeye başlamışlardır.

Orduyu karşılama merasiminden sonra Sultan Mustafa, sancağı şerifi Davutpaşa ile İncirli çiftliği arasında bir yerde karşılamış, Sancağı şerifin teslim alınması merasimi sırasında Alemdâr Mustafa Paşa gelerek Sultan Mustafa'nın eteğini öperek ona bağlılığını bildirmiştir⁹⁵. Bu merasim sonunda Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa Babı âliye dönerken, Alemdâr da Çırpıcı'daki kendi ordugâhına gitmiştir.

3.4 Alemdâr'ın İstanbul'daki faaliyetleri

Kabakçı Mustafa öldükten sonra ortalığı karıştıran yamaklar, Kabakçı'nın Alemdâr tarafından öldürüldüğünü öğrenince sesleri solukları kesilerek yerlerine çekilmişlerdir. Alemdâr Mustafa Paşa'nın kendisi İstanbul'a gelmeden evvel ünü gelmişti. Alemdâr'ın ne kadar sert ve acımasız olduğu ve en az onun kadar sert mizaçlı

⁹⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2197; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 855; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 118.

⁹⁵ Rusçuk Yaranından Ramiz Efendi, Sultan Mustafa sancağı şerifi almaya Davutpaşa'ya geldiğinde onu tutuklayalım ve böylece sultan Selim'i kazasız belasız tekrar tahta geçirelim demiştir. Bu konu Rusçuk Yaranı arasın da müzakere edimkiye başlandı fakat Alemdâr Mustafa Paşa böyle iş mertliğe yakışmaz diyerek ret etmiştir. Bunun üzerine diğer Yaran da Alemdâr'ı haklı bularak onu desteklemişler ve böylece sultan Mustafa'yı tutuklamaktan vazgeçmişlerdir. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2199); (Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 226); (Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18, s. 856).

askerlerinin ünü bütün İstanbul'a yayılmıştır. Hele garip kıyafetleriyle Kırcalı askeri, İstanbul sokakların da gezmeye başlayınca, yamaklar ve zorbalar o kadar korkmuştu ki Kabakçı'nın intikamını almayı düşünmeyi bırak kendi araların da onun hakkın da bile konuşamaz hale gelmişlerdir. Başka zaman küçük bir olayı bile büyüten gaile çıkaran yeniçeriler Alemdâr'ın korkusundan Kabakçı ile birlikte idam edilen iki odabaşı için hiçbir şey söyleyememişlerdir.

Alemdâr Mustafa Paşa, ilk kez yanına bir miktar asker alarak Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa ile görüşmek amacıyla Babı Aliye gelmiştir. Uzun süren görüşmenin sonun da zorbaların başı olarak bilinen Şeyhülislam Ataullah Efendi görevden alınmış ve Bebek'te oturma zorunluluğu getirilmiştir. Onun yerine eski Rumeli Kazaskeri Arap-zade Arif Efendi Şeyhülislam olarak atanmıştır. Yukarıda Ataullah Efendi'nin görevinden alındığı zaman yamaklara rüşvet vererek tekrar göreve geldiğini söylemiştik. Bu sefer Alemdâr'ın korkusundan ne Ataullah Efendi ne de yamaklar böyle bir şeye cesaret edememişlerdir. Şeyhülislamın azli Sultan Mustafa ve adalarını çok mutlu etmiş ve Alemdâr'a karşı güvenleri daha da artmıştır.

İki gün sonra zorbalarla bağlantısı olan bazı devlet adamları sürgüne gönderilmiştir. Rumeli Kazaskeri Şemsettin Efendi Bursa'ya, Mahmud Nurettin Efendi Kütahya'ya, Hoca Münip Efendi Ankara'ya sürülmüştür. **Aygır İmam** olarak tanınan ve daha öce söylediğimiz gibi Sultan Selim'den Şehzadeleri teslim alan, Padişahın Başımamı Derviş Efendi görevinden alınarak onun yerine 21 Temmuz 1808'de Başımam olarak Tatar Hafız Ahmet Efendi getirilmiştir⁹⁶.

Yararın listesinde bulunan, Eski Anadolu Kazaskeri Hafid Efendi, Alemdâr'ın en güvendiği adamlarından olan Köse Ahmet Efendi'ye bir miktar para ile bir cariye vererek sürgünden kurtulmuştur. Fakat bunu duyan Ramiz Efendi'nin ısrarıyla Hafid Efendi Kastamonu'ya sürgüne gönderilmiştir⁹⁷.

3.5 Alemdâr ile sadrazam Mustafa Paşa'nın açılması

Sultan Mustafa, Alemdâr'ın İstanbul'a gelerek zorbalarla işbirliği yapmış kimseleri birer birer sürmesinden çok memnun olmuştur. Aynı zamanda Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa da Alemdâr'ın İstanbul'daki icraatlarından hoşlanmıştır. Böylece

⁹⁶ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2198.

⁹⁷ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 120.

sadrazama muhalefet edecek kimse kalmıyordu. Olaylar böyle istenildiği şekilde gelişirken, Yaran sadrazamdan zorbalarla ile iş birliği yaptığından şüphelendikleri Kaptan-ı Derya Seydi Ali Paşa'nın azlini istediler. Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa bu isteği uygun görerek Sultan Mustafa'ya bildirdi ise de Padişah ve validesi, Ali Paşa'nın ilerde işlerine yaracağına düşünerek isteği reddetmişlerdir⁹⁸. Padişahın cevabı Alemdâr'a bildirilmiş, fakat onun görevden alınma ısrarında diretmiştir. Bunun üzerine Sadrazam, paşa'ya artık burada işinin kalmadığını, Rusçuk'a geri dönmesini istemiştir. Alemdâr'a, Ali Paşa'nın azlini kendisinin halledeceğini söylemiştir. Bunun üzerine paşa, Çırpıcı'daki ordugâhına geri dönmüştür. Alemdâr'ın ayrılmasından kısa bir süre sonra Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın adamlarından birisi gelerek sadrazama, Alemdâr'ın esas amacının Sultan Selim'i tekrar tahta çıkarmak olduğunu söylemiştir. Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa Edirne'den beri yaşanan olayları tekrar değerlendirdikten sonra adam tarafından anlatılanların doğru olduğunu anlamış, durumu Sultan Mustafa'ya yakın olan Tebdil Hasekisi Bağdatlı Hacı Ağa ile Hazine Vekili Nezir Ağa'ya anlatarak şöyle demiştir:

“İş işten geçiyor şevketmeâb efendimiz bana ruhsat buyursun; derun-ı İstanbul'da bulunan Refik Efendi ve refiklerini idam edeyim; hariçte yalnız Alemdâr ile Ramiz kalır; İstanbul kapılarını kaparız ve ocaklı ile bilittifak onların dahi çaresine bakarız ve illa sonra nedameti çekilir”⁹⁹.”

Diyerek Padişahı uyarmak istemiştir. Fakat sadrazama boşuna evham yaptığı söylenerek, Alemdâr ve refiklerinin, Sultan Mustafa'ya ne kadar bağlı olduğu ballandıra ballandıra anlatılmıştır. Zavallı sadrazam verilen cevaplara üzülmeye başlamıştır.

3.6 Saray baskını ve Sultan Selim'in ölümü

Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın, Rusçuk Yaranına karşı hareket etmek düşüncesi Yaranın sarayda bulunan casusları aracılığıyla Alemdâr'a bildirilmiştir. Olayların bu kerteğe geldiğini gören Alemdâr, 29 Temmuz 1808 sabahı erkenden

⁹⁸ Cevdet Paşa, Seydi Ali Paşa için elinden tespil belinden misvakının düşmediği ve oruç ve namaza düşkün gibi görünerek Enderun halkını kandırdığını, kötülük ve zulmünü yalancılık perdesiyle sakladığının söylüyor. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2199.

⁹⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2200; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18, s. 917; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 122; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic 'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 227.

harekete geçerek, Belgrat ve Silivri kapılarından İstanbul'a girmiştir. Bayezid'e gelince ordusunu iki kısma ayırmış, Bayezid 'den Babı Aliye kadar olan yolları tutarak içeri giriş ve çıkışı engellemiştir¹⁰⁰.

Alemdâr Mustafa'nın Babı Ali baskını sırasında yanında Çarhacı Ali Paşa, Behram Paşa ve Kalyoncu Mustafa bulunmaktaydı¹⁰¹. Alemdâr önce Babı Aliye oradan da arz odasına geçerek Sadrazam Çelebi Mustafa'nın yanına gitmiştir. Alemdâr sadrazama sert bir şekilde hitap ederek “*Bre Herif mührü hümayunu ver*”¹⁰² demiştir. Zaten korku içersinde bekleyen Sadrazam, Alemdâr'ın sert tavrı karşısın da eli ayağına dolaşarak koynundaki mührü çıkarıp vermiştir¹⁰³. Alemdâr Mustafa Paşa mührü olarak Çavuşbaşı Tahsin Efendi'ye teslim etmiş ve Çelebi Mustafa Paşa'yı da Boşnak Ağa ile Çırpıcı'daki ordusuna göndermiştir.

Alemdâr, mührü hümayunu aldıktan sonra saraya Şeyhülislam Arap-zade Arif Efendi, Kazaskerler ve vezirleri çağırılmış, din ve devletle ilgili işlerimiz var bu nedenle saraya gitmemiz gerekmektedir demiştir. Zaten nazik ve hassas yapıya sahip olan Şeyhülislam Arif Efendi, etrafındaki kalabalık ve garip giyimli adamları görünce daha hassas bir hale gelerek Alemdâr Mustafa Paşa'nın söylediklerini duymamış ve bu sebeple harekete geçmemiştir. Şeyhülislamın kaygısız bir şekilde durduğunu gören

¹⁰⁰ Lamartine, Alemdâr'ın Babı âliye elini kolunu sallayarak girmesinin mümkün olmadığını, bunun farkın da olan Alemdâr Mustafa Paşa'nın sancağı şerifi teslim etmek bahanesiyle Babı âliye girdiğini söylemektedir. Fakat bu doğru değildir. Çünkü Alemdâr sancağı şerifin tesliminden hemen hemen 10 gün sonra Babı âliye baskın düzenlemiştir. Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1769-1770.

¹⁰¹ Alemdâr'ın asker Sayısı hakkında çeşitli rakamlar söylenmektedir. Yayla İmamı, Alemdâr Mustafa Paşa'nın Bilecik Ayanın Kalyoncu Ali Ağa'yı İstanbul'a çağırıldığını, o da gelirken yanın da beş bin asker getirdiğini söylediikten sonra Alemdâr'ın toplam askerinin yirmi bin civarında olduğunu söylüyor. (Yayla imamı Tarihi, s. 86-87); Arapyan da Yayla İmamı söylediği gibi Alemdâr'ın Bilecik ayanını İstanbul'a çağırıldığını, fakat Bilecik Ayanı Kalyoncu Ali Ağanın yedi bin kişiyle geldiğini söylüyor. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 9); O halde Alemdâr Mustafa Paşa saray baskını düzenlerken yanında yirmi bin civarında asker bulunmaktaydı. Zaten saray baskını anlatan diğer kaynaklarda bu rakama yakın rakamlar telaffuz edilmektedir.

¹⁰² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2201; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18, s. 921; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 122; Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 53; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 42; Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 20.

¹⁰³ Yayla İmamı, Alemdâr'ın, Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın yanına giderek şunları söylediğini söylüyor: “*Sen bir kahpe mizaç kişisin, seninle kavlimiz böyle mi idi*” demesi üzerine Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa şaşırarak “*Birader dedi, bu hususta hiçbir şekilde cesaret edemedim*” dedi. (Yayla İmamı Tarihi, s. 88); Cabi Tarihi'nde de Alemdâr'ın, Sadrazama gelerek şunları söylediğini söylüyor: “*Baka âdem kanı seninle olan mı ahdimiz? Sen kahpe imişsin, ben Davutpaşa sahrasında çadır altında, güneş beynim de bu kadar âdem ile kaynarız sen burada altın yaldızlı odalarda, buzlu sular içip zevki sefadasın*” demiştir. (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s.173-174); Hem Yayla İmamın da hem de Cabi Tarihin de Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa'nın Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmek Alemdâr ile anlaştığı bu sözlerden anlaşılmaktadır. Daha önce 81. dipnot da bahsettiğimiz gibi Arapyan Efendi de, Alemdâr'ın ordu ricalini teşvik ederek Sultan Selim'i tekrar tahta çıkarmak için anlaştığını ve bu ricalin arasın da Sadrazam Çelebi Mustafa'nın da bulunduğunu söylediğini belirtmiştik. (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 7).

Alemdâr sinirlenerek: “ *Arapoğlu musun nesin kalk diyorum*”¹⁰⁴ diye hiddetli bir şekilde bağırması Şeyhülislamın korkusunu daha da artırmıştır. Korkusundan ne yapacağını bilemeyen Arap-zade Arif Efendi bilinçsiz bir halde Alemdâr Mustafa Paşa’yı takip etmiştir.

Saraya varan Alemdâr, Darüssade Ağası Mercan’ı çağırarak Rumeli ve Anadolu ileri gelenlerinin, Sultan Selim’i tekrar tahta çıkarmak istediklerini, buraya onun için geldiklerini biran önce onu buraya getirmesini istemiştir¹⁰⁵. Alemdâr Mustafa Paşa, Mercan Ağaya bunları söyledikten sonra, Şeyhülislam Arap-zade Arif Efendi’yi de durumu Sultan Mustafa’ya anlatması için saraya göndermiştir. Şeyhülislam Arap-zade Arif Efendi, doğruca Sultan Mustafa’nın yanına giderek dışarıdaki kalabalığın isteklerini anlatmıştır. Şeyhülislamın sözlerini duyanca hiddetlenen Sultan Mustafa, “*Bu fesatta sen de paşa ile müttelik imişsin, önüne düşüp de beni hal eylemeğe geldin, şimdi seni parça parça ederim*”¹⁰⁶ diye tehdit etmiştir. Sultan Mustafa’nın sözlerinden çok korkan Şeyhülislam bu işte kendi parmağının olmadığını izah etmeye çalışırken Sultan Mustafa daha fazla kızarak dışarıdaki kalabalığı dağıtmasını ve Alemdâr’ı da İstanbul’dan göndermesini istemiştir.. Sultan Mustafa’nın hiddetli sözlerinden şaşkına dönen Şeyhülislam Arap-zade Arif Efendi, Sultan Mustafa’nın söylediklerini Alemdâr’a anlattığında, Alemdâr çok kızmış bu hareketiyle işleri karıştırdığını söyleyerek tekrar içeri gitmesini ve Sultan Mustafa’yı tahtan inmesi için ikna etmesini istemiştir. Şeyhülislam tekrar saraya gittiyse de kapılar çoktan kapanmıştır.

Sultan Mustafa, durumun vahametini anlayınca yakın adamlarıyla bir araya gelerek neler yapılacağı hakkında müzakereye başlamıştır. Yapılan müzakere sonun da Sultan Mustafa’nın saltanatının devam edebilmesi için Sultan Selim ve Şehzade Mahmud’un ortadan kaldırılmasının zorunlu olduğuna karar verilmiş ve onları ortadan kaldırmak için bir katiller grubu oluşturulmuştur. **Başçuhadar Abdulfettah Ağa, Hazine Kethüdası Ebe Selim, Harem-i Hümayun Ağası Nezir Ağa, İmrahor Deli**

¹⁰⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2201; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13–18 s. 922; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 124; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 43; Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 21.

¹⁰⁵ Oğulukyan, bu olayı şöyle anlatıyor: “*Alemdâr, karakullukçu vasıtasıyla silahtar ağayı çağırır ve mührü kendisine vererek onunla konuştu. Konuşmaya müteakip silahtar ağa içeri girdikten sonra Kızlar Ağası (Mercan Ağa) ile Şeyhülislam geldiler ve Paşa’ya “ Efendim, Padişah mührü zati âlinize verecektir.” deyince Paşa : “ Ben mührü almaya gelmedim, onu alacak elbet birisi bulunur. Ben ancak Sultan Selim’i görüp ayağını öpmeye geldim, zira onun ekmeğini yemişimdir. Kendilerini dışarı çıkarın konuşacağım vardır.” demiştir. Paşa’nın bu sözlerini duyanların yüzleri bambaşka bir hal almış ve Kızlar Ağası ve Şeyhülislam Harem dairesinin kapısından içeri girmişlerdir. (Oğulukyan, *1806-1810 İsyanları*, s. 27).*

¹⁰⁶ Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 124.

Eyüp Oğlu Mehmet, Tebdil Hasekisi Bağıatlı Hacı Ali Ağa, Bostancı Deli Mustafa ve bostancılardan birkaç kişi daha bu katil grubuna dâhil olmuřtur¹⁰⁷. Bu katil güruhu harem-i hümayuna doğru hareket etmiş, onlar engel olacak olan Darüssade Ağası Mercan Ağa, odasını terk ederek onların geğmesine izin vererek onara pasif destek vermiştir. Fakat olayların nereye varacağını kestiremeyen Mercan Ağa, katil güruhuna yapmış olduğu bu pasif destek sebebiyle ilerde göreceğimiz gibi kendi ölümüne de sebep olmuştur.

Katilleri gören ve ne yapmak istediklerini anlayan Tayyar-zade Ahmet Ata'nın babası Harem-i Hümayun Baş lalası Tayyar Efendi, onlara nasihat ederek emellerinden vazgeçirmek istemiştir. Fakat gözü dönmüş katil gurubu onun lafını yarıda kesip üzerine saldırmak istediye de, Nezir Ağa araya girerek, "*Oyalanacak zaman değil daha mühim işlerimiz var*" diyerek onları uyarmıştır. Bunun üzerine gözü dönmüş kalabalık Tayyar Efendi'ye ilişmeyecek yollarına devam etmişlerdir. Katilleri durduramayan Tayyar Efendi, durumu şehzade Mahmud'un Lalası olan Recep Paşa-zade Mehmet Bey'e, o da İmam-ı Evvel Hafız Ahmet Efendiye bildirmiřtir¹⁰⁸.

Arapyan Efendi bundan sonra gelişen olayları şöyle anlatıyor:

" Katiller, Sultan Selim'in hapsedilmiş olduğu yere girdi. Yanına yaklaşınca evvela hile hıyanet yoluyla maksatlarını elde etmek istediler ve kendisine : " Padişahımız, bütün askerler toplanıp geldiler. Sizin Padişahlığınızı istiyorlar. Sultan Mustafa'da kendi rızasıyla tahtan feragat etti. Biz bendelerinizi size padişahlığınızı tebliğ için gönderdiler. Buyurun bu fesat ateşi sönsün' dediler. Çok zeki ve büyük bir fetanet ve ferasete malik bulunan Sultan Selim, bunların kullandıkları hileyi anladı ve sözlerine hiçbir ehemmiyet vermeyerek kendisini öldürmek için gelmiş olan bu adamlara karşı, nefisini müdafaa çarelerine başvurdu. Hainlerde, onun bu hareketini hissederek hemen üstüne atıldılar. Bu, hassas ve ruhen muzdarip

¹⁰⁷ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2202. ; Ata Efendi, *Tarih-i Ata* C. III, s. 53; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18, s. 973; Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül -Vukuat*, C. III-IV, s. 228; şen, *III. Selim'in Hayatı*, s. 121. ; Haluk şehsuvaroğlu, "*Topkapı Sarayında Tarihi Odalar, III. Selim'in Öldürüldüğu Oda*", Cumhuriyet Gazetesi, 3.05.1953, s. 9.

¹⁰⁸ Ata Efendi, *Tarih-i Ata*, C. III, s. 53-54.

ve müteellim bulunan hükümdar, maruz kaldığı felaketin acıları altında bağıyor çağırıyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Bir saat aslanlar gibi muhacimlerine karşı kendini müdafaa etti. O sırada bu adamların içinde en katı yürekli, hunharı olan, kızlar ağasının uşaklarından birisi, Padişah boğuşurken başından boğazına doğru inmiş olan bir bezi eline geçirdi. Bununla Sultan Selim'i boğmaya başladı. Bu mücadele bir saat kadar sürdü. Kendisini cellâtçasına boğmak öldürmek için uğraşıyorlardı. Felaketzede Padişah, son nefesine kadar bütün kuvvetiyle uğraştı, müdafaa etti. Fakat nihayet çaresiz, harap ve bitkin bir şekil de can verdi ¹⁰⁹."

Mustafa Nuri Paşa, Alemdâr'ın saray baskını sırasında Sultan Mustafa'nın Çırağan Köşküne gitmek için hazırlık yaptığını fakat Alemdâr'ın geldiğini duyunca bundan vazgeçtiğini söylüyor. Yine eğer Alemdâr Mustafa Paşa, yarım saat sonra gelseydi, Sultan Mustafa sarayda bulunmayacak, Sultan Selim'in idam emrini de veremeyeceği ve böylece Sultan Selim hala hayat da olacak ve tekrar tahta geçebileceğini belirtmektedir ¹¹⁰.

Sultan Selim'i öldüren gözü dönmüş caniler, Sultan Mahmud'u öldürmek için harekete geçtiler. Gürültüleri duyan Şehzade Mahmud'un adamlarından Anber Ağa ve İsa Ağa olanları anlayıp Şehzade Mahmud'u katillerden kurtarmak için harekete geçmişler, Şehzade Mahmud'u da alarak kaçmaya başlamışlardır. Fakat kalabalık olan katil güruhu onları bir köşeye sıkıştırmışlardır. Şehzade ve yanındakiler bu müşkül durumdan kurtulamayacaklarını düşündükleri sırada, saray kadınlarından Gürcü Cevri Kalfa hamamdan getirdiği bir tas külü katillerin gözlerine atmıştır. Katiller gözlerini temizlemeye uğraşırken Şehzade Mahmud'un yanındakiler onu çatıya çıkarmayı başarmışlardır. Şehzadenin çatıya çıktığını gören Ebe Selim son bir hamle ile elindeki hançeri Şehzade Mahmud'a fırlatmıştır. Hançer, Şehzade Mahmud'un pazusuna isabet etmiş ise de Şehzade yoluna devam etmiştir.

¹⁰⁹ Yayla İmamı, Sultan Selim'in katilleri geldiği sıra da öğle namazını kıldığını, katillerin namazını bitirmesine izin vermeden üzerine atlayıp onu işkence yaparak öldürdüklerini söylüyor. (Yayla imamı Tarihi, s. 89); Cabi Ömer Efendi ise katiller geldiğin de Sultan Selim ve Şehzade Mahmud'un bir arada bulunduğunu ve Naima ile Raşid tarihleri hakkın da fikir alışverişi yaptıklarını belirtiyor. Bu sıra da Nezir Ağa içeri girmiş Sultan Selim'i kandırması ve onu şimşir denilen yere götürerek öldürmüş, bunu gören Şehzade Mahmud'un Lalası Anber Ağa Sultan Selim'den sonra sıranın Şehzade Mahmud'a geleceğini anlayarak Şehzade'yi oradan kaçırdığını söylüyor. (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 145-147); Lamartine ise bu söylenenlerin aksine Şehzade Mahmud'un bir kölesi tarafından bir halıya sarılarak bu katillerin elinden kurtulduğunu ve bu kölenin daha sonra halıya sarılı olan Şehzadeyi Alemdâr'ın yanına götürdüğünü iddia ediyor. (Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1775).

¹¹⁰ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül-Vukuat*, C. III-IV, s. 228.

Daha önce dediğimiz gibi saray kapıları kapanmıştı. Kapıların kapanmasından sonra Alemdâr Mustafa Paşa, içerdekilerin kötü niyetini anlayarak kapıların kırılmasını emretmiştir. Adamları baltalarla kapılara saldırmışlardı. Tam dış kapı kırılacak iken içerden kapı açılmış, içeri giren Alemdâr, yerde yatan Sultan Selim’in cesedini görünce neye uğradığını şaşırarak feryat içinde: “ *Vay Efendimiz ben seni tahta çıkarmak için bu kadar yerden koşarak gelmişken, şu gözlerim seni bu halde mi görecekti? Şu Enderun halkı dedikleri hainlerin hepsini öldürerek intikamını alayım* ¹¹¹.” diyerek bağırmıştır. Alemdâr’ın böyle bağıırıp çağırıp çocuk gibi ağladığını gören Rusçuk Yaranından Alemdâr’ın akıl hocası Refik Efendi, şimdi çocuk gibi ağlamanın sırası olmadığını, hemen şehzade Mahmud’u bulunması gerektiğın söylemiştir. Bu sözleri duyan Alemdâr uykudan uyanır gibi hareket ederek hemen adamlarına Şehzade Mahmud’u bulun diyerek emir vermiştir.

Alemdâr’ın askerleri sarayın içlerine doğru Şehzade Mahmud’u bulmak için ilerlerken, Şehzade Mahmud, Anber Ağa ve İmam-ı Evvel Hafız Ahmet Efendi ile beraber Alemdâr’ın yanına doğru hareket üzere idiler. Alemdâr, Şehzade Mahmud’u görünce, önce kim diye sormuş yanındakiler de bu Şehzade Mahmud Efendimizdir demeleri üzerine ona dönerek: “ *Ah Efendim, ben, amcanı tahta geçirmek için gelmiştim. Kör olası gözlerim onu bu halde gördü. Bari Seni tahta çıkararak bir teselli bulayım. Ama ona kıyanlar Enderun halkıdır, onların hepsini kılıçtan geçireceğim* ” ¹¹² demesi üzerine Şehzade Mahmud, Alemdâr’a dönerek : “ *Paşa, ben onları buldurup sana gönderirim sen şimdi askerini dağıt silahlarının çıkar ve hurka-i şerif odasına benimle gel* ” ¹¹³ demesiyle Alemdâr’ da onun sözünü dinleyerek onu takip etmiştir.

¹¹¹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2204; Yücel-Sevim, *Türkiye Tarihi IV*, s.175; Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 177; Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 57; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 46.

¹¹² Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2205; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1046; Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 58.

¹¹³ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2205; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1046.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Sultan Mahmud'un Sadrazamı Alemdâr Mustafa Paşa'nın Faaliyetleri

4.1 Alemdâr Mustafa Paşa'nın Sadrazam olması

Sultan Mahmud Şeyhülislam ile birlikte hırka-i şerif odasına girmiştir. Alemdâr Mustafa Paşa ise arzhanede oturarak onların çıkmasını beklemiştir. Bu sırada Alemdâr, Bağdat köşkü sofasında senet ve sarık odaları önünde bulunurken Sultan Mustafa'nın bağırıışlarını duymuştur. Sultan Mahmud'un cülusunu duymuş olan eski padişah “*Ben tahtan inmedim ki kim Mahmud'u tahta geçirdi*” ki diye feryat etmiştir. Bunu duyan Alemdâr sinirlenerek : “ *Bu kim Sultan Mustafa mı? Söyleyin ona bucağına gitsin, yoksa elimden kıyamete kadar lanetleme bir iş çıkar*¹¹⁴ demiştir. Bunun üzerine İmam Ahmet Efendi, Sultan Mustafa'nın yanına giderek onu bazı yollu sözlerle harem-i hümayuna göndermiştir.

Sultan Mahmud hırka-i şerif odasından çıktıktan sonra ilk biat edenlerden biri de Alemdâr Mustafa Paşa olmuştur. Sultan Mahmud, Alemdâr'ı kendisine sadrazam yapmıştır ¹¹⁵. Bundan sonra da cülus merasimine geçilmiştir. Merasim sırasında Alemdâr, Darüssade Ağası Mercan Ağa'yı görünce, aklına sabah ona Sultan Selim'i çıkarması söylediğini fakat onun bunu yapmadığını ve bunun sonucunda da Sultan Selim'in öldürüldüğü geldiğinden merasim sırasında ona bağırmaya başlamıştır. Çevredekiler merasimi bahane ederek onu sakinleştirmişler ve her şeyin bir vakti var yarın bu işleri görürüz demişlerdir ¹¹⁶. 30 Temmuz 1808 yılında Sultan Selim, babası III. Mustafa tarafından yaptırılan Laleli Camii'n de bulunan türbeye babasının yanına defnedilmiştir.

¹¹⁴ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13–18, s. 1100; Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 60; Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 27.

¹¹⁵ Arapyan Alemdâr'ın olmasını şöyle anlatıyor: “ *Bundan sonra Büyük Mustafa Paşa, mührü hümayunu padişaha teslim etti ve kendisini af buyurarak Rusçuk'a göndermesini istirham eyledi. Fakat Padişah, kabul etmeyerek mührü kendisine ve sadrazam yaptı. Samur kürk giydirdi ve kadrini bir kat daha ila için kendi belindeki padişahlara mahsus murassa çok kıymetli, hançeri çıkararak onun beline taktı, birçok iltifatlarda, yüksek takdirler de bulundu. Teselli edici sözler söyledi ve kendisine “Sadık Arkadaşım” diye hitap etti. Paşa'da eteğine kapanarak arzı şükran ediyordu. Askerleriyle birlikte sadaret makamına geldi, idare-i umura başladı. Mutat usulü veçhile, devlet ricali, memurlar, saray erkânı, kürkünün eteğini öperek tebrik resmini ifadan sonra herkes yerine avdet etti.” (Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 13). Arapyan her ne kadar Alemdâr'ın sadrazam olmak itemediğini söylese de Alemdâr Mustafa Paşa'nın sadrazam olması bir zorunluluktur. Çünkü her şeyden evvel Sultan Mahmud saltanat için Alemdâr borçlu idi ve Alemdâr'ın askeri dışında mevcut bir asker de bulunmamaktaydı. Bu nedenler Alemdâr'ın sadrazamlığını zorunlu hale getiriyordu.*

¹¹⁶ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2207. ; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1101.

4.2 Sultan Selim'in katillerin cezalandırılması, yeni tayin ve aziller

Alemdâr ve Rusçuk yaranı, hükümetin başına geçtiklerinde imparatorluğun durumu çok kötü durumdaydı. İstanbul'da epey önce bozulan devlet otoritesi zorbarlar nedeniyle tamamen ortadan kaybolmuştu. Anadolu ve Rumeli'de zaten devletin otoritesi bulunmamaktaydı, buraların kontrolü ayanların elinde idi. Bağdat'ta kölemen ayaklanması devam ediyordu. Kutsal topraklarda vehhabiler Mekke ve Medine'yi ele geçirmişler, hac yolunun kapatmışlardı. Mısır'ın yükselen kuvveti Mehmet Ali Paşa, Mısır'ı Memluktardan beri yöneten kölemenlerle savaş halindeydi. Garp ocakları (Tunus, Cezayir ve Trablusgarp) dayıların zulmü altındaydı.

Böyle karışık durumda Rusçuk yaranı, ilk önce İstanbul'dan, Sultan Selim'in katillerini cezalandırmakla başlamışlardır. **Büyük İmrahor Seyyid Mehmet Ağa, Hazine Vekili Nezir Ağa, bostancılardan Deli Mustafa, Mercan Ağa, Sır Kâtibi Arif Bey** ve bunlarla birlikte birçok kimse idam edilmiştir ¹¹⁷.

Eski Şeyhülislam ve Kabakçı İsyanının mimarı Şerif-zade **Mehmet Ataullah Efendi** Rize'ye sürgüne gönderilmiştir. Kabakçı isyanının diğer mimarı **Köse Musa Paşa** da idam edilmiştir. Sultan Mustafa tarafından sadaret kaymakamlığına kadar getirilen asi **Tayyar Mahmud Paşa** Alemdâr'ın isteğiyle Varna muhafızlığına getirilmiş ise de daha önce Sultan Selim'e isyan etmesi ¹¹⁸ ve Sultan Selim'in hayatına kast etmesi sebebiyle idam edilmiştir. Bunlar dışında Sultan Selim'in katline karıştıkları tespit edilen on kadar cariye Kız Kulesi açıklarında denize atılarak öldürülmüştür.

Bu idamlardan sonra Boğaz Yamakları Ocağı kaldırılmış, birçok yeniçeri zorbası öldürülmüş ya da sürülmüştür. Böylelikle Alemdâr Mustafa Paşa'nın devlet idaresinde işlerine karışacak, ona muhalefet edecek kimse kalmamış ve kendi çalışacağı kadroyu oluşturmaya başlamıştır. Yeni sadrazam, Silistre valisi olarak görevlendirilen **Abdullah Ramiz Efendi**'nin İstanbul'dan ayrılmasını istemediği için onu boş olan Kaptan-ı

¹¹⁷ Burada fazla yer tutmasın diye idam edilenlerin isimlerinin tamamını vermedim. İdam edilenlerin tamamı için Bkz: (Oğulokyan, *1806-1810 İsyanları* s. 34-35); (Yayla imamı Tarihi, s. 91-94).

¹¹⁸ Tayyar Mahmud Paşa, Sultan Selim'in yapmak istediği yeniliklere karşı çıkmıştı. İstanbul hükümeti, Trabzon valisi ve o çevrede büyük nüfuza sahip olan Tayyar Paşa'nın herhangi bir gaile çıkarmasını önlemek için onu görevinden alarak başka yere göndermek istediler, bunun için onu İstanbul'a çağırdılar. Başına gelecekları anlayan Tayyar Paşa, dedesi Hacı Ali Paşa ve babası Hüseyin Battal Paşanın yıllar önce yaptıkları gibi Kırım Hanı'na sığındı. Tayyar Paşa Kabakçı İsyanından sonra Sultan Mustafa'nın emriyle İstanbul'a gelerek sadaret kaymakamı olmuştur. Tayyar Mahmud Paşa hakkında geniş bilgi için Bkz. Hüseyin Albayrak, *Tarih İçinde Trabzon Valileri (1461-2007)*, Trabzon 2008, s. 131-136.

Deryalığa getirtmiştir ¹¹⁹. **Tahsin Efendi**, Defterdarlığa, **Mustafa Refik Efendi** Reisülküttaplığa atanmıştır. Ataullah Efendi'nin yerine Şeyhülislamlığa getirilen **Arapzade Arif Efendi**, saray baskını sırasındaki pasifliğinden dolayı görevinden alınarak yerine Ataullah Efendi'den önce görev yapmış olan **Salih-zade Ahmet Esat Efendi**, yeniden şeyhülislamlığa tayin edilmiştir.

Alemdâr Mustafa Paşa, devleti yönetmek için yeterli güce ve kuvvete sahip idi. Ancak ömrünün büyük bir bölümünü Rusçuk'ta geçirmesi sebebiyle İstanbul'da devlet işlerin nasıl yürütüldüğünü bilmiyor, bazı konularda aciz kalıyor hatta saray halkının birçoğunu tanımıyordu. Bu sebeple İstanbul'u ve hükümet işlerinin nasıl yürütüldüğünü bilen yaranın sözleriyle hareket etmek zorunda kalıyordu. Cevdet Paşa'nın anlattığı şu olay Alemdâr'ın acizliğini ve Rusçuk yaranının çıkarları doğrultusunda Alemdâr Mustafa Paşa'yı nasıl yönlendirdiklerini gözler önüne sermektedir. “ *Mollacık-zade Ata Efendi, kardeşi Muhtar Efendi'nin affını rica etmek için bir gün sadrazamın huzuruna çıktı. Kethüda Refik Efendi, tezkireciler, Çavuşbaşı Tahsin Efendi güya görüşülecek iş var gibi içeri girdiler. Ata Efendi'nin ricasını dinleyen sadrazam ağzını açarak “ Abe Efendi! Ben ne sizi, ne de kardeşinizi, ne müftü ne kadıaskerinizi ve ne de sairiniz bilirim. Ulema benim neme lazım onları sürmek neden iktiza eyledi. İşte şurada oturan kimseler din ve devlet elden gitti diye beni getirdiler. Şu adamları sürmek nizamı devletin temelidir ve şöyle böyle etmek lazımdır dediler. Ben dahi öyle ettim. Boş yere bana beddua etmeyin”* diyerek cevap vermiştir ¹²⁰.”

4.3 Anadolu ve Rumeli ayanlarının İstanbul'a çağırılması ve Sened-i İttifakın imzalanması

Alemdâr Mustafa Paşa, İstanbul işlerini yoluna koyup, kendi yönetim kadrosunu oluşturduktan sonra Anadolu ve Rumeli'deki karışıklığı düzelmek için harekete geçmiştir. Her iki yerin ileri gelen ayanlarını İstanbul'a çağırmıştır. Alemdâr, çağırana kadar hükümetin entrikalarına kurban gitmemek için sürekli uyanık bekleyen ve İstanbul hükümetin hiçbir davetine iştirak etmeyen ayanlar, kendileri gibi ayanlıktan gelme, sözünün eri ve nüfuzlu Alemdâr Mustafa Paşa'ya güvenerek İstanbul'a gelmişlerdir.

¹¹⁹ BOA. HH, 481/23559.

¹²⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2249.

İlk gelenlerden biri **Kalyoncu Mustafa** idi. Zaten kendisi saray baskını sırasında Alemdâr Mustafa Paşa'nın yanında bulunmaktaydı. İstanbul gelen diğer ayanlar şunlardı: Manisa ve havalisini Ayanı **Kara Osman oğlu Ömer Ağa, Çapanoğlu Süleyman Bey, Şili Ayanı Ahmet Ağa, Bolu Voyvodası Hacı Ahmet oğlu Seyid İbrahim Ağa, Serez Ayanı İsmail Bey** ve **Çirmen Mutasarrıfı Mustafa Bey** idi. Ayrıca eski Nizam-ı Cedidçi **Kadı Abdurrahman Paşa** askerleriyle birlikte gelmiştir.

II. Mahmud, gelen ayanları Kâğıthane'de karşılamış ve onlara büyük bir ziyafet vermiştir. Ziyaretin sonra **Meşveret-i Amme** adı altında büyük bir toplantı yapılmıştır. Sadrazam başkanlığında yapılan toplantıya Şeyhülislam, devlet ricali, yeniçeri ağası ve ayanlar katılmışlardır. Sadrazam Alemdâr Mustafa Paşa, bu toplantıda uzun bir konuşma yapmıştır. Sözlerine aslen yeniçeriyiz diyerek başlamış ve yeniçerilerin harp sahasında yapmış oldukları başıbozuk hareketlerinden, disiplinsiz tavırlarından, harp tekniklerinden ne kadar uzak olduklarından bahsettikten sonra bazı önlemlerin alınması gerektiğini söylemiştir¹²¹. Yeniçerileri tekrar eski nizamlarına sokmak için alınacak önlemleri şöyle özetlemiştir. Bekâr yeniçerilere kışlalarda oturma zorunluluğunun tekrar getirilmesi, savaşa katılan yeniçerilerden dışında kimseye ulufe verilmemesi, boş yere ulufe alanlarına atılması, Avrupa'nın harp tekniğinin ve silahlarının kullanılması vb. fikirleri öne sürmüş ve orada bulunanların hepsi Alemdâr'ın fikirlerine katılarak onun söylediklerini tasdik etmişlerdir.

Bu toplantı da ele alınan bir diğer sorun da merkezi hükümet ile ayanlar arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Uzun müzakereler sonunda tarihe "**Sened-i İttifak**" olarak geçen bir senedin düzenlenmesine karar verilmiştir. Sened yedi maddeden meydana gelmekteydi, maddeler şunlar idi:

1. Padişahın kendisine ve egemenliğine dokunulmayacak eğer buna dokunmaya biri cesaret ederse bu kim olursa olsun hepimiz buna yelteneni cezalandıracağız.
2. Devletin düzeni ve nizamı, askere bağlı olduğundan hepimiz asker yazılması için yardımcı olacağız. Buna karşı çıkan olursa hep birlikte cezalandıracağız.

¹²¹ Alemdâr Mustafa Paşa'nın Meşveret-i Amme'de konuşmasının tam metni için Bkz: Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2241-2242; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 141-142; Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 91-92.

3. Hazine ve devlet gelirlerinin toplanmasında, korunmasında devlete yardımcı olacağımızı taahhüt ederiz. Bu konuda Padişahımızın verdiği emirlerine uymayanları hep birlikte cezalandıracağız

4. Padişahın mutlak vekili olan sadrazamın da emirlerine koşulsuz uyulacak. Fakat sadrazam kanuna aykırı hareket eder ya da yolsuzluk yaparsa hep birlikte ona karşı çıkacağız.

5. Hepimiz bu senedi imzalayarak padişahın egemenliğine ve devlet düzeninin korunmasına kefil oluyoruz. Eğer bu senedi imzalayanlardan birisi bunun aksine hareket ederse hepimiz onu cezalandıracağız. Ama senedin aksine bir hareket yapmayan biri cezalandırılmak istenir ve ailesine zarar verilmek istenirse yine hepimiz buna karşı çıkacağız. Senedin aksine suç işleyenlerin cezaları, suçlarının ağırlığına göre sadrazamlıkça verilecektir.

6. Eğer İstanbul'da bir ayaklanma olursa ayanlar izin istemeden gelecekler ve isyanı bastıracaklardır. Eğer isyan bir ocak tarafından düzenlenirse ocak tamamen ortadan kaldırılacak ya esâmeleri ya da dirlikleri kesilecektir. Eğer isyan bireyselse isyanı çıkaran idam edilecektir.

7. Ayanlar kendi yönetimleri altındaki halktan aşırı vergi almayacak ve onlara zulüm etmeyecektir. Hükümet emrine ve şeriata aykırı hareket edenlere hep birlikte ceza verilecektir ¹²².

Bu senet ayanlar ve ileri gelenler tarafından imzalanmış ve şeyhülislam Sened-i ittifakı meşru kılmak için bir fetva vermiş, padişah da bir hattı hümayunla tasdik etmiştir. Fakat bu senedin imzalanması iki taraf içinde çok zor olmuştur. Ayanların büyük çoğunluğu egemenliklerine dokunduğu için bu senedi imzalamamışlardır. Sadece dört tane ayan bu senedi imzalamıştır ¹²³.

Sultan Mahmud bu senedi imzalarken Enderun ileri gelenleri bu senet sizin saltanatınıza dokunur ancak imzalamaktan başka çare yoktur demişlerdir. Sultan

¹²² Belgenin aslı için Bkz: BOA. HH, 746/35242; Şanizade Mehmet Ataullah, *Şanizade Tarihi*, C. I, s. 66-71.

¹²³ Bu dört ayan şunlardır: Çapanoğlu Süleyman Bey, Serezli İsmail, Manisa ve havalisi ayanı Kara Osman oğlu Hacı Ömer, Çirmen mutasarrıfı Mustafa'dır. Senedi imzalayanların tam listesi için Bkz: Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 143-144.

Mahmud bu senedi imzalamış, ancak hep içinden bu senedi imzalayan ayanlara kin beslemiş ve gelecekteki politikalarını bu yönde yürütmüştür¹²⁴.

Tarihçiler bu senet hakkında çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir. Stanford Shaw, **Sened-i İttifakı** meşrutiyetin ilk basamağı olarak görmüş ancak iki tarafında yetkilerinin sınırlandığını düşünmeleri sebebiyle pek ehemmiyet vermediklerini ve bu sebeple meşrutiyetin Osmanlı devletinde geciktiğini söylemektedir¹²⁵.

Enver Ziya Karal ise **Sened-i İttifakın** Osmanlı tarihinde örneğine görülmeyen bir vesika olduğunu söyledikten sonra Anadolu ve Rumeli ayanlarının kendilerinin varlığını hükümete kabul ettirmekle kalmayıp, kendi çocuklarının haklarını da kabul ettirdiklerini ve böylece bir derebeylik sisteminin oluştuğunu, Sultan Mahmud ve yakınları ise bu senede egemenliklerini sınırladığı gözüyle baktıklarını ve bu senedin ortaya çıkmasına yol açan Alemdâr'a karşı kin bağladıklarını söylüyor. Fakat iyi niyetli bir şekilde hareket eden Alemdâr'ın, ayanları sindirecek güce sahip olmayan hükümetin, onlar üzerinde söz söyler hale getirmekten başka bir amacının olmadığını belirtiyor¹²⁶.

Hatta senedi "**Osmanlı Magna Cartası**" olarak değerlendirenler de olmuştur. Görünüşte öyle de olsa Osmanlı devletinin hem hükümet hem de toplum yapısı İngilizlerden çok farklıydı. Bizdeki **Ayanlık** sistemi Avrupa'da bulunan **Derebeylik** sistemiyle ölçüşmüyordu. Bu sebeple be senet Magna Carta olarak değerlendirilemez. Sina Akşin, Magna Carta'nın İngilizlerde bir başlangıç belgesi olarak başladığını fakat Osmanlı'da **Sened-i İttifak**'ın bir başlangıç değil çok kısa vadeli bir anlaşma olarak tarihin çöp tenekesine atıldığını söylüyor. Bunun sebebi olarak da senedi imzalayan iki tarafın, senedin getirdiklerini içlerine sindirememiş olmaları göstermektedir¹²⁷.

4.4 Yeniçeri Ocağının Düzene Sokma Çalışmaları ve Sekban-ı Cedid Adı Altında Yeni Bir Ordunun Kurulması.

Daha önce de söz ettiğimiz gibi Alemdâr Mustafa Paşa, "Meşveret-i Amme" de uzun bir konuşma yapmış ve sonucun da **Sened-i İttifak** imzalanmıştı. Bu toplantı da birde yeniçeri ocağını nizama sokulması için bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlardan

¹²⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2243.

¹²⁵ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C. II, s. 27.

¹²⁶ Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 93.

¹²⁷ Akşin, *Osmanlı Tarihi*, C. II, s. 95-96.

daha önce kısa bir şekilde bahsetmiştik. Enver Ziya Karal bu toplantı da alınan Kararları şöyle maddeleştirmiştir:

1. Yeniçeri subaylarının gediklerinin kaldırılması
2. Bekâr yeniçerilerin kışlalarda oturmaya zorlanması
3. Askerlik yapan yeniçerilerden başka kimseye yeniçeri ulufesi verilmemesi
4. Kendilerine boş yere verilenlerin tasfiyesi
5. Kanunnamelerinde işaret edilmiş olan öğretimin yeniçerilere yaptırılması
6. Avrupalıların ileri harp teknik ve silahlarının Şeyhülislam fetvasıyla Osmanlı ordusuna alınması ¹²⁸

Bu toplantıdan kısa bir süre sonra Alemdâr, yeni bir ordu kurulması için çalışmalara başlamıştır. Kalost Arapyan, Alemdâr'ın yeni bir ordu kurmak ve yeniçeri ocağını düzeltmek istemesinin sebeplerini şöyle anlatıyor:

“ Sadrazamın yüksek ve temiz vatanseverlik hislerini zillet ve denaet ile dolu mağlubiyetleri intaç eden ordunun usulü idaresi, derinden yaralanmıştı. Buna da yeniçeri askerlerinin talimsiz, terbiye görmemiş bulunmaları sebep oluyor, hasma yem olmaları, zafer temin edememeleri, gündün güne zelil ve sefil bir hale düşmeleri, milletin şan ve şerefine bayağı bir dereceye indirmeleri, muhteşem, güzel şehirleri düşmana terk etmeleri hep bundan ileri geliyordu. Bu düşüncelerle, Avrupa milletlerinin tatbik ettikleri gibi fenni harbi, silah kullanmayı öğrenmiş, kahraman aynı zamanda ihtiyat ve basiretli, talimli, muntazam askeri alaylar tesis ve teşkil etmeye karar vermişti. Bu fikrini padişaha arz ederek istişare etti. Büyük devlet ricaline de bunu açtı. Hepsi de büyük memnuniyetle onun bu fikirlerini çok muvafık buldular. Tayin olunan günde toplanmak üzere bütün devlet ricaline, vükelaya ve bütün memlekete Sadr-ı azamlıktan müstacel tebligat yapıldı ¹²⁹ ”

¹²⁸ Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. V, s. 93.

¹²⁹ Arapyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 14-15

Alemdâr, yeni kurulacak ordunun çekirdeğini eski Nizam-ı Cedidçi Vezir Kadı Abdurrahman Paşa'nın askerlerinden oluşturmaya karar vermiştir. Yeni kurulan orduya yeniçerilerin tepkisini çekmemek için kapıkulu ordusunda artık var olmayan sekban birliklerinin adı verilerek Sekban-ı Cedid denilmiştir.

Oğulukyan Sekban-ı Cedid kuruluşunu şöyle anlatıyor:

“ *Bütün devlet ricalinin hazır bulunduğu Kâğıthane ziyafetinde Rumeli ve Anadolu Paşaları ile yedi ocak ağaları* ¹³⁰ *hepsi Seymen (Segban) olarak adlandırdıkları nizamın ahitnamesini imzaladılar ve mühür ile tasdik ettiler. Sonra bütün ocaklıların birlik halinde iştirakiyle bir alayla Üsküdar kışlasına tuğ götürüldü ve ocak Seymen Ocağı diye adlandırıldı. Bundan sonra Paşa, Kadı Paşa'yı (Kadı Abdurrahman Paşa) getirtip ona, devletin rızası ile Nizam-ı âli-şan murahas seraskeri unvanını vererek kendisini, Üsküdar'da oturmak şartı ile Sekban Ocağı reisi tayin etti. Müteakiben de önce Rikab Defterdarı olan Behiç Emin Efendi'yi Nizam-ı Âlem Defterdarı; bir Macar mühtedisi olan Süleyman Ağa'yı Nizam- Âlem Sekban Ağa'sı; Levend çiftliği reisi Arnavut Bekir Ağa'yı Nizam- Âlem Kâhyası ve nihayet Kadı Paşa'nın yeğeni olup Üsküdar kışlası reisi bulunan Ahmet Ağa'yı Ocak Ağa'sı yani ikinci reis olarak tayin etti* ¹³¹ ”.

Nizam-ı Cedid'in Levend Çiftliği ve Üsküdar kışlaları onarılarak buralara Sekban-ı Cedid askerleri yerleştirilmiştir. Yeni ocağın maaşı yüksek olduğu için sayıları kısa sürede artarak Yeniçerilerin ileri gelenleri bile bu ocağa katılmıştır. Yeni ocağın halk ve diğer ocaklar arasındaki itibarını artırmak için ocağa merasimle mızıka ve tuğ verilmiştir.

Alemdâr, yeni kurulan asker ocağını II. Mahmud'a söylediği zaman Padişah, amcası Sultan Selim'in başından geçenleri anımsayarak şöyle demiştir. “ *Bak lala, bundan evvel amcam isteyip Nizam-ı Cedid'i kurmak üzereyken onun da başına bunca felaket geldi yine sonu fena bir şey olur.* ” deyince Alemdâr: Şevketli Efendim, bu defa

¹³⁰ Yedi ocak şunlardı: Yeniçeri Ocağı, Cebeci Ocağı, Topçu Ocağı, Top Arabacıları Ocağı, Humbaracı Ocağı, Lağımçı ve Sakalar idi. Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu ise yazmış olduğu eserde, Osmanlı Kapıkulu askerlerini altıya ayırmıştır. Bunlar şunlardır: Acemi Ocağı, Yeniçeri Ocağı, Cebeci Ocağı, Topçu Ocağı, Top Arabacıları Ocağı ve Kapıkulu Süvarileri idi. (Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilat ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998, s. 43-55).

¹³¹ Oğulukyan, *1806-1810 İsyamları*, s. 37.

yedi ocağın da istekleri vardır. Hepsi de isteklerini mühürlediler ¹³².” Diyerek elindeki senedi padişaha göstermiştir.

4.5 Ocak Esamelerinin satın alınması

Yeniçeriler, eskiden kışlalarda yatar, evlenmez ve askerlik dışında başka bir işle meşgul olamazlardı. Fakat zamanla evlenerek kışlalar dışında kalmaya ve esnafçılık, kayıkçılık gibi mesleklerle meşgul olmaya başlayarak askerlik sınıfından uzaklaştılar ve ayrıca yeniçerilerin ve diğer ocaklının maaş olarak aldığı ulufeler zamanla kişisel mal gibi hisse senedi tarzında alınır satılır hale gelmiştir. Bunlar öldükten sonra bu ulufe cüzdanları devlete iade edilmeyerek bu cüzdanlar başkalarının elinde kalmış, bu kimseler cüzdan sahibi yaşıyormuş gibi aylık almaya devam etmişlerdir. Bu kişiler yüzünden devlet hazinesine büyük bir yük binmiştir. Ağır yükü devletin üstünden atmak isteyen Alemdâr ve yaran, kayıtlı esameler dışında kalan diğer esamelerin geçersiz bırakılmasını kararlaştırdılar ve bunu Sultan Mahmud’a teklif etmişlerdir. Padişah bunun birçok kişinin çıkarına dokunacağını ve bu sebeple büyük bir isyan çıkacağını düşünerek, esamelerin yarı fiyatına alınmalarına karar vermiştir. Bunun üzerine elinde esame bulunanların kırk gün içinde ellerindeki esameleri getirmeleri, getirmeyenlerin ellerindeki esamelerin kırk gün sonra geçersiz kalacağı halka duyurulmuştur. Esamelerin yarı fiyatına alınması işi sonunda hazineye yüz bin akçe kalmıştır.

Bu sıralarda yeniçeri ocağın mali işleri için kendisinden hesap sorulan, ocağın alışveriş işleriyle uğraşan Yahudi Deli Çalbun (Çelpon), kendisiyle beraber yolsuzluk yapan ocak ağalarının baskısı sebebiyle sorulan sorulara dolambaçlı yanıtlar vermiştir. İsteddiği yanıtları alamayan Alemdâr Mustafa Paşa, onu Ağa Kapısı önünde idam ettirmiştir. Bu zamana kadar ocak muhasebecilerinden hiç kimsenin idam edilmemesi yeniçerilere çok dokunmuştur. Fakat Alemdâr Mustafa Paşa’nın ve Kırçalı askerinin korkusundan hiç kimse bu olaya ses çıkaramamıştır ¹³³.

Alemdâr Mustafa Paşa, yeniçeriler hakkında alınan kararlar ve kurulan Sekban-ı Cedid ordusunun yeniçerilerin üzerindeki olumsuz etkisini hissetmiş ve hem bu etkiyi

¹³² Cabi Ömer Efendi tarihinde bu olay çok farklı şekilde şöyle anlatılıyor. Sultan Mahmud’un Sultan Mehmet’in türbesini ziyareti sırasında fırsattan istifade eden Yeniçeri ağasının, Padişaha yaklaşarak yeni kurulan Sekban askerinden haberi olup olmadığını sordu. Bu suale üzerine Sultan Mahmud’un hayır haberim yok dedi. Bunun üzerine Yeniçeri Ağası bu konu on beş gün evvel bana ulaştı demesi üzerine Sultan Mahmud kızarak neden bana daha önce haber vermedin ya istifa et ya da iki gözünü oydururum senin demiştir. Sultan Mahmud böyle sinirli bir şekilde tekrar ağaya dönerek bugüne kadar bu asker yüzünden bir amcam bir kardeşim helak oldu, sizin benim kadar ciğeriniz yandı mı diyerek ağaya kızmış ve saraya geri dönmüştür. (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 203-234)

¹³³ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1164; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 146.

silme hem de kendisinin yeniçerilerin kırk ikinci bölümünden olması sebebiyle Eskiodalar'da yeniçerilere bir çeşme yaptırmıştır ¹³⁴.

4.6 Tersanenin nizama sokulması

Daha öncede söylediğimiz gibi Alemdâr Mustafa Paşa, Sadrazam olduktan sonra Rusçuk yaranından Abdullah Ramiz Efendi'yi Silistre valisi olarak göndermek istememiş, kendisine İstanbul'da güvenilir bir yardımcı olarak gördüğünden onu boş olan Kaptan-ı Deryalığa getirmiştir.

Ramiz Efendi Kaptan-ı Derya olunca tersanede ıslahata girişerek, yeteneksiz kişileri donanmadan attı. Eski gemileri ıskartaya çıkararak yeni gemileri kızaklamaya başlamıştır. Lüzumsuz harcamaları kesmiş ve denizcilere gemilerde ya da tersanelerde yatıp kalkma zorunluluğu getirmiştir.

Bunun dışında Kaptan-ı Derya Ramiz Paşa, Galata'da canilerin haydutların toplanma yeri olan kalyoncu odalarını kapatmıştır. Bu haydutlar o devirlerde limanda bulunan tüccarlardan **balta asmak** ¹³⁵ suretiyle haraç alıyorlardı. O devirde bu haydutların en ünlüsü Kahvecioğlu Burunsuz Mustafa idi. Burunsuz Mustafa tersane çavuşlarından idi ve buna rağmen kendisinde her türlü edepsizlik vardı. Tüccarlardan haraç alıyor, diğer haydutları besliyordu. Hatta haraç aldığı tüccarın işlerinin yürümesi için devlet adamlarına rüşvet dahi veriyordu. Bu sebeple Babı Ali ile içli dışlıydı. Bu kadar tehlikeli adamın ortadan kaldırılmasının ne kadar mühim olduğunu idrak eden Ramiz Paşa, bu işi sessiz sedasız halletmek istedi. Fakat Kırcalı askeri bu kadar ince fikirlere acık değildi. Burunsuz Mustafa, tersanede odasında oturduğu sırada Kırcalı askeri onu yakalayıp kahvesinin önüne getirdi ve kellesini herkesin önünde kesti. Burunsuz öldürülmeden evvel yeniçeri yok mu diye bağırmış fakat Alemdâr'ın korkusundan kimse müdahale etmeye cesaret edememiştir ¹³⁶. Burunsuz Mustafa'nın ölüsü orada üç gün bekletilmiş bu ise yeniçerilerin zoruna gitmiştir. Çünkü o devirde eğer bir yeniçeri öldürülürse boğularak öldürülebilir ve ölüsü denize atılabilirdi.

¹³⁴ Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 241.

¹³⁵ Osmanlı sularında ticaret yapan yabancı tüccarların gemilerine İstanbul limanında bulunan bazı kabadayılar taciz de bulunuyordu. Bu durum tüccarların işlerine zarar veriyor, ticaretin aksamasına sebep oluyordu. Bu tip durumların yaşanmasını istemeyen tüccarlar, burada bulunan kabadayılara haraç veriyorlardı. Haraç alan kabadayıda aldığı haraç karşılığında tüccarları diğer kabadayılara karşı koruyordu. Her kabadayının kendine has bir işarete vardı. Bu işaretleri korumaya aldıkları gemilere bırakıyorlardı. Bu işareti gören diğer kabadayılar o gemiye yaklaşmıyorlardı. İşte buna da balta asmak deniliyordu. Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1165-1166.

¹³⁶ Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1167.

4.7 Alemdâr Mustafa Paşa'nın ölümü

4.7.1 Alemdâr'ın sonunu hazırlayan olayların sebepleri

Alemdâr ve Rusçuk yararı iktidarı ele geçirdikten sonra kendi iktidarlarına engel olabilecekleri ve irtica hareketine başkanlık etmiş olan kimseleri ya öldürmüşler ya da sürgüne göndermişlerdi. Böylece iktidarda tek söz sahibi kendileri oldular. Fakat yapmış oldukları faaliyetler bazılarının menfaatine dokunuyordu. Bu sebeple bunlar Alemdâr ve yaranını ortadan kaldırmak için fırsat kollar hale geldiler.

Alemdâr ve yaranı ortadan kaldırmak isteyenlerin başında Sultan Mustafa gelmekteydi. Alemdâr'ın onu tahtından etmesini içine sindirememiş ve tekrar tahta geçmek için el altından faaliyete geçmiştir. Özellikle Sultan Mustafa'nın validesi ile kardeşi Esmâ Sultan, saray içerisinde gizlice hareket ederek, devlet adamlarını Sultan Mustafa'nın tekrar cülusu için ikna etmeye çalışmışlardır. Hatta Esmâ Sultan, saray dışına çıkıp yeniçerin ileri gelenlerini bu konuda tahrik etmiştir. Alemdâr Mustafa Paşa, eski sultanın validesi ve kardeşinin faaliyetlerini adamları vasıtasıyla öğrenmiş ve durumu Sultan Mahmud'a bildirerek bunların Eski Saraya gönderilmesini istemiştir. Fakat Sultan Mahmud, Sadrazam Alemdâr Mustafa Paşa'nın sözlerine pek ehemmiyet vermeyerek Sultan Mustafa'nın annesini ve kardeşini eski saraya göndermemiştir¹³⁷.

Alemdâr ve yaranı ortadan kaldırmak isteyenler arasında yeniçeriler de vardı. Bunun sebepleri şunlardı.

1. Alemdâr'ın meşveret-i ammede konuşmasından sonra yeniçeri ocağın nizamı için alınmış olunan kararlar ve talim yapma zorunluluğunun getirilmesi boş vakit geçirmeye alışmış olan yeniçerilere bu talimlerin zor gelmesi.
2. Yeniçeri esamelerinin kaldırılmasından zarar görenlerin yeniçerileri Alemdâr'a karşı kıskırtmaları.

¹³⁷ Tahsin Öz tarafından yayımlanan Topkapı arşivindeki belgelerde, Alemdâr'ın, Sultan Mahmud'tan Sultan Mustafa'nın annesi ve validesini Eski Saraya gönderilmesini istediği yazılmakta ve Sultan Mustafa'nın bizzat kendi eliyle yazdığı ve muhtemelen Sabık Kaptan-ı Derya Seydi Ali Paşa'ya yazmış olduğu bir mektuptan da bahsediyor. Bu mektupta Sultan Mustafa şöyle demiştir: " Seni çıktığım gibi Kaptan Paşa ederim. Mustafa Asitane'den gittiği gibi beher hal on binden ziyade asker balına cem'edip heman sayı hümayuna gelip sözünüzde ısrar edüp beni çıkarasın göreyim seni." (Tahsin Öz, *Tarih Vesikaları, Selim III, Mustafa IV ve Mahmud II Zamanlarına Ait Birkaç Vesika*, Ankara 1941, s. 21-23).

3. Sultan Mustafa'nın tekrar tahta geçmek için onları kıskırtması.

4. Yeni kurulmuş olan Sekban ocağına devletin ileri gelenleri tarafından büyük önem verilmesi ve yeniçerilere sırt çevrilmesi.

5. Kabadayılık ve haydutlukla nam salmış olan yeniçeri kabadayılarının sessiz bir şekilde değil de ulu orta yerde öldürmeleri yeniçerilerin gururuna dokunmuştur. Yeniçeriler bu sebeple Alemdâr ve askerlerine kin bağlamıştır.

Saray haklı da Alemdâr'ın devamlı işlerine karışmasından memnun değildi ve Sened-i İttifak'ı ileri sürerek sürekli halde Sultan Mahmud'u Alemdâr Mustafa Paşa'ya karşı tahrik ediyorlardı.

Alemdâr ve yaran işleri yoluna koyduklarını düşünerek zevk ve sefaya dalmaları, rüşvet alır verir hale gelmeleri bu işleri de herkesin önünde yapmaları yokluk içinde olan halkın canını sıkıyordu. İstanbul halkı, Alemdâr'ın onları zorbalardan kurtarmasından çok memnun idi ve bundan sonrası için Alemdâr'dan çok şey bekliyorlardı. Fakat onun da zorbalara gibi davranmaya başlaması büyük hayal kırıklığına yol açmıştı. Hatta bu sırada yaşanan bir olay Alemdâr'ın askerlerinin, ona karşı güvenlerini yitirmesine sebep olmuştur. Sürülmek istemeyen Sabık Anadolu Kadısı Hafid Efendi, Alemdâr Mustafa Paşa'ya Kamertab adlı bir cariye vererek sürülmeden kurtulmuş ve bu cariye aracılığıyla da Alemdâr'ı divan görüşmelerine silahsız çıkartarak onu küçük düşürmeye çalışmıştır. Hafid Efendi'nin planı tutmuş ve Alemdâr divana silahsız çıkmıştır. Alemdâr'ın bu şekilde divana geldiğini gören adamları çok şaşırılmışlar ve onun bu tavrını onun erkeliğine ve mertliğine sığdıramamışlardı. Çünkü o devirde sadece kadınların silahsız olarak gezebileceği düşünülmekteydi.

Lamartine, Alemdâr'a karşı oluşan muhalefetin Ramazan ayı dolayısıyla daha da arttığını söyledikten sonra şunlardan bahsediyor. Bütün İstanbul halkı camilerde toplanarak ibadetle ve dini sohbetlerle meşgul iken bu sohbetlerde bazen Alemdâr hakkında bazı söylentilerde kulaktan kulağa yayılmaktaydı. Bu söylentilerde Alemdâr Mustafa Paşa'nın Hıristiyan bir kimse ve Kabakçı Mustafa tarafından ortadan kaldırılan

Sultan Selim'in vezirlerinden bile bin kat daha kötü biri olduğu, biran evvel ortadan kaldırılması gerektiği konuşuluyordu ¹³⁸.

4.7.2 Alemdâr'ın uyarılara kulak asmaması ve yalnız kalması

Alemdâr ve Rusçuk yaranı işleri yoluna koyduklarını düşünüp zevk ve sefaya daldıklarını yukarıda söylemiştik. Onlar böyle gafil bir durumda iken kendileri için fitne kazanı kaynamaktaydı. Yeniçeriler, Alemdâr ve yaranlıların bir açığını beklemeye başlamışlardır.

O günlerde, Ramazan ayı dolayısıyla Sadrazamların kapıkulu ocaklarına iftar yemeği vermesi adet olması sebebiyle Alemdâr Mustafa Paşa, diğer ocakları çağırdığı gibi Sekban Ocağını da iftara çağırmış, Sekban askeri de ilk kez dışarı çıkmıştır. Askerlerin düzenli surette elbiselerini ve nizamlarını gören İstanbul halkının büyük çoğunluğu onlara hayran kalmıştır. Fakat yeniçeriler, onların bu düzenli kıyafetlerle ortada görünmeleri ve herkesin onları beğenmesinden pek hoşlanmışlardır. Çünkü kendileri onların yanında kıyafetleri ve nizamlarıyla sefil ve biçare kalmışlardır. Ayrıca halkın gözünde eski itibarları da artık hemen hemen hiç kalmamıştır. Sekban Ocağının kurulması, yeniçerilerin nizamı için alınan tedbirler ve yeniçeri kabadayılarının uygunsuz şekilde öldürüldükleri için Alemdâr ve yaran hakkında yeniçeri kahvehanelerinde dedikodu yapmışlardır. Yeni çıkan bir söylenti onları daha da galeyana getirmiştir. Bu söylentiye göre bayramdan sonra yeniçeri ocağı tamamen ortadan kalkacaktı. Söylentiden cesaret alan yeniçeriler Babı Ali duvarlarına şu sözleri yazacak kadar ileri gitmişlerdir: “ *Rumeliden geldi bir çitak Bayram ertesi ya kılıç oynayacak ya bıçak* ¹³⁹. ”

Alemdâr Mustafa Paşa'nın yakın çevresinde bulunanlar ve ileriye gören kimseler yaklaşmakta olan tehlikenin farkına varmışlardır. Yeniçerilerin Babı Ali duvarlarına yazdıkları bu sözleri görünce tehlikenin çok yakında olduğunu görmüşler ve Alemdâr Mustafa Paşa'ya “ *işlerin gidişi iyi değil ordunu al Rumeli'ye geç biraz kuvvet topladıktan sonra tekrar İstanbul'a dönersin* ” demişlerdir. Fakat Alemdâr onların

¹³⁸ Lamartine, *Düşerken*, C. VII, s. 1795.

¹³⁹ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2251; Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 154; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 50; Uluçay, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 28.

sözlerine ehemmiyet vermeyerek yeniçeriler hakkında şunları söylemiştir: “ *Bir takım, Manav, leblebici güruhu ne yapabilir* ¹⁴⁰. ”

Alemdâr Mustafa Paşa'nın bu gafil sözleri dolayısıyla Alemdâr'ın bazı adamları kendi başlarının çaresine bakmanın zamanı geldiğini düşünerek harekete geçmişlerdir. Bunlardan biri Köse Kethüda olarak bilinen Ahmet Efendi ve diğeri ise Rusçuk yaranından Mehmet Sait Galip Efendi idi. Alemdâr'ın Kethüdası Ahmet Efendi, Alemdâr ve yaranının gelişen olaylar karşısında vurdumduymaz tavrı sebebiyle Rusçuktaki işlerini bahane ederek Rusçuk'a dönmüştür. Rusçuk yaranından Reisülküttap Mehmet Sait Efendi ise yeniçerilerin devamlı onları takip ettiğinden haberi olduğundan diğeri yarandan uzak duruyor, camide ibadetle meşgul oluyordu. Galip Efendi'nin bu tavrı yeniçeri casusları tarafından da fark ediliyordu. Bunların dışında Sened-i İttifaktan beri İstanbul'da bulunan Serezli İsmail Bey, İstanbul'daki olayların gidişatı beğenmeyerek memleketine dönmüştür ¹⁴¹. Yine bu sıralarda Pazvant oğlunun ölümüyle boşalan Vidin ve çevresini kontrol etmek için Vidin Valisi olarak görevlendirilen İdris Paşa yeniçerilerin kışkırtmasıyla Rusçuk'a saldırmıştır. Bunun öğrenen Alemdâr Mustafa Paşa, mahiyetinin de bulunan askerin büyük bir kısmını Boşnak Ağa ile Rusçuk'a göndermiştir. Yaşanan bu olaylar Alemdâr Mustafa Paşa'nın İstanbul'da yalnız kalmasına yol açmıştır.

4.7.3 Yeniçerilerin harekete geçmesi ve Babı Ali'yi basmaları

Yeniçeriler, daha önce söz ettiğimiz sebeplerden dolayı gizlice bir araya gelerek Alemdâr Mustafa Paşa'yı nasıl öldüreceklerine dair planlar yapmışlar ve Sekban askerinin sayısını daha fazla artmadan harekete geçmek için karar almışlardır. Zaten yukarda söylediğimiz olaylardan dolayı Alemdâr'ın mahiyeti epey azalmıştır. Bundan yararlanmak isteyen yeniçeriler, Kadir gecesi Alemdâr Mustafa Paşa'yı bir suikastla öldürmek istemişlerdir. Kadir geceleri sadrazamlar gelenek olduğu üzere Şeyhülislamın konağında oruç açarlardı. Bu nedenle Kadir gecesi Sadrazam Alemdâr Mustafa Paşa, iftar için Şeyhülislam Esat Efendi'nin konağına gitmiştir. İftardan sonrada Ayasofya'ya teravih namazı için Padişah Sultan Mahmud'un alayına yetişmesi

¹⁴⁰ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. IV, s. 2251; Taluy, *Yurt için Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 50.

¹⁴¹ Efdalüddin Bey, Serezli İsmail Bey'in İstanbul'dan ayrılırken Alemdâr'ın yanına dört yüz süvari bıraktığını ve süvarilerin başbuğuna şunları söylediği ifade ediliyor: “ *Bak ağa bunlarda Ferhat gibi işlerini başa çıkamazlar, ne yolları yol, ne de gidişleri gidiştir. Bizi saldıktan sonra taşrsalar gerektir. Bir derlik çıkarsa koskuna bakmayıp sıyrılıp bizim yana ilgar edesiz.* ” (Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1167).

gerekmekteydi. Alemdâr Mustafa Paşa, kendine hakkında söylenenlere her ne kadar ehemmiyet vermediyse de kendisini koruyan muhafızların sayısını, herhangi bir saldırıya karşı artırmıştı¹⁴². Şeyhülislam Esat Efendi'nin konağından çıkan Alemdâr ve beraberindekiler kalabalığı yarararak Ayasofya'ya doğru harekete geçmiştir. Fakat sadrazamın muhafızları oluşan aşırı kalabalığı dağıtmak için ellerindeki kamçıları kullanmışlardır. Arbede sırasında yaralananlar, yakın çevrede bulunan yeniçeri ve cebeci kahvelerine giderek başlarına geçeni onlara anlatmışlardır. Korumaların kendilerine uyguladığı şiddetten dolayı şikayette bulunmuşlardır¹⁴³. Zaten harekete geçmek üzere olan yeniçeriler, halkın yaşanan bu olaylardan dolayı halkın da kendi yanlarında olduklarını düşünerek planlarını uygulamaya koyulmuşlardır.

Yeniçerilerin ilk planları bir ateş yakıp, yangın var diye bağıracaklar, Sadrazam Alemdâr Mustafa Paşa olay yerine incelemeye geldiğinde de onu vuracaklardı. Yeniçeriler, planları gereğince harekete geçtiler ve tulumalarını alarak, yangın var diye bağırmağa başlamışlardır. Fakat kendisine bir suikast düzenleneceğini anlayan Alemdâr Mustafa Paşa ihtiyatlı davranarak yangın yerlerine gitmemiştir.¹⁴⁴

İlk planlarının işe yaramadığını gören yeniçeriler ikinci planlarını uygulamaya koyulmuşlardır. Hareket etmeden evvel birbirlerini tanımak için “sabah” diye bir parola belirlemişlerdir. Birbirleriyle karşılaştıkları zaman **sabah** mı? diye soracaklar eğer karşıdaki **sabah** diye cevap vermezse onu öldüreceklerdir. Böylece Yeni Kışladan harekete geçerek önce Şehzadebaşına gelmişler ve birçok kişi de bunlara katılmıştır. Bu sırada yeniçerilerin ne yapacaklarını duyan Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa, bunların önüne geçip onları vazgeçirmek için nasihat etmeye başlamıştır. Mustafa Ağayı dinler gibi yapan yeniçeriler, birden bire onun üstüne atılarak zavallıyı oracıkta

¹⁴² Yeniçerilerin dokuzuncu bölüğü, yedinci ve elli altıncı cemaat ortalarından bazı ustalar ve zabıtları bir araya gelerek Alemdâr'ı öldürmek için gizli bir cemiyet kurdular. Bunlar, aralarından Alemdâr Mustafa Paşa'yı ortadan kaldırmak için bir fedai gurubu seçtiler. Bu fedai gurubu Alemdâr'ı gittiği davetlerin birinde öldüreceklerdi. Bunu haber alan Alemdâr Mustafa Paşa, korumalarının Sayısını artırmıştı. (Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1240-1241).

¹⁴³ Şanizade tarihinde, Alemdâr'ın korumaları tarafından yaralananların doğruca yeniçeri ve cebeci ocaklarına gittiklerini ve onlara olanları anlattıktan sonra şunları söylediklerini söylüyor. “ *Bizler ehl-i İslam olup zerrece cürüm ve günahımız yokken bizi böyle darp ve tahrir etmek neden lazım geliyor bir haydut başı geldi, Padişahı hal' ile cebren mühürü hümayunu aldı. Halen şevketli padişahımıza dahi layık olur ubudiyet muamelesi göstermiyor. Hemen bir takım hainlerin sözü ile erkân-ı din ve devlet olan ulema ve ocaklıyı kaldırmak ve fukara ve zuafayı ayaklar altına aldirmek istiyor. Bundan sonra bize yaşamak ne lazım! Elhamdülillah bizler onun yanındaki bir üç hayta güruhundan kat kat ziyadeyiz. Onlarla başa çıkamaz mıyız? Biz ona Müslümanlığımızı ve yeniçeriliğimizi anlatmalıyız.*” (Şanizade Mehmet Ataullah, *Şanizade Tarihi*, C. I, s. 106).

¹⁴⁴ Cabi Ömer Efendi, yeniçerilerin iki kez atası yaktıklarını söylüyor. Birincisin de bir eğerci dükkânını ateşe verdiklerini ve eğerci dükkânının karşısındaki fırıncı dükkânına da suikastçıların yerleşerek Alemdâr'ın gelmesini beklediklerini fakat Alemdâr'ın gelmediğini söylüyor. Bunun üzerine yeniçeriler ikinci bir ateş yakmışlar fakat bu ateşi de Ağa kapısı neferlerinin söndürdüğünü söylüyor. (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, s. 269-270).

öldürmüşlerdir. Buradan Alay köşkü tarafına giderek, Sadaret Kethüdası dairesini yakmışlar ve etrafa ateş etmişlerdir. Kurşun seslerini duyarak ne olduğunu anlamaya çalışan Sekban askerleri de Yeniçeriler tarafından tek tek vurulmaya başlanmıştır.

Yeniçeriler Alemdâr'ın bulunduğu konağı ateşe vermişlerdir. Haremlik dairesinde bulunan Alemdâr Mustafa Paşa, yanındakilerle birlikte selamlığa geçmek istemiş ise de ateş her tarafı sarmış olduğundan orada kalmak zorunda kalmıştır. Bu sırada Sekban askerlerini uyarmak ve hepsini bir araya toplamak için davullar çaldırmaya başlanmıştır. Fakat daha önce böyle durumlarda ne yapacakları, davul çalındığında bir yerde toplanmaları, sekban askerlerine söylenmediğinden sekbanlar kurbanlık koyun gibi işin sonu beklemişlerdir. Alemdâr Mustafa Paşa, daha önce uyarılara kulak verip sekban askerlerini kilit noktalara yerleştirseydi ve bir birleriyle bağlantılarını sağlasaydı, bu dağınık yeniçeri güruhunu belki durdurabilirdi. Fakat Alemdâr, bunların hiç birini yapmayarak, yeniçerilerin kendisini kısıvrak yakalamalarına imkân vermiştir. Alemdâr sıkıştırılmış halde beklerken yeniçerilere karşı azda olsa direnen sekbanların direncini kırmak isteyen yeniçeriler şu yalanı uydurmuşlardır : “ *Bizim işimiz ancak ocağımızın düşmanı olan vezir ile olup onun işi tamam oldu. Sizler başımızla bir arkadaşlarımız ve tariki Bektaşi'ye de yoldaşlarımızınız. Kışlalara buyurun müsterih olun*” ¹⁴⁵. Bu sözlere inanan sekbanların bir kısmı onlara katılmış bir kısmı da memleketlerine doğru hareket etmişlerdir.

Alemdâr'ın yanında bulunan askerler, kendilerini kuşatan yeniçerileri yararak dışarı çıkmayı teklif etmişlerdir. Fakat Alemdâr Mustafa Paşa kendisine yardım geleceğinden o kadar emin olduğu için bu teklifi ret etmiştir ¹⁴⁶. Ancak beklediği

¹⁴⁵ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. V s. 2253-2254; *Uzunçarşılı, Meşhur Rumeli Ayanları*, s. 157; Efdalüddin Bey, *Alemdâr Mustafa Paşa*, S. 13-18 s. 1308.

¹⁴⁶ Arapyan gelişen olayları diğer kaynakların aksine şöyle anlatıyor. Sadrazam, birden bire çıkan ve gittikçe büyüyen kapının bir tarafını da tutuşturan bu yangını görür görmez, acele, askerlerin yattığı tarafa gitti ve yüksek, kuvvetli bir sesle onlara: “ *Haydi, yiğit silah arkadaşlarım, hep geliniz, hepiniz hazır olunuz. Bütün fenalıklara karşı bazunuzu, kuvvetinizi, gösterecek o acı gün geldi. Sonuna kadar dayanalım. Etrafımızı ateş sardı. Çabuk olunuz, dışarı çıkalım. Birdenbire önümüze çıkan bu tehlikeye karşı koyalım. Düşmanların karma karışık sürüsünü dağıtarak, kılıçtan geçirerek, kendimizi kurtaralım. Onların kalabalığından katiyen korkmayınız. Az olmanıza bakarak çekinmeyiniz. Adetçe az olsak bile hepimiz yiğit oğlu yiğitleriz. Onlar gibi bayağı, terbiye görmemiş, cesaretsiz değiliz. Küçüklüğümüzden beri silah taşımaya alışık değil miyiz? Daima bizden çok onlara karşı dövüşmedik mi? Daima galip daima şerefli, şanlı görüldük, düşmanlarımızı kılıçtan geçirdik, kargaya karşı kartal gibi her zaman onları kaçırdık, darma dağınık ettik. Hiçbir zaman kollarımız kuvvet ve kudretini bırakmadı, kahramanlığımız bizi terk etmedi. Bizi saran düşmanların yüreğinde daha müthiş bir korku var. Çünkü bize, kılıçla değil de ateşle taarruz ediyorlar, bizi böyle korkutmak istiyorlar. Fakat bu ateş, içimizdeki mertlik duygularını azaltamaz. Bilakis düşmandan bu alçaklığın intikamını almak için, bizi daha çok tahrik ve teşvik eder.” Askerlerini bu sözleriyle teşvik ederken, bir taraftan da ateş, büyük bir şiddetle artıyor, etrafı sarıyor, kesif bir duman kendilerini boğuyordu. Askerler, yangının şiddetinden dolayı kendileri için artık paşalarını kurtarmak ve ona yanaşmak kabil olmadığını*

yardımın gelmediğini gören Alemdâr, yanında bulunanlarla beraber harem dairesinde bulunan kuleyi çekilmiştir. Daha önce bu kule paşa tarafından tamir ettirmiş ve bir mahzen yaptırmıştır. Alemdâr Mustafa Paşa ve yanındakiler mahzene geçerek ateş etmeye başlamıştır. Bu sırada yeniçeriler, bir taraftan yakmış oldukları yangının başka yerlere sirayet etmesini engellerken, bir taraftan da Alemdâr'ın yerini belirlemeye çalışıyorlardı. Yeniçeriler, yangından eşya çıkarmak bahanesiyle de Babı âli'deki değerli eşyaları yağmalamaya başlamışlar, yangından kaçan iyi giyimli kimselerden içlerinden şüphelendiklerini öldürmüşlerdir. Bu işlerle meşgul iken üzerlerine atılan kurşunlarla arkadaşlarından ölenler olunca, kurşunların nerden geldiğini araştırmaya başlamışlardır. Ateşin Alemdâr'ın saklandığı mahzenden geldiğini fark ederek oraya taciz ateşi açmışlardır. Ancak mahzenden atılan kurşunlara engel olamayacaklarını anlayınca, mahzenin arkasından dolanarak kubbeyi kazma ve kürek ile delmek için harekete geçmişlerdir.

Yeniçerilerin kazma ve kürek seslerini duyan Alemdâr Mustafa Paşa, başına gelecekleri anladığından dışarıdakilere seslenmiş, çağrıya gelen usta ve baş karakullukçudan yanındakilerin öldürülmeyeceklerine dair söz alarak onlara teslim etmiştir. Alemdâr Mustafa Paşa'nın yanında baş kadını ve harem ağası kalmıştır ¹⁴⁷. Alemdâr, yanındakileri dışarıdakilere teslim ettikten sonra bir süre daha kurşun atmaya devam etmiştir. Fakat yeniçeriler mahzenin damını delmeye devam etmesi üzerine tekrar dışarı seslenerek nefislerine bir zarar gelmemek şartıyla teslim olacağını ifade etmiştir. Ancak sadece kendisinin bağlı bulunduğu kırk ikinci bölük odabaşı ile ustasına teslim olacağını söylemiştir. Bunu duyan yeniçeriler memnuniyetle istenilen kişileri Alemdâr'ın karşısına çıkarmışlardır. Alemdâr:

“ Bre devlet haini filanlar, ben mukaddema sizin ocağınıza suikast edecek olsaydım şimdiye kadar külliye mahv edemez miydim zannedersiniz. Lakin siz kendi ihtilaliniz sebebiyle devlet-i aliyyeyi harap edecek oldunuz. Hiçbir

gördüler. Bundan sonra yiğitlik zamanının geçtiğini söyleyerek kendi başlarını kurtarmak çareleri aramaya düştüler. Karşılarındakileri kılıç ve tüfekle dağıtarak kendilerine yol açtılar. (Arıpaşyan, *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa*, s. 17-18).

¹⁴⁷ Ali Seydi, geçen olayları şöyle anlatıyor. Alemdâr yanındakileri teslim ettikten sonra yanında üç kişi kalmıştı. Bu üç kişi, Baş kadın, hadım ağası ve on sekiz yaşında bir cariye idi. Alemdâr Mustafa Paşa bu üç kişiye dönerek şöyle demiştir: “ Ben bu rezillere teslim-i nefis etmek zilletini hiçbir vakit kabul etmem. Maksadım bir müddet daha yalnız başıma şu hazileye karşı mukavele eyledikten ve son derece aciz kaldıktan sonra dairenin alt katındaki cephaneyi ateşleyerek itlaf-ı nefis etmektir. Deyince : ” *Baş kadın harem ağasıyla hem-i avaz olarak: Paşa Paşa! Bizi kadın ve hadım diye tahkir etme. Senin nazarında ehemmiyeti olmayan hayatın bizim nazarımızda da hiçbir kıymeti yoktur. Sadakatimizi ispat edeceğiz ve senden ayrılmayacağız lakin şu kızcağızı bu ahd ve meşakkatimize şahit olmak üzere buradan çıksın*” dediler. Cariye, şimdilik kimseye bir şey söylememek şartıyla dışarı çıkarıldı. Böylece içerde üç kişi kalmıştı. (Seydi, *Alemdâr Mustafa Paşa*, s. 70-71).

türlü söz kabul ettiğiniz cümleye malum iken ben sizin ocağınızı ihya ve sizi islahaya say eyledim. Hususen sizin kışlanıza yaptırırım. Size bunca ihsan eyledim şimdi siz bana muavenet ve sairilere muhalefet edecek iken onlarla ittihad edip bana hıyanet edersiniz. Sizin gibi falanların ahbine itimat edip kendimi size teslim ile kıyamete kadar taan ve deşnami kabul eder miyim ve hüsnü ve hasini gayret ve şecaatten avrat gibi kendim mehlike-i cinayete ihtiyarım ile çıkıp gidermeyim zannedersiniz bre filanlar¹⁴⁸ ...”

demiş ve epey sövdükten sonra kırk ikici bölüğün odabaşı ile ustabaşını birer kurşun atarak oracıkta öldürerek, onların çevresinde bulunan diğer yeniçerilerden bir kaçını daha düşürmüştür. Bunun üzerine oradaki kalabalık hemen dağılmıştır.

Alemdâr o gecenin seherinden ikindiye kadar ateş etmeye devam etmiştir. Fakat hem beklediği yardımın gelmemesi hem de mahzenin kubbesindeki kazma kürek seslerinin yaklaşması Alemdâr Mustafa’ya başka çare bırakmamıştır. Sonunda Alemdâr Mustafa Paşa, mahzende bulunan barut fiçilerini ateşleyerek bulunduğu yeri havaya uçurmuş, kubbede bulunan yüzlerce yeniçeri de patlamayla beraber havaya uçarak ölmüştür.

4.7.4 Alemdâr’ın cesedinin bulunması

Patlamadan sonra yeniçerilerin yakmış oldukları yangın daha alevlenmiş olduğu için kimse mahzenin etrafına yaklaşmamıştır. Yeniçeriler arasında da Alemdâr Mustafa Paşa’nın mahzende bulunan bir gizli geçitten kaçtığı ve Rumeli’den sekban askeriyle beraber İstanbul’a gelip yeniçeri ocağını kaldıracığı hakkında söylentiler kulaktan kulağa yayılmaya başlamıştır. Ancak iki gün sonra yangın sönmeye yüz tutarken altın ve mücevher aramak amacıyla etrafı arayan yağmacılar, bir demir kapı onu açtıktan sonra tekrar bir demir daha bulmuşlardır. Bu kapının açılmasıyla üç tane ceset ortaya çıkmıştır. Bu üç kişi Alemdâr Mustafa Paşa, Baş Kadının ve Harem Ağasından başka kimse değildi. Cesetler hiç bozulmadan durmaktaydı. Muhtemelen dumandan zehirlenerek ölmüşlerdi¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Şanizade Mehmet Ataullah, *Şanizade Tarihi*, C. I, s. 113-114.

¹⁴⁹ Oğulokyan, diğer kaynakların aksine Alemdâr Mustafa Paşa’nın dumandan zehirlenerek değil de patlama sırasında üzerine düşen bir taş sebebiyle öldüğünü söylüyor. (Oğulokyan *1806-1810 İsyamları*, s. 40)

Alemdâr'ın cesedini bulan yeniçeriler çok sevinmişler, boynunda bulunan mührü hümayunu alarak saraya göndermişlerdir. Alemdâr Mustafa Paşa'nın cesedine ip takarak At meydanına kadar sürüklettiler. Yolda cesede akla hayale gelmeyecek hakaretlerde bulundular¹⁵⁰. Alemdâr'ın cesedi buradaki ağaca asılarak üç gün boyunca burada beklettiler.. Daha sonra cesed buradan alınarak Yedikule'de bir hendeğe bırakılmıştır. Tahsin Efendi'nin cesedi de Alemdâr Mustafa Paşa'nın cesedinin yanına atılmıştır. Kimse bu cesetlere yeniçerilerin korkusundan yaklaşmamış, onları toprağa gömememiştir. Fakat Alemdâr'ın vefakâr adamlarından bir kaçı gece gizlice Alemdâr ve Tahsin Efendi'nin cesedini defnetmişlerdir.

Alemdâr Mustafa Paşa ve Tahsin Efendi'nin cesetleri, ancak yeniçeriler Sultan Mahmud tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra, Sadrazam Benderli Mehmet Paşa'nın emriyle Yedikule'nin surlarının yanına defnedilerek mezar taşları konulmuştur. Meşrutiyetin ilan edilmesinden kısa bir süre sonra da Yedikule surlarına defnedilen Alemdâr ve Defterdar Tahsin Efendi'nin kemikleri tren hattına tesadüf etmesi sebebiyle Tarih-i Osmanî Encümeni'nin teşebbüsüyle Zeynep Sultan Camii bahçesine defnedilmiştir. Alemdâr Mustafa Paşa'nın vatan için kendi canını feda ettiği söylenerek şehit kabul edilmesi istenmiştir¹⁵¹.

4.7.5 Rusçuk yaranının sonu

Bir kısım yeniçeriler Babı Ali'de Alemdâr ile meşgul olurken bir kısmı da Rusçuk yaranının konaklarına baskın düzenlemişlerdir.

¹⁵⁰ Arapyan Alemdâr Mustafa Paşa'nın cesedinin yeniçeriler tarafından bulunmasını ve gelişen olayları şöyle anlatıyor: “*Düşmanlar, Sadr-ı azamın(Alemdâr Mustafa Paşa) iyice öldüğünü bilmediklerinden, onu mahzenin enkazı arsında aramaya başladılar. Cesedi bir türlü bulunamıyordu. Bu sebeple müthiş bir korkuya uğradılar. Kendisinin gizli bir yoldan kaçmış olmasından ve şimdi hayatta bulunmasından şüpheleniyorlardı. Üç gün, müzakere ve müşavereleri bir tarafa bırakarak o yeri alt üst ettiler. Nihayet birden bire cesedi enkaz altında hiç bozulmamış, sapa sağlam bir halde buldular. Mührü hümayunda üstünde idi. Sonsuz bir sevinç duydular. Hepsi cesedin yanına birikti. Ayaklarında ip bağladılar. Ermenileri ve Rumları çağırarak onu At meydanına kadar sürüttüler. Kendileri de hakaretler ederek arkasından gittiler. Önde gidenler : “ Savulun, haydi, açılın, çabuk, hazır olun, işte Sadr-ı azam Mustafa geliyor” diye bağıryorlardı. Bu gibi maskaralıklarla, rezilane sözler, gürültülerle yola çıktılar ve nihayet At meydanına geldiler. Vahşiyane bağrışmalar, gürültüler, hayhuylarla, Sadr-ı azamın cesedini, iki ağaca baş aşağı astılar. Karga sürüsü gibi toplanmış bu nankör asiler tekrar rezilce hareketlere başladılar, daha ileri gelenleri de ağzına pislikler dolduruyor ve Hindistan'dan gelen güzel kokulu tütsüler yerine, önüne pislik yığarak onu tütsülüyorlardı. Bazıları da önünde divana bulunuyorlarmış gibi eğiliyorlar, bir kısmı, bu elim vaziyete acıyor mırıldanıyor, yine bazıları da korku içinde karşısında el pençe divan duruyorlardı. Kimisi de sopa, değnek ve kürekle cesedine vurarak “ ne için bize cevap vermiyorsun bakmıyorsun” diyor, bir kısmı da lahana koçanları ile eğleniyorlardı. Bu suretle, birçok nümayişler, tahrikler altında üç gün asılı kaldıktan sonra, yeni yeni rezaletlerle, tahriklerle, cesedi yerinden indirdiler. İlk defa yaptıkları gibi şehrin çamurlarında yuvarlatarak, kaldırımların taşlarında çarpıtılarak cesette, insan çehresi bırakmadılar ve şehirden Edirne kapısı haricine çıkartarak şehrin iki suru arasına, leş yiyen kuşlara yem olsun diye açıkta ve defnedilmemiş bir halde bıraktılar.” (Arapyan, Rusçuk Ayamı Mustafa Paşa, s. 17–18).*

¹⁵¹ BOA. D.H.İ.D, 33/19.

Olayları duyan defterdar Tahsin Efendi, Sadaret Kethüdası Mustafa Refik Efendi'nin konağına gitmiştir. Refik Efendi'nin amacı yeniçeriler ile savaşmayarak kendisini ve konağını kurtarmaktı. Fakat Tahsin Efendi konağına gelen yeniçerilere kurşun atmış ve böylece çatışmayı başlatmıştır. Bu küçük çatışma da yeniçeriler, yaranın yanında bulunan Sekban askerlerine fazla direnemediler. Konakta büyük bir direniş başlatıldığı için yaklaşan yeniçeriler birer birer öldürülmüştür. Yeniçeriler, bu şekilde çatışarak bir şey elde edemeyeceklerini anlayınca bir top getirerek konağın kapısını kırmışlar ve içeri girmişlerdir. Olaylar bu kerteğe gelince, Refik Efendi dışarı seslenerek teslim olacaklarını bildirmiştir. Fakat Tahsin Efendi, içeri gelenlerden bir kaçını vurması üzerine tekrar küçük bir çatışma çıkmıştır. Çatışmadan sonra iki yaran da kısıkvrak yakalanmış Refik Efendi oracıkta katledilirken Tahsin Efendi bir süre etrafta sürüldükten sonra parça parça edilerek öldürülmüş, 16 Kasım 1808'de cesedinden arta kalanlar Alemdâr'ın cesedinin yanına atılmıştır.

Rusçuk yaranından Reisülküttap Mehmet Sait Galip Efendi daha önce Kabakçı isyanı sırasında canını kurtarmayı bildiği gibi bu isyandan da canını kurtarmayı bilmiştir. Konağını korumak için gelen sekbanları başından savmış ve kendisini yoklamaya gelen yeniçerilere çeşitli ikramlarda bulunarak onların gönüllerini hoş etmiş ve bu şekilde gelen yeniçeriler geri gitmişlerdir. Fakat Alemdâr'ın cesedinin bulunmasından sonra Kandıralı Mehmet isyanı tekrar canlandırıp Galip Efendi'yi öldürmek istediye de ulema bu işe mani olmuştur. Böylece Galip Efendi üçüncü kez canını kurtarmayı başarmıştır.

Diğer Rusçuk yaranından Behiç Efendi bir süre gizlendikten sonra Rumeli'ye kaçmıştır. Fakat kısa bir süre sonra yakalanarak 9 Mayıs 1809 yılında öldürülmüştür. Rusçuk yaranının sonuncusu olan Kaptan-ı Derya Ramiz Paşa, Sultan Mahmud'un emriyle birkaç gün sarayı müdafaa etmiştir. Fakat isyanın tekrar patlamasıyla Rumeli'ye geçmiş oradan da Rusya'ya kaçmıştır. Ramiz Paşa üç beş yıl Rusya'da kaldıktan sonra Rusçuk'a geri dönmüş, 11 Nisan 1813 yılında öldürülmüştür¹⁵².

¹⁵² Cevdet Paşa, Ramiz Paşa eğer isyan ilk başladığında Alemdâr Mustafa Paşanın yanına gitseydi, Alemdâr'ın hayatta olacağını ve böylece isyanın kısa sürede bastırabileceğini söylüyor. (Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. V, s. 2256).

SONUÇ

Çalışmamızda, Alemdâr Mustafa Paşa'nın hayatını ve faaliyetlerini anlatmaya çalıştık. Alemdâr Mustafa Paşa, yeniçerilerin Kırkikindi Bölüğüne mensuptu. Yeniçeriler, Genç Osman'dan beri askeri alanda yapılan her türlü yeniliğe çok farklı anlamlar yüklüyorlardı. Bu sebeple Alemdâr'ın Sultan Selim'in Nizam-ı Cedid askerine kuşku ile bakması da çok doğaldı. Alemdâr, Nizam-ı Cedid düşmanlığının ilk emarelerini Edirne vakasında göstererek buraya diğer Rumeli ayanları gibi o da Dağdeviren Oğluna, Kadı Abdurrahman Paşa'ya karşı asker göndermiştir. Alemdâr Mustafa Paşa'nın bu düşmanca tutumu yetiştiği ortam sebebiyle doğaldı. Ancak doğal olmayan Alemdâr'ın nasıl olup da Sultan Selim ve Nizam'ı Cedidçi olduğuydu. Alemdâr'ın bu değişimi hizmetinde bulunduğu Rumeli ayanlarının en büyüğü olan Tirsinikli İsmail'in ölmesiyle başlamıştır. Tirsinikli'nin ölümü ile Alemdâr Mustafa, Rusçuk ayanı olmuştur. Fakat İstanbul hükümeti, Alemdâr Mustafa Paşa'nın bir oldubittiyle Rusçuk Ayanı olmasını pek razı olmamıştı. Bunun farkında olan Alemdâr, Efendisi olan Tirsinikli İsmail'in yolundan gitmeyerek merkeze gelen emirlere uyararak onlara iyi görünmeye çalışmıştır. Alemdâr yapmış olduğu uygulamalarla da gerçekten III. Selim'in güvenini kazanmayı başarmıştır. Alemdâr'ın böyle hızlı bir şekilde değişmesinde etken olan ikinci sebep ise tarihe Rusçuk yaranı olarak geçen Mustafa Refik, Mehmet Sait Galip, Abdullah Ramiz, Mehmet Tahsin ve Mehmet Emin Efendilerdir. Rusçuk yaranı Kabakçı Mustafa İsyanı sırasında orduda bulunuyorlardı. Bunlar hayatlarını kurtarmak için Alemdâr'a sığınarak, ona III. Selim'i ve amaçlarını açıklamışlar ve böylece Alemdâr'ın Sultan Selim taraftarı olmasını sağlamışlardır.

Rusçuk yaranının Alemdâr'ın III. Selim hakkındaki fikirlerinin değişiminde önemli etkileri olduğunu bir söyledik. Şimdi ise bu konuda daha ayrıntılı bilgiler vermek istiyorum.

Rusçuk yaran, Alemdâr Mustafa Paşa, Mustafa Refik, Mehmet Sait Galip, Abdullah Ramiz, Mehmet Tahsin ve Mehmet Emin Efendilerin bir araya gelmesiyle kurulan gizli bir cemiyettir. Bu cemiyet, Rus seferi için orduda bulunan yaranın, Kabakçı İsyanı sebebiyle canlarını kurtarmak için Alemdâr'a sığınmalarıyla bir araya gelmiştir. Alemdâr'ın yanına gelen yaranlar bir taraftan Kabakçı ve Sultan Mustafa'ya

karşı onu doldururken diğer taraftan da Sultan Selim'in ne kadar büyük bir padişah olduğunu tekrar tahta çıkarılması gerektiğini söyleyerek Alemdâr'ı ikna etmeye çalışıyorlardı. Yaranın sözlerinin etkisiyle Alemdâr Mustafa'da Sultan Selim taraftarı olmuştur. Böylece Alemdâr ve yaran Sultan Selim'i tekrar tahta geçirmek için harekete geçerek İstanbul'a yönelmişlerdir. Fakat Alemdâr ve yanındakiler Sultan Selim'in öldürülmesi üzerine, Sultan Mahmut'u tahta geçirmişlerdir.

II. Mahmut tahta geçtikten sonra Alemdâr Mustafa Paşa sadrazam olurken diğer yaran önemli mevkilere gelmişlerdir. Alemdâr'ın sadrazam olduktan sonra en büyük eseri Sened-i ittifaktır. Tımar sisteminin bozulmasıyla birlikte merkezden uzak eyaletlerde “**ayan**” adı verilen yerel güçler ortaya çıkmıştır. İlk başlarda devlete bağlı olan bu ayanlar zamanla merkezden uzak olmaları sebebiyle kendi başlarına hareket eder hale geldiler. Hatta merkezi hükümet tarafından eyaletlere gönderilen valileri eyaletin merkezine sokmamaya başladılar. Bunun yanında birbirleriyle mücadele ederek yönetimleri altındaki halkın ve o çevrenin zarar görmesine neden oluyorlardı. Zarar gören zavallı halk, ayanları İstanbul'a şikâyet ediyor, fakat İstanbul'un sözünün saray dışında hiçbir yerde geçmemesi, hükümetin, ayanlara karşı elini kolunu bağlıyor, bu durumdan faydalanan ayanlarda daha ileri gidiyorlardı. Alemdâr Mustafa Paşa, sadrazam olur olmaz ilk olarak ayan meselesine el attı. Alemdâr, İstanbul hükümetinin bu sorun karşısında ne kadar aciz olduğunu görmüş hem hükümet hem de ayanlar için bir ortak nokta bulmak amacıyla Anadolu ve Rumeli'deki ayanları İstanbul'a çağırmıştır. Daveti kabul eden ayanlarla bir araya gelen Alemdâr, onlara uzun bir konuşma yapmış ve bu uzun konuşmasının sonunda bir ittifak metni ortaya çıkarmıştır. Tarihe Sened-i ittifak olarak geçen bu metne göre;

Padişah, ayanların kendi bölgelerindeki egemenliklerini tanıyacak, onları suçsuz yere cezalandırmayacaktı. Ayanlar ise padişah ve onun mutlak vekili olan sadrazamın emirlerini dinleyecekler, kanun ve hükümlere göre hareket edecekler, yönetimleri altındaki halka zulüm yapmayacaklardı. Bu metni kimi tarihçiler meşrutiyetin başlangıcı olarak görmüşlerdir. Onlara göre padişahın kendisi iradesi dışında bir gücü ilk kez kabul etmesi bu fikrin delili idi. Kimi tarihçiler ise bu metni İngiliz Magna Carta'sına benzetmişlerdir. Yine kendilerinin yapmış oldukları tahlillerde Osmanlı ve İngiliz devlet ve toplum yapısının bir birinden çok farklı olduğunu dile getirerek bu metnin Magna Carta'dan çok uzak olduğunu belirtmişlerdir. Bana göre sorulması

gereken, iyi bir amaç için hazırlanan ve imzalanan böyle bir metnin niçin bu kadar kısa süre de tarih sahnesinden silindiğidir. Bu sorunun cevabı çok açıktır. Senedi imzalayan Padişah bu senedin kendi egemenliğine dokunduğunu düşünürken; ayanlar ise İstanbul hükümetinin yeni bir oyunu olduğunu düşünmüşler ve bu sebeple İstanbul'a gelen onca ayandan sadece dört kişi bu senedi imzalamıştır. Alemdâr Mustafa Paşa'nın bütün iyi niyetiyle hazırladığı bu senet güvensizlik ve hoşnutsuzluk ortamı nedeniyle yürürlüğe girmeden tarihte uygulanamayan sözleşmeler arasın girmiştir.

Peki, Sultan Selim, IV. Mustafa'nın katillerinden kurtulsaydı neler olabilirdi? Şu şekilde yorumlar yapabiliriz. Sultan Selim, on sekiz yıllık saltanatı boyunca sahip olmak istediği fakat bir türlü sahip olamadığı yenilikçi kadroyu elde edebilecek, böylece Sultan Selim, şehzadelik döneminden beri düşündüğü yenilikleri gerçekleştirebilecekti. Böylece Avrupa'nın gerisinde kalan Osmanlı Devleti onunla aynı seviyede olabilecekti. Ancak bunun tam terside olabilirdi. Mesela Sultan Selim, IV. Mustafa'nın zorbarın tahakkümü altında kaldığı gibi Alemdâr ve yaranın tahakkümünde kalabilirdi. Tabi bunları hiçbir zaman bilemeyiz. Bununla birlikte bilmemiz gereken tarihte belkiler veya keşkeler yoktur; belgeler ve gerçekler vardır.

KAYNAKÇA**ARŞİV BELGELERİ**

HH, 253/ 14401A, 55/ 2526, 63/ 2771, 56/ 2580, 1324/53523, 1362/5372, 1364/53903, 1357/53186, 1362/53758, 481/23559, 746/35242

DH. İD, 33/19

C.S.M, 9A/470

KİTAP VE MAKALELER

Abdurrahman Şeref; *Tarih-i Devlet-i Osmaniye*, C. 2, Karabet Matbaası, İstanbul 1318.

ALBAYRAK, Hüseyin; *Tarih İçinde Trabzon Valileri (1461-2007)*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Yayınları, Trabzon 2008.

Tayyar-zade Ahmet Ata; *Tarih-i Ata*, C. III.

Şanizade Mehmet Ataullah; *Şanizade Tarihi*, C. I.

ALTINAY, Ahmet Refik; *Kabakçı Mustafa*, Haz: Enfel DOĞAN, Heyamola Yayınları, İstanbul 2005.

AKÇURA, Yusuf; *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. asırlarda)* TTK, Ankara 1940.

AKŞİN, Sina; *Zirveden Çöküşe Osmanlı Tarihi, (1600–1908)*, C. 2, Milliyet Gazetesi, İstanbul 2005.

Kalost Arapyan; *Rusçuk Ayanı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Kahramanlıkları (Ermeniceden Çev. Esat URAS*, TTK, Ankara 1943.

ARMAOĞLU, Fahri; *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)*, TTK, Ankara 1997.

BAYDAR, Mustafa; *Kabakçı Mustafa İsyanı, Milli Tesânüt Birliği*, İstanbul 1954.

Ebu Bekir Efendi; *Vaka-i Cedid*, Baskıyı haz: Yavuz Senemoğlu, Tercüman 1001 Temel Eserler.

BERKES, Niyazi; *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1973.

BEYDİLLİ, Kemal – İlhan ŞAHİN; *Mahmud Raif Efendi Ve Nizam-ı Cedid’e Dair Eseri*, TTK, Ankara 2001.

Cabi Ömer Efendi; *Cabi Tarihi*, Haz. Mehmet Ali Beyhan, TTK, Ankara 2003.

Cevdet Paşa Ahmet; *Tarih-i Cevdet*, C. IV, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1993.

....., *Tarih-i Cevdet*, C. V, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1993.

ÇATALTEPE, Sipahi; *19. Yüzyıl Başlarında Avrupa Dengesi ve Nizam-ı Cedid Ordusu*, Göçebe Yayınları, İstanbul 1997.

DANIŞMENT, İ. Hami; *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. 5, Türkiye Yayınları, İstanbul 1972,

DOĞAN, Bayram; *Necip Efendi Tarihi*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.

DERİN, Fahri Ç; “*Tüfenkçibaşı Arif Efendi Tarihçesi*”, Belleten C. XXXVIII. No: 151, Temmuz 1974.

Efdalüddin Bey; *Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası, Alemdâr Mustafa Paşa Maddesi*, S. 7-12/ 13-18.

HALAÇOĞLU, Yusuf; *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilat ve Sosyal Yapı*, TTK, Ankara 1998.

J. SHAW, Stanford-Ezel Kural Shaw; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C. II, Çev. Mehmet HARMANCI, E Yayınları, İstanbul 2006.

KARAL, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789–1856)*, C. V, TTK, Ankara 1999.

....., *Selim III’ ün Hattı Hümayunları (Nizam-ı Cedid 1789- 1807)* TTK, Ankara 1946.

KILIÇ, Musa; *Kabakçı Mustafa İsyanı*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

LAMARTİNE, Alphonse de; *Düşerken (Türkiye tarihi)* Haz. M. R. ÜZMEN, C. VII, Tercüman 1001 Temel Eser.

Lorga, Nicolae, *Osmanlı Tarihi, (1774–1912) C. V*, Çev. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara 1948.

Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, C. III-IV, Sadeleştiren, notlar ve açıklamalar ekleyen: Prof Dr. Neşet ÇAĞATAY, TTK, Ankara 1992.

OĞULUKYAN, George Ruznamesi; *1806–1810 isyanları, III. Selim, IV. Mustafa, II Mahmut ve Alemdâr Mustafa Paşa*, Çev. H.D. Andreasyan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1972.

Osmanlı Hanedan; C. XII, Ed. Güler Çiçek, Bilim Ed. Doç. Dr. Kemal Çiçek-Cem Oğuz, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.

ÖZ, Tahsin; *Selim III, Mustafa IV. ve Mahmut II. Zamanlarına Ait Birkaç vesika*, Maarif Vekâleti, Ankara 1941.

ÖZGEN, M. Rasim; *Alemdâr Mustafa Paşa*, Üstünel Yayınevi, İstanbul 1953.

SEYDİ, Ali; *Alemdâr Mustafa Paşa*, Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul 1329.

Süreyya Mehmet; *Sicilli Osmanî Yahut Tezkere-i Meşahşiri Osmaniye C. IV/III*, Yaz. Haz. Orhan Hülagü-Mustafa Ekincikli-Hamdi Savaş, Sebil Yayınları, İstanbul. 1998.

ŞEHSUVAROĞLU, Haluk; *Topkapı Sarayında Tarihi Odalar, III. Selim'in Öldürüldüğü Oda*, Cumhuriyet Gazetesi, 3.05.1953.

ŞEN, Adil; *Selim'in Hayatı ve Dönemindeki Islahat Hareketleri*, Erciyes Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1996.

TALUY, Hayrettin Ziya; *Yurt İçin Alemdâr Mustafa Paşa*, Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara 1945.

ULUÇAY, Ç. Çağatay; *Alemdâr Mustafa Paşa*, Özyürek Yayınevi, İstanbul 1959.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; *Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yılıkoğlu Süleyman Ağalar ve Alemdâr Mustafa Paşa*, Ankara 1942.

....., *Kabakçı Mustafa İsyânına Dair Yazılmış Bir Tarihçe ve Amedci Mustafa Reşid Bey'in İbrahim Paşa'ya Mektubu*, 23-24 sayılı Belleten'den ayrı basım, TTK, Ankara 1942.

Yayla İmamı Tarihi; Baskıyı haz: Yavuz SENEMOĞLU, Tercüman 1001 Temel Eserler.

Yücel, Yaşar-Ali Sevim; *Türkiye Tarihi IV, Osmanlı Dönemi (1730-1861)* TTK, Ankara 1992.

EKLER

EK 1: (http://tr.wikipedia.org/wiki/Alemdâr_Mustafa_Pasa)

Alemdâr Mustafa Paşa (1765–1808)

EK 2: (SENED-İ İTTİFAK)(Türk Anayasa Metinleri (Tanzimat'tan Bugüne Kadar) A. Şeref Gözübüyük, Suna Kili)

17 Şaban 1223 (1808)

Elhamdü lilâihillezi eyyidül İslami biricâlin kaamu alâ sakin vahidu ve ittifak vessalatü vesselamu ala seyyidina Muhammedillezi refea an ümmetihin nifaku veşşikak ve ala alihi ve asnabihillezi içtehidu fi sebilihi bilvifak.

(Amma b'ad) Sebeb-i tahrir-i kitabı meyamin nisab oldur ki cümlelerin velinimeti olan Devlet-i Aliye-yi Osmaniye Saltanat-ı Muhammediye olup baavnî Hazreti Huda ibtidai zuhurunda ila yevmina haza mazhar olduğu fütuh ve galibiyet ve şan u şevket ittihad ve ittifak ve ref-i nefsanîyet ve şikak ile has ıl olduğu vareste-i kayd-ı işaret iken bir müddetten beru iktizai gerdişi çerh-i gerdan ile şiraze-i ecza-i nizam perişan ve vükelai devlet beyninde ve taşra memalik hanedanları meyanında esbab-ı şittadan naşi nefsanîyet ve şikak halatı nümayan olmak mülabesesi ile Saltanat-ı Seniye'nin kuvveti suret-i teşettü te mübeddel ve dahilen ve haricen nüfuzu muhtel ve bu halet bay ü geda ve ala ve edna hakkına yani umumen Millet-i Beyda-i Ahmediye'ye murisi vehn ü hâlel olmağla refte refte ne suret-i kerihîyi müntec olduğu ve bigayri hakkın vaki olan fezayih-i malûlme takribiyle esas-ı saltanat münderis olmak rütbesine vardığı itiraf kerde-i sıgar u kibar olup (fa'tebiru ya ulil ebsar) nass-ı celilüşşanı üzere sevabık-ı muamelattan ahz-ı ibret ve deaimi nizam-ı din ü devleti ika me ve ihya-i kelimettullahilulya niyet-i hayriyesiyle bu teşettütün ittifaka tebdiline ve ol veçhile Devlet-i Aliye'nin kuvveti kamilesi esbabını istihsal ve izhara bezli makderet eylemek uhde-i diyanet ve zimmet-i sadakate mütehattim ve vacib olduğunu cümlemiz derk ü iz'an birle mecalis-i müteahhide

akdolunarak cümlemiz yekvücut ve ittihad ve ittifak ile ihya-i din ü devlete sarif-i vüs'u mehud olup ikmai-i kuvveti ve mevadd-ı saire-i mülkiyeyi müzakere ve zevabıt-ı haseneşini şiraze bendi istişare ettiğimize mebni işbu ittifak şeraitini dahi ber-vech-i ati senede rabt ve tevsik etmişizdir.

Şart-ı evvel:

Şevketlû mehabetlû velinimet-i alem velinimetimiz efendimiz hazretleri kutb-i daire-i devlet ebed müddet olmalarıyla gerek zat-ı şevket simatı mülükanelerine ve gerek teşyid-i bünyan-ı Saltanat-ı Seniyelerine Hazreti Rabbelaleminin lütf u ihsanına istinad ve imdad-ı ruhaniyeti Cenab-ı Risaletpenahiye tevessülen cümlemiz müteahhid ve zamin olup vakten minel evkaat gerek vüzera ve ulema ve rical ve gerek hanedan ve gerek bilcümle ocaklar taraflarından kavlen ve fiilen, sırren ve alenan bir gûna ihanet ve hilaf-ı emr ü rıza tavr u hareket zuhur ederse badettahkik cesaret edenin te'dip ve ibret kılınmasına dahilen ve haricen cümlemiz bilittifak ikdam ve gayret edüp bu maddede müsamaha zuhur ederse anın dahi bilittifak te'dip ve tenkiline ciddi tâm oluna ve bu daire-i ittifaka dahil olmayan bulunur ise cümlemiz ana davacı olup kavlen ve fiilen şart-ı ittihaad riayet eylemesine ve dahil olmasına cümlemiz tarafından cebroluna. Velhasıl Şevketmeab Efendimizin gerek zat-ı humayunlarına ve gerek mülk ve kuvvet-i Saltanat-ı Seniye ve evamir-i aliyelerinin ve merazi-i aliyelerinin muhafazasına ve fesat ve ihanetten vikayesine malen ve bedenen cümlemiz umumen taahhüd ve tekeffül edüp kendülerimiz hayatta oldukça zatlarımız ve hayatta olmadıkça evlad ve hanedanlarımız zamin ola ve bu veçhile cümle hakkında hüsn-ü teveccüh-i Hazreti Padişahi derkar olmağla ifa-yı levazım-ı şükrgozari ve hidmetkariye aleddevam sarf-ı yara-i liyakat kılına.

Şart-ı sâni:

Devlet-i Aliye'nin bekası ve kuvvet ve şevketinin tezayüdü cümlemizin zaf ve hanedanlanmıza mabihilbeka olduğuna binaen cümlemiz beyninde bilmüzakere karar verildiği üzere tezayüd-i kuvvet-i sahanat için Memalik-i Hakaniye'den tahriri tertib olunan asakir ve neferatın mecalis-i müzakeratta verilen nizam mucibince devlet askeri olarak tahrir ve tekmiline ve aleddevam bekasına cümlemiz sayı-i ikdam edüp nizam ve rabitalanna dahilen ve haricen mecmu-i erkan ve hademe ve hanedan ciddi tam eyliyeler ve işbu asakir tertibi maddesini kıvımdinü devlet iç ün ittifak-ı ara ile karar bulmuş olduğuna mebni inkılab-ı zaman ile bu hüsrandır yahut şöyledir böyledir deyü tahrik-i erbab-ı fesad ve has ed ile tagyirini kimesne tecviz eder ve ocaklar tarafından itiraz ve muhalefet olunursa cümlemiz aleddevam davacı olup takbih ve fesh ü tagyirine cesaret değil fethi şefe edeni hain bilüp alelittifak te' dip ve def ü ve ref'ine cümlemiz ikdam ve gayret eyliye ve bu babda birimiz muhalefet eylemiye ve Devlet-i Aliye'nin her ne taraftan olursa olsun düşmeni zuhurunda umumen mukabelesine sür'ati azimet def ü tenkiline sarf-ı makderet etmek esası nizam dan olmağla bu usulün bir vakitte mugayiri hareket vaki olmaya.

Şart-ı salis:

Kıvam ve ferî saltanat cümlemizin akdem-i amali olup bu babda alelittifak gayret eylemeğe müteahhid olduğumuza mebni tezayüd-i kuvvet için teksir-i askere ikdamımız misillu gerek. Beytülmal-i Müslimin'in ve gerek varidat-ı Devlet-i Aliye'nin muhafazasına müteahhid olup mahallerinden tahsil ve tediyesine ve telef ve hasarattan vikayesine ve evamir-i Padişahi'nin infaz ve icrasına ve herkim muhalefet ve adem-i itaat

ederse bilittifak tedibine cümlemiz müteahhid ve mütekeffil olmağla bu usule daima riayet oluna.

Şart-ı râbi:

Devlet-i Aliye'nin ötedenberi usulü nizam ve kanunu kaffei emr ü nehy-i Padişahi hariç ve dahil cümle erkan-ı vükelaya Makamı Vekiilet-i Mutlaka'dan sudur etmek sureti olmağla bad'ezin herkes büyüğünü bilüp vazifesinden hariç umura tasaddi eylemiye. Ve kaffei emr ü nehiy Makam-ı Sadaret-i Uzma'dan sudur eyliyen ve ol emr ü nehiy mahza emr ü nehy-i Padişahi olmağla hilafına kimesne cesaret eylemiye ve her kim umurunda hariç memuriyeti olan maslahattan ziyade aharın memuriyetine tasaddi eder ise cümlemiz davacı olup filan maslahat filanın memuriyeti iken filan zat şu vech ile müdahale etmiş de yu ol memuriyetten ref olunmasına ve taarruzatın alelumum ref'iyle her umur Makam-ı Vekiilet-i Mutlaka'ya arz ü istizan olunarak emr ü rey-i Sadaret penahi üzere hareket olunmağa cümlemizin taahhüdünden başka Makam-ı Sadareti Uzmadan dahi hilaf-ı kanun ve muhilli taahhüd irtikab ve irtişa ve gerek taşraya ve gerek umuru dahiliyeye müteallik Devlet-i Aliye'ye acilen ve acilen muzır olacak sair guna mekarihe ibtidar olunur ise cümlemiz davacı olup bilittifak men'ine ikdam eylemimiz şart ola ve men'ini bana söylediler diye ol vekili mutlak söyleyenlerden birisine azvi müfteriyat ile nefsaniyet eder ise anın dahi men'ine ve muhafazasına cümle tarafından taahhüd olunmağın bunlara dahi daima müraat oluna.

Şart-ı hâmis:

Zati Hümayûn'un ve kuvveti Saltanatın ve nizam-ı devletin muhafazasına cümlemiz kefil ve müteahhid olduğumuz misillu gerek memalik hanedanları vücuhunun Devlet-i Aliye'den ve gerek dahilde olan rical ve erkanı devletin birbirinden emniyeti şart-ı a'zam ve tahsili emniyet

ve itminan dahi cümlenin ittihad ve ittifakıyla birbirlerine kefalet ve zımana mütevakkıf idüğü emri gayri mübhem olmağla daire-i ittifaka dahil olan gerek hanedan ve ayan ve gerek vükela ve rical birbirlerinin zatına ve hanedanına kefil ve zamin ola. Şöyle ki: Hanedanıardan birisinin hilaf-ı şartı ittihad bir hareketi tebeyyün etmedikçe tarafı Devlet-i Aliye'den yahut taşralarda vüzera ve birbirlerinden taarruz ve ihanet ve sui kasid vukua gelir ise uzak ve yakın denilmeyip cümlemiz davacı olarak mütecasir olanın te' dip ve def'ine bilittifak ikdam oluna ve kendüleri hayatta iken kendülerine ve ba'del vefat hanedanlarının beka-ı muhafazasına cümle vükela zamin ve müteahhid olmalarıyla ol hanedanlar dahi zırı idarelerinde olan ayanlara ve vücûha zamin olalar. O makule ayan ve vücûha hanedanlardan birisi tamamen veya vech-i ahar ile nefsaniyet ve bir guna sui kasid etmeyüp eğer hilaf-ı taahhüd ve rıza bir guna cünha ve cinayeti zahir olur ise ba'dettahkik Makam-ı Vekalet-i Mutlakadan bilistizan def ü ref'ine ol hanedan ikdam edüp yerine aharini intihab eyliye. Ve herkes uhdesine muhavvel mahal hududundan hariç bir karış mahalle taarruz ve tasaddi etmeyip her kim tecavüz eder ise uzak ve yakın denilmeyerek cümleten davacı olup meneyliyeler ve mütenebbih olmaz ise bais-i şikaak olanın def ü tenkiline bilittifak ik dam oluna ve cümle vücuh ve hanedanlar ve ayan-ı memalik yekvücud olup alelittifak def'i ihtilal-i şikaka sedd-i nitak eyliyeler. Ve her kim fukaraya zulmü taaddi eder ve şeriatı Mutahhara'nın İcrasına muhalefet eyler ise anın dahi te' dip ve terbiyesine bilittihad sayoluna ve cümle hanedanlar ve ayanlar hakkında bu veçh ile tekeffül olunduğu misillu vükela ve ulema ve rical ve hademe-i Saltanata dahi vakten minel evkaat tahrik ve ifsad ile bir taraftan bir gına ihanet ve sui kasid vukua gelmesine ve te' dibine mucip cünhası cümle indinde gereği gibi taayyün etmedikçe nefsaniyeten tekdir olunmamasına ve zat ve hanedanlarına cümle hanedanın ve vücuh kefil ve müteahhid olmalarıyla

bir vakitte hilafına hareket olunmaya ve eğer hasbelbeşeriye birinin cünhası zuhur eder ise ol cünha cümle indinde ba'dettaayyün Makam-ı Sadaretten töhmetine göre te' dip oluna.

Şart-ı sâdis:

Asitanede ocaklardan ve saireden bir guna fitne ve fesad hadis olur ise bilaistizan cümle hanedanlar Asitaneye vüruda şitap edüp mutecasir olanların ve ol ocağın kaldırılmasına, eğer sınıf ise bu defa bais-i fitne olan Boğaz Kal'ası neferatının kaldırıldığı misillü kendüleri kahr u tenkil ve dirlik es am ileri ref olunmak ve eşhastan ise her ne tabakadan olur ise olsun bittahkik idam kılınmak hususuna cümle hanedan ve vücuh-i memalik müteahhid ve cümlesi olup Asitane'nin emniyetine ve istihsal esbabına kefil olmağla bu rabıta-i kaviyye ne makule esbaba tevakkuf eder ise istihsaline bilittifak ve aleddevam ikdam ve gayret oluna.

Şart-ı sâbi':

Fukara ve reyanın himayet ve siyaneti esas olduğuna nazaran hanedan ve vücuh tarafından zir-i idarelerinde kazaların asayışına ve fukara ve reyanın tekalif-i emrinde hadd-i itidale riayet hususuna dikkat olunma lazimedden olmağın ref-i mezalim ve taaddi ve tekalif hususuna vükela ve memalik hanedanları beyinlerinde bilmüzakere ne veçh ile karar verilir ise anın devam ve istikrarına ve mugayir olarak zulm ü taaddi vukua gelmesine itina oluna. Ve her hanedan yekdiğerinin haline nezaret birle hilaf-ı emr ü rıza ve mugayir-i Şeriat-ı Garra zulmü taaddi eden olur ise salimen anilgaraz Devlet-i Aliyeye ihbar eyleyüp bilittifak men'ine ikdam oluna. Ve işbu şerait-i seb'aya bilmüzakere karar veril üp hilafına hareket olunmamak üzere kasem billah ve ahd birresül vaki olmağla hıfzen lilmevasik işbu sened-i muteber ketbü tenmik olundu. (Femen beddelehu

ba'dema semi' ahu feinnema ismühu alleziyne yubeddilunehu innallahe semi'un alim.)

Zeyl

İşbu sened-i muteberin havi olduğu şeriatı din ü Devlet-i Aliye'nin te'yid ve ihyası emr-i ehemmine esas olup aleddevam düsturül amel tutulması vacib olmağla tebeddülü zaman ve zevat ile tagyiri mümkün olmamak için Makam-ı Sadaret ve Mesned-i Fetvayı bundan böyle teşrif edecek zevat dahi ibtidai nasb ve mesnedlerine kuudlarında bu senedi hatm ü imza edüp harf ve harf icrasına ikdam eyliyeler. Ve hin-i tebeddülde meşgale takibiyle işbu hatm-i sened maddesi tehhür kesbetmemek için gerek Vekaleti Mutlaka gerek Meşihat-ı İslamiyye tebeddül ettiği gibi derakab Beylikçiyi Divanıhümayun bulunanlar asıl senedi kalemden alıp kethuda ve reisülvakt olanlara ihtar birle Vekalet-i Mutlaka yahut Meşihat-ı İslamiye mesanidine kuud eden zevata hatm ü imza ettirmek üzere bu nizam dahi Divanıhümayun Kalemine kayd ile düsturül amel tutula ve işbu senedin iktiza edenlere suretleri verileceğine mebni bir sureti Nezd-i Alii Taçdaride mahfuz olup daimen ve müstemirren icrasına bizzat Şevketmeab Efendimizin nezaret-i seniyeleri şamilola vesselam.

Mühürler

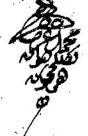
BOA. HH. 746/35242

وہو واصلیہ ساریہ...
 اقصا اولم وھما نایب کبیر لک عالم نظام برہ خلوق امرودنا و معابر نزلت علی ظلم و نفی ابد اولو ابہ سالما عن المعرفی دون
 علیہ المبار یلیوب بالوفاق ضعیف اذام اولم اشبو نزلت سبہ بالماکرہ نزل ویریلاب خاتر حرکت اولما صبر اوزرہ شرم نایب
 و بعد با رسول واقع اظہر حفظا للوفیق اشبو سبہ معتبر کتب و توفیق اولدی قوت برہ بعد ما سمعہ فانما ائمه علی الذیہ بیرونہ اللہ
 سبح علیہم حمد فی واسطہ نرسب ان المعظم سنہ ثلث و عسدرین ثانیین و الف من ہجرت منہ اللہ العزیز

اشبو سبہ معتبر لک حاوی اولدی نزلت دین و دولت علیہ نزلت بعونہ تعالی نایب و اہم ای امرانہ اساس اولوب علی ادرہم سوز
 طوئسی واجب اولیغہ نزل زمان و ذوق ابنہ تعبیری ممکن اولما عن ایچہ مقام صدارت و مستقر نزلت بودک بودک نزلت اولوب
 ذوق دینی ابتدای لقب مستدرین بقدر نزلہ ہوسند فتم و امضا اولوب حرف بحرف ابراسم اقدام اولوب ر حویہ نزلہ و مشغولہ بقریب
 اشبو سبہ سز مادہ ہی نایب کسب انما ملک ایچہ کربن و کائن مطلق و کائن مستقیم اولوب سبہ نزل انڈی کبی در عقب لکلی بدوان ہمارا
 بو نماندر اصل سبہ نزلت اولوب کتھا و زین وقت اولدی اظہار برہ و کائن مطلقہ و بقیہ مستقیم انابوہ سایدینہ بقدر اولوب نزلہ
 فتم و امضا اولوب اولی اوزرہ ہونظام دینی بدوان ہمارا نزلت فتمہ نزلت ہوسند لک طوبیہ لک مستدر لک افضا اولدہ ہوسند لک و بقیہ
 نسی بر صورتی نزلت و خطاب ناجدار بدہ کھنڈ اولوب داغما و ستمرا ابراسنہ بالذات شوکت اب اندر مزلق نظام سبہ لک نایب اولم

المعبر داغما کونہ دری راہ کسب اولدہ النصب علی الوتر حای ہر	المعبر داغما کونہ مخبر و اولی کونہ روم لک حای ہر	المعبر داغما کونہ علا کونہ اولوب قوالی نا طوی حای ہر	المعبر داغما کونہ السعد اللہ ر امر شوران و را حای ہر	المعبر داغما کونہ مخبر داغما کونہ مخبر داغما کونہ حای ہر	المعبر داغما کونہ مخبر داغما کونہ مخبر داغما کونہ حای ہر
و اما من المعبرین مظہری اعای کونہ در کاہ عن حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر
و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر
و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر	و اما من المعبرین مظہری کونہ مظہری کونہ حای ہر

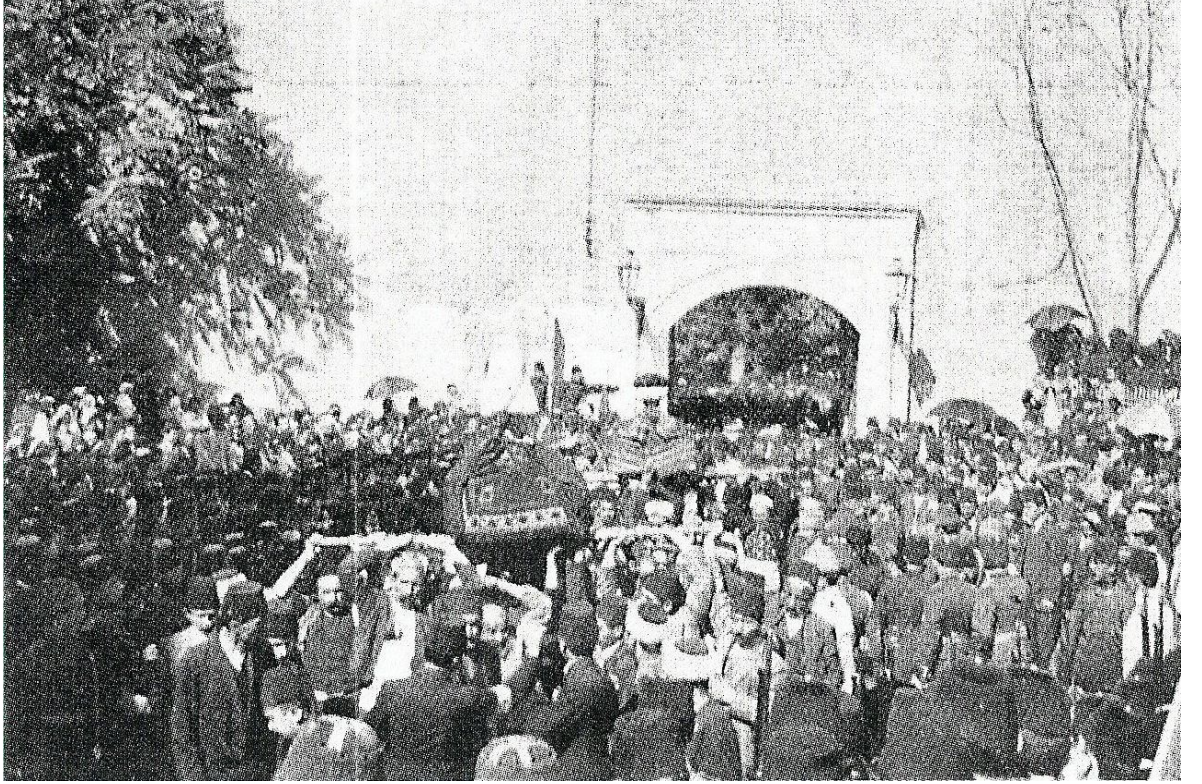
سند نظامہ صورتی کونہ مخوم و معنی اولون
اصطلاح حرف بیچہ و مستدر

EK:3 C.S. 470

Saadetlü mükeremetlü, müveddetlü karındaşı azam sultanım destur Celil-üşşan hazretleri Kabakçı Mustafa'nın idamına ictisar eden Hacı Ali vesair askerin ordu tarafından memur olarak mı yoksa kendiliğiyle mi geldiklerini istilam için taraf-ı âlilerine devletlü sadr-ı cedd-i azam hazretleri tarafına tahrir buyurduğunuz kaimeyi cevap olarak zuhur-u vürûd eden ilk kaimeyi batelhus hakpay-ı hümayuna arz ve takdim buyurduğunuzda bu husus ordu tarafından memuren olduğu malum-u hümayun oldu lakin hala kaleliler gerek ordunun gerek bu tarafından bu vakanın vukuuna emr ve irade yok bildiler ve bundan başka i'na gibi haletler oldu. Şimdi yamaklar böyle olduğu fehm ederler ise gayet fena bir şey olacağı aşikârdır. Ancak her ne kadar ordu tarafından memuren geldiler ise dahi kaleliler bile emir bildiler ve taraf-ı âlilerinden dahi bizim ve efendimizin haberi ve agahı yok cevabı verilmiş olduğundan gelenleri idama mübaşeret ettiler. Ordu tarafından mukaddemce taraf-ı âlilerine işar olunmuş olsa idi bir çare ve tedbiri bulunur idi. Ama böyle habersizce hareket olduğundan bu suret kesb etti. Elhasıl orduy-u hümayun Asitaneye Aliyeye vusulüne kadar bu hususun böyle olduğu ketm ve ihfa buyurmaları münasip zan olunur. İş bu müzekkere ba-emr-i hümayun tahrir olunub taraf-ı eşreflerine irsal olundu her vechhile bu hususun mektum tutulması münasiptir efendim.

کتب معتبره در فقه احوالیه و فقه احوالیه
 فایده مصطلحات اعدیه اجناس این بابی می رسد و در روی طرفین
 گذر لیکن می گذرانی استعلام ایکن طرف عالیه و در روی طرفین
 بود و نیز قائم به بیان اولی ظهور در روی فایده باقی فایده های
 و تقدم بود و نیز در بعضی احوال طرفین مأمور اولی معلوم هایدن اولی
 حال فقه لیدر که احوال در روی و در روی بود و نیز در روی فایده
 و نیز فقه اعانه که هایدن اولی شدی بمافرد بود اولی فهم احوال
 فایده اولی اشکار در ایجاب هر قدر احوال طرفین مأمور کلدیسه
 بلاخر بدیدار طرف عالیه و در روی فایده فایده اشکار اولی
 کلدی اعدیه بدیدار احوال طرفین مأمور کلدیسه فایده احوال
 اولی بر جاره در روی احوال اما بودی خبر چه حرکت اولی فایده
 کب آندی الفاصل احوال هایدن آسانه فایده فایده احوال
 کتب و فقه بود و نیز فایده فایده فایده فایده فایده فایده
 طرف اشرفیه ارسال اشرفیه فایده فایده فایده فایده فایده

EK: 4 (Yaşamları ve yapıtlarıyla Osmanlılar ansiklopedisi)

Mustafa Paşa'nın II. Meşrutiyet sonrasında mezarından çıkarılan kemiklerinin Zeynep Sultan Camii haziresine nakli (Temmuz 1911)

EK: 5 BOA. HH. DH. İD 33/19

Beyoğlu mutasarrıflığı

Dâhiliye Nezareti Celilesine

Arzı-ı abidanemdir.

Bundan yüz bu kadar sene evvel cennet mekan salisen Selim Han salis hazretlerinin devlet ve millet-i Osmaniye'nin duçar olduğu ahvale çare saz olmak üzere Rusçuk'ta toplanub Rusçuk yaranı unvanıyla bi-enam olan erbab-ı hamiyetin tedbir teşvikiyle Alemdâr Mustafa Paşa gibi bir mühim maceseem hakan-ı müşarünileyhi tekrar iclası için Dersaadet'e vürudıyla o sırada zuhur eden vekayi'i müteakib erbab-ı isyan tarafına müşarünileyhin Bab-ı âlide ne suretle şehit edilmiş olduğu malum-ı sami müşarünileyhin kabri şimendifer Yedikule'ye çıkınca oradaki kabristanın kenarında ve şimendifer hattının yanı başında olduğu rivayet olunuyor. Selamet-i vatan uğrunda fedai can etmiş ve tarihimizde pek büyük nam ve şan bırakmış olan öyle bir zata hamiyet-i için şimdiye kadar bir türbe yapılmamış ve hakkında vacip olan ihtiramın icra edilmemiş olmasına teesüfle beraber lehü'l-hamd ve elmine bu gibi tarihimizle iştigal edecek ekabir-i eslafımızın namına ve mekabirine ihya eyleyecek devr-i mamuru idrak ettiğimizden şehit müşarünileyhin hakikaten kabri orada ise üzerine hiç olmazsa ufak bir türbe inşası levazı-ı kadr-şinasdan olur. Zannederim bir de Rumeli şimendiferi yakınında çifte hatta tahvil edilecek müşarünileyhin kabri esna-i inşaatta büstün mahvedilmiş mahzuruda hatıra geldiğinden ve zat-ı samii bu gibi uzmet tarihimize taalluk eden umur-u hayriyeye bezl-i lütuf vemürevvet bildikten müşarünileyhin kabri büsbütün kader izale edilmeden hakkında uhde-i hamiyet-i millete istirhamdan bir türlü kendimi alamadım emr-ü ferman hazreti veliyyülemrindir.

EK:6 BOA. HH. 56/2582

Eflak voyvodası kullarının kaimesidir. Gerek bu kaime de muharrer husus ve gerek diğ er arizasında münderic Yılıkzade maddesi ma'lum-ı hümayunları buyruldu ğ u üzere nezd-i abidanemde bundan akdemce dur u dıraz müzakere olunub iktizaları voyvoda-i muma ileyh kullarına tafsilen tahrir olunmuş olan iş bu maruzat mealinde mukaddem çıkarılmış olmak iktiza edece ğ i malum-ı hümayunları buyruldukda emr ü ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Manzurum olmuştur.

Maruz kullarıdır ki.

Hala Tırnova voyvodası ve Rusçuk ayanı saadetlü Seyyid İsmail Ağa bendeleri tarafından bundan akdem kahr ve temdir-i eşkıya maslahatı için Totrakan üzerine gönderilen asakir-i memure serkerdesi ve ağ ay-ı mumaileyhin bendelerinin emekdar ve nazar-perverdesi olan hassa silahşorlarından vecahetlü Mustafa Ağa kulları öteden beri evsaf-ı gayret ve himmet ile şöhret-şiar ve zatında-perver ve umur-dide ve kâ u güz ar olduğ undan gayri Totrakan'da mütehasıs olan guruh-u eşkıyanın hasr va tazyikleri emrinde cilvegir-i mevki'-i zuhur olan tedabir-i hakimane muamele-i gairyuranesinden ağ a-yı mumaileyh bendeleri vücuhla merzi ve minnettar olduğ undan bahisle li-ecli'l-mükâfat merkum Mustafa Ağa kulları dergâh-ı âli kapıcıbaşı lı ğ ı ile begam ve yine ağ a-yı mumaileyh bendelerinin sergerdelerinden Totrakan üzerinde hidematı-pesendide ve mesa'i-i mebruresi vukua gelen hamiyetli Pehlivan Ağa kullarının dahi hassa silahşorlu ğ u ile maksadi'l-meram olmaları ehass-ı niyazı idüğ ünü savb-ı çakeraneme inbâ birle mültemisât-ı mezkuresinin karin-i isaf olması canib-i bendegiden dahi ariza-i mahsusa ile istid'a olunması tevakkgerde-i mahsusası idüğ ünü ihbar etmekle vakıa ağ a-yı mumaileyh bendelerinin tahrir ve inhası üzere merkuman bendeleri nikah-ı lütf ve iltifata seza ve meratib-i mezkure ile taltife müstehak ve ahra oldukları nümudar ve bu makule müstehaku'l inaye olan kullarının saye-i merâhim-vaye-i veliyyü'n-ni'amilerinde iltifat-ı seniyyeye mazhariyetleri muktaza-yı şîme-i seniyye-i bende-perverlerinden idüğ ü emr-i aşık ar olmakla ağ a-yı mumaileyh bendelerinin istida-yi sâdikânesi üzere merkum Mustafa Ağa bendelerine dergâh-ı âli kapıcıbaşı lı ğ ı ve merkum Pehlivan Ağa kullarına dahi hassa silahşorlu ğ u merâtib-i celîlesi ihsanıyla

kâmkâr buyurmaları vâbeste-i emr ve îade-iveliyyü'n-niâmileri olan halatdan ve mütemannâ-yı sâdikanem olan mevâddan idüğü inşallahü teâla muhât-ı ilm ü âlem-arâyı velüyyü'n-niâmileri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i veliyyü'n-niam ve'l-ihsânındır.

3 R 218

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 والصلاة والسلام على
 سيدنا محمد وآله الطيبين
 الطاهرين
 وبعد
 انما خلقنا الانسان
 لنعلمه ما لم يعلم
 والحمد لله رب العالمين

سوره قمر

عالم قمری و پروردگار منور و در همین معنی است سعادت نام سید اسماعیل اغا شیره لری و قاضی بزرگ
 قزوین و در مقدمه خود و ترجمه اشیا معنی است چون قزاقان از قزاقان که نود بیست و یک ساله مانده و سرگرمی
 و اغانی سوری الیه شیره لری از انکار و نظر پروردگار اولاد غایت تکثیر از نون در اغانی سوری
 و اغانی قمری است و نیز او صاف قدرت و محبت ایله شهرتندار و زاننده بر او و امور و پروردگار
 و لا ایزد الا الله و در مقدمه خودی نور قاضی محقق اولاد کرده است اغانی سوری الیه شیره لری
 جانور که مویخ ظهور اولاد و تراپر حکیمانانه و معانیله غیر از آنستند اغانی سوری الیه شیره لری
 رضی و مستدار اولاد بقدرت بخشنده در اهل انصافات مرقوم مصطفی اغانی قمری در نگاه حال قمری
 یا شفیق الیه بنام و بنام اغانی سوری الیه شیره لری از سرگشته لری و قزاقان از زنده و نورانیات
 هستند و معانی سوره سوری و فرقه طایفه حبتلو پهلوان اغانی قزاقان و در نگاه حال قزاقان
 ایله مستضی الام اولاد ایضا شایری ایدر کئی صوبه چاکرانه ایله ایدر اهل انصافان که در نگاه
 قرین سعادت اولی جانیه شکر کویون و در عوینده کفصه ایله استعدا اولمنی ترقیه کرده
 تخصصه سوری ایدر کئی اخبار و اشعار و اغانی سوری الیه شیره لری از نون و نون و اغانی اولاد
 مرقومات نوده لری نگاه لطف و انصافه سزا و مراتب مذکوره ایله تطبیقه مستحق راهی
 اولاد لری نمودار و در مقدمه مستحق انصافه اولاد قزاقان ساریه مرهون ایله انصاف
 انصافه سوره یا مکره نازی مقتضای شیده سینه نیده و در نون ایروکی او اشعار اولاد
 اغانی سوری الیه شیره لری استعدای سعادت قاضی اولاد مرقوم مصطفی اغانی شیره لری
 در نگاه حال قمری یا شفیق مرقوم پهلوان اغانی قزاقان و در نگاه حال قزاقان
 احسانه کامیله پروردگاری و بسته ابر و اولاد و اهل انصاف لری اولاد مرقوم
 مشتای سعادت قاضی اولاد مرقوم ایدر کئی اهل شایسته تعالی ملاحظه عالم اولاد
 و اهل انصاف لری پروردگاری و در مقدمه حضرت و اهل انصاف و اهل انصاف

EK: 7 Alemdâr Mustafa Paşa Destanı**(Efdalüddin Bey, Tarih-i Osman-i Encümeni Mecmuası)**

Fransız kâfiri tuttu bu işi
 Ali Efendi'dir¹⁵³ fenalığın başı
 Cihanda gelmemiş bunun bir eşi
 Görün gaziler der yeniçeri

Mustafa Paşa fermanlar yazar
 Defterdar Efendi¹⁵⁴ tedbirin dizer
 Ocaklı kulları hilesin sezer
 Yürün keleşlerim der yeniçeri

Geldi Rumeli'den nice çitak
 İslambol içinde kanlar akacak
 Kadir gecesinde yediler bıçak
 Kesik kelleler der yeniçeri

Açıldı bayraklar yürüdü askerler
 Hacı Bektaş Ocağı kahraman besler
 Nizam-ı Cedidler bir satır ister
 Vurak aslanlar der yeniçeri

Sahura taamında yediğim yağlı
 Dört yanım ateştir, kollarım bağlı

¹⁵³ Moralî Ali Efendi

¹⁵⁴ Behiç Efendi

Bırakın içimde kılıçlar zağlı
Kıymayın canıma der Mustafa Paşa

Elin emaneti kıymak canıma
Nazlı kölelerin gelsin yanıma
Defterdar Efendi girdi kanıma
Aman gaziler yazıktır bana

Mustafa Paşa kaldı arada
Ocaklı derki mühür nerede
Ölmüşse vezir eğer kule de
Leşini sürüyün der yeniçeri

Kaptan ¹⁵⁵dedikleri bir sefil Tatar
Süleymaniye camiine gülleler atar
Yeniçeri Ağası meydan da yatar
Köpekler yesin der yeniçeri

Hacı Bektaş Ocakları uyandı
Eğri kılıç al kanlara boyandı
Yeniçeri cephaneye dayandı
Dayanın gaziler der yeniçeri

Ocaklılar cephaneyi bastılar
Yoldaşlar kılıcı arşa astılar

¹⁵⁵ Ramiz Paşa

Hacı Ahmet oğlunu kıyama kestiler
Derin gaziler der yeniçeri

Askerin elinde bilenmiş satır
Cephane önünde peryanlar yatır
Nizam-ı Cedid'e iftarlık götür
Götürün gaziler der yeniçeri

Nizam-ı Cedid girdi saraya
Ocaklı kullarını aldı araya
Kadı Paşa derki emir nereye
Kesin kellesini der yeniçeri

Sekbanları tutup azad eyleme
Alıp şubara sen mezat eyleme
Kesin gelsin cevap eyleme
Varın keleşlerim der yeniçeri

Bir karim Tatarı¹⁵⁶ girdi saraya
Çarhacı Ali Paşa düştü oraya
Nazlıdır Kethüda Bey Gelmez buraya
Sürüp Getirin der yeniçeri

Saray kapıları birden açıldı
İslambol içine ateş saçıldı

¹⁵⁶ Ramiz Paşa

Sultan Mustafa'ya hal' biçildi ¹⁵⁷

İglamın gaziler der yeniçeri

Öksüzler babası dünyadan göçtü

Mektep çocukları duaya geçti

Ocaklı kullarına mahzunluk düştü

Onun için ağlarım der yeniçeri

Şaha kul kethüdası sen binler yaşa

Yeniçeri kulları çıktılar başa

Üsküdar kışlası yandı ataşa

Tılsım bu iş der yeniçeri

Derviş Osman bunu böyle söyler

Hazar geldi bize imdat eyler

Behiç ile Ramiz firar eyledi

Tutun melunları der yeniçeri

¹⁵⁷Refik Efendi

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Yozgat'ta doğdu. İlkokulu Çağdaş İlköğretim Okulunda, ortaokulu 60. Yıl ilköğretim okulunda ve liseyi Ankara Gülveren Lisesinde okudu. 2001 yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazandı ve 2005 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Yakınçağ Tarihi Ana Bilim dalında, Atatürk Üniversitesi'nde Yüksek Lisansa başladı.